

Trgovina pisalnega in risalnega orodja Dragotina Hribarja

v Celji priporoča

gg. trgovcem in sl. občinstvu svojo veliko zalogo

vsakovrstnega papirja

za pisarne, pisma, risanje in zavijanje, raznovrstno barvanega, svilnatega (za cvetlice), za vezanje knjig itd., zalogo raznih Neziderskih zvezkov, Hardtmutovih svinčnikov in angleških peres po originalnih tovarniških cenah; dalje priporoča zavitke za pisma raznih velikosti in barv, peresnike, črnilo, tablice, črtalnike, brisalke, krede, gobice, pušice in škatlje za peresnike, torbice, knjižice za beležke, trgovske knjige, pečatni vosek itd. po najnižjih cenah.

Posebno lep izbor papirja in zavitkov v mapah in elegantnih škatljah.

Najbolje strune za citre, gosli in kitare.

Velika izbor albumov za fotografije in spomenice, map za pisma in papirje, tintnikov, okvirov za fotografije, listnic itd. Nizke cene.

Šolske in molitvene knjige še poseben popust.

Knjižoveznica

vsprejema vsakorstna knjigoveška in galanterijska dela, priprosta kakor tudi najfinejša, ter je izvršuje kar najhitreje okusno in cenó.

Južno-štajerska hranilnica v Celji, Glavni trg 2

za katero jamčijo okraji: Sevnica, Gornjigrad, Šoštanj, Vransko in Šmarje pri Jelšah za popolno varnost ulog in za njihovo po pravilih določeno obrestovanje do **neomejene visokosti**, ima sedaj čez **poldrugi milijon goldinarjev** hranilnih vlog.

Urađuje za denarni promet vsak **torek in petek** predpoldne, za druga opravila pa je uradnica odprta vsaki dan ob navadnih urah.

Hranilne vloge obrestuje po 4% in pripisuje obresti polletno h kapitalu.

Izposojuje pa na zemljiško varnost proti 5 odstotkov.

Posojilnica v Celji

registrovana zadruga
z neomejeno zavezo

Glavni trg št. 2

Ta, leta 1881. ustanovljena zadruga šteje nad 3100 zadružnikov, kateri imajo vplačanih deležev nad 39.000 gld.

Hranilnih vlog ima ista blizo poldrugi milijon goldinarjev, rezervnega zaklada nad 90.000 gld. in izposojenega denarja čez jeden milijon goldinarjev.

Hranilne vloge se obrestujejo po $4\frac{1}{2}$ odstotka, posojila pa daje na osebni kredit po 6 in na goli hipotekarni kredit po $5\frac{1}{2}$ odstotkov.

Za denarni promet se urađuje vsak **torek in petek**, za druga opravila je pa uradnica vsak dan ob navadnih urah odprta.

Za metuljčki.

Leto VIII.

Ilustrovani

ARODNI KOLEDAR

za prestopno leto

1896

Uredil in izdal
Dragotin Hribar

17504/8

22.332

3.8.1980

Leto 1896.

je prestopno leto ter ima 366 dni, med temi je
65 nedelj in praznikov.

Letni vladar je Jupiter.

Jupiter je največja premičnica našega osolnčja. Jupiter je 1048krat manjši od solnca in 300krat večji od zemlje. Okrog solnca pride enkrat približno v 12. letih, okrog svoje osi pa se zavrti v desetih urah. Vsled tega hitrega vrtenja postal je Jupiter jako ploščat na tečajih in sicer je tečajni premer za eno štirinajstinko krajši od onega na ravniku. Za Venero je najsvetlejša zvezda na našem večernem nebu. Obkroža ga pet mesecev. Zunanji štirje jako svetijo, zato so jih opazili že takoj po Galilejevi iznajdbi daljnogleda. Peti pa je jako majhen in zelo slabo sveti. Našel ga je dne 9. kimovca 1892 E. E. Barnard z velikim refraktorjem zvezdarne v Liki.

Godovinska števila za leto 1896.

Gregorijanski koledar.

Zlato število	16	Rimsko število	9
Epakta ali lunino kazalo .	XV	Nedeljska črka	E, D
Solnčni krog	1	Letni značaj ali god. št. .	15

Julijanski koledar.

Zlato število	16	Rimsko število	9
Epakta ali lunino kazalo .	XXVI	Nedeljska črka	G, F
Solnčni krog	1		

Letni časi.

Pomlad se začne 20. sušca ob 3. uri 28 minut zjutraj.

Poletje se začne 21. rženega cveta ob 11. uri 33 m. zvečer.

Jesen se začne 22. kimovca ob 2. uri 9 minut popoldne.
Zima se začne 21. grudna ob 8. uri 34 minut zjutraj.

Mrkovi.

Leta 1896. solnce dvakrat mrkne in luna dvakrat. V naših krajih se vidita prvi lunini in drugi solnčni mrk.

1. Obročasti solnčni mrk 13. svečana. Začetek otemnevanja ob 2. uri 59 minut zvečer po srednjem dunajskem štetju. Začetek obročastega mrka ob 4. uri 37 minut zvečer. Konec obročastega mrka ob 6. uri 21 minut zvečer. Konec mrknenja sploh ob 7. uri 59 minut zvečer. Mrknenje bodo videli v južnih polarnih krajih, na južnem koncu južne Amerike in deloma tudi po zapadnem delu južne Afrike.

2. Nepopolni lunini mrk 28. svečana. Začetek mrknenja ob 7. uri 21 minut zvečer. Vrhunec mrka ob 8. uri 51 minut zvečer. Konec mrka ob 10. uri 21 minut zvečer. Velikost mrka v stotinkah luninega premera 0·90. Mrk bodo videli po zahodnem delu Velikega oceana, v Avstraliji, Aziji, Evropi, Afriki, v vzhodni Braziliji in po vzhodnem delu atlantskega morja.

3. Popolni solnčni mrk 9. velikega srpana. Začetek otemnevanja ob 3. uri 49 minut zjutraj. Začetek popolnega mrka ob 5. uri zjutraj, vrhunec v pravem poldnevu ob 5. uri 43 minut zjutraj. Konec popolnega mrka ob 7. uri 30 minut zjutraj. Konec mrknenja sploh ob 8. uri 40 minut zjutraj. Mrk bodo videli v severnem in srednjem delu Azije, v večjem vzhodnem delu Evrope, v severozapadnem koncu severne Amerike in po severnih polarnih krajih.

4. Nepopolni lunini mrk 23. velikega srpana. Začetek otemnevanja ob 6. uri 29 minut zjutraj. Vrhunec mrka ob 8. uri 3 minute zjutraj, konec mrka pa ob 9. uri 36 minut zjutraj. Velikost mrknenja v stotinkah luninega premera = 0·70. Mrknenje bodo videli v zapadni Evropi, Afriki, atlantskem oceanu, v Ameriki, po velikem delu Tihega morja in v vzhodni Avstraliji.

Vidnost premičnic.

Merkur je v drugi polovici prosinca večernica ter pride 8. svečana v spodnjo konjunkcijo s solncem, potem pa sveti na

jutranjem nebu. V sušcu izgine med solnčnimi žarki, stopi dne 18. malega travna v zgornjo konjunkcijo in se vidi sredi velikega travna kot večernica, dokler ne zaide 10. ržnega cveta v spodnjo konjunkcijo s solncem. V začetku malega srpana se prikaže na jutranjem nebu, dne 31. malega srpana je zopet v zgornji konjunkciji in sveti koncem velikega srpana in v začetku kimovca na večernem nebu. Dne 8. vinotoka je v spodnji konjunkciji in vzhaja v drugi polovici tega meseca poldrugo uro pred solncem. V listopadu izgine v solnčnih žarkih, stopi dne 28. istega meseca v zgornjo konjunkcijo in se pokaže koncem leta zopet na večernem nebu.

Venera je v začetku leta danica ter se počasi bliža solncu in izgine v njegovih žarkih v rženem cvetu. Dne 9. malega srpana je v zgornji konjunkciji s solncem in postane nato večernica ter sveti v zadnjih tednih leta tri ure po solnčnem zatonu.

Mars sveti v začetku leta na jutranjem nebu. On prehodi ozvezdja strelca, kozla, vodnarja, rib in ovna. Potem stopi v ozvezdje bika, v kvadraturu s solncem 1. kimovca. Dne 2. listopada začne iti nazaj, pride 11. grudna solncu v opozicijo in sveti celo noč.

Jupiter je 24. prosinca v opoziciji solncu ter se vidi o tem času v ozvezdji rakovem vso noč. Od 25. sušca hodi naprej, dne 19. malega travna pride v kvadraturu s solncem in sveti na večernem nebu. Malega srpana izgine v solnčnih žarkih in stopi dne 12. velikega srpana v konjunkcijo s solncem. V kimovcu se pokaže v ozvezdji leva na jutranjem nebu, stopi dne 30. listopada v kvadraturu in začne hoditi 25. grudna nazaj. O tem času vzhaja ob 10. uri zvečer.

Saturn sveti celo leto v ozvezdji tehtnice. Do 26. svečana hodi naprej, do 15. malega srpana nazaj in potem zopet naprej. V kvadraturi s solncem je 8. svečana, dne 5. velikega travna pa v opoziciji in se potem vidi vso noč. Na večernem nebu stopi dne 4. velikega srpana zopet v kvadraturu in izgine zadnje dni kimovca v solnčnih žarkih. V konjunkcijo s solncem stopi dne 13. listopada in sveti koncem leta na jutranjem nebu.

Uran stoji v ozvezdji tehtnice. Do 27. svečana hodi naprej, potem nazaj do 29. malega srpana in potem zopet naprej. Dne 13. svečana je v kvadraturi s solncem, dne 12. velikega srpana pa v opoziciji. Isti čas sveti vso noč. Dne 12. velikega srpana je zopet v kvadraturi, vinotoka izgine v večernem mraku

in pride 16. listopada v konjunkcijo s solncem. Koncem leta zopet sveti na jutranjem nebu.

Neptun stoji v ozvezdji bikovem. Do 24. svečana hodi nazaj, potem naprej in od 22. kimovca zopet nazaj. V kvadrato pride 5. sušca, 8. ržnega cveta v konjunkcijo, 12. kimovca zopet v kvadrato, 10. grudna pa v opozicijo solncu ter se vidi lahko vso noč.

Letni značaj.

Leto 1896. je precej dobro, bolj mokro kot suho. Pridelki so pozni, časih se zakasne po 3 tedne.

Pomlad je do velikega travna mrzla in mokra, v sredi za deset ali 18 dni zmerna in prijetna, potem pa do konca mokra in hladna.

Poletje je skraja hladno in vlažno, v sredi dobro in s pogostimi viharji proti koncu pa jako vroče.

Jesen je skozi in skozi deževna.

Zima je v začetku dokaj dni prav mrzla in prinese mnogo snega, proti koncu pa je jako mila, brez snega in zelo vetrovna.

Premakljivi prazniki.

Po Gregorijanskem koledarji.

Ime Jezus	19. prosinca
Septuagesima	2. svečana
Pepelnica	19. svečana
Marija devica sedmih žalostij	27. sušca
Velika noč	5. malega travna
Križev	11, 12 in 13. velikega travna
Vnebohod	14. velikega travna
Binkošti	24. velikega travna
Sv. Trojica	31. velikega travna
Sv. Rešnje Telo	4. ržnega cveta
Srce Jezusovo	12. ržnega cveta
Angeljska nedelja	30. velikega srpana
Ime Marijino	13. kimovca
Roženvenska nedelja	4. vinotoka
Posvečevanja cerkva	18. vinotoka
1. adventna nedelja	29. listopada

Po Julijanskem koledarji.

Triodum	14. prosinca
Septuagesima	21. prosinca

Pepelnica	7. svečana
Velika noč	24. sušca
Vnebohod	2. velikega travna
Binkošti	12. velikega travna
1. adventna nedelja	1. grudna

Od božiča do pepelnice je 56 dnij ali 8 tednov. Predpust traja 43 dnij ali 6 tednov in en dan. Po razglašenji Gospodovem so tri nedelje, po binkošti 26, po sv. Trojici 25; predpustnih nedelj je 6. — Post se začne 19. svečana, konča pa 4. malega travna in šteje 46 dnij.

Kvaterni posti: 26. svečana; 27. velikega travna; 16. kimovca; 16. grudna.

Državni prepovedani časi.

Javni plesi in bali so prepovedani zadnje tri dni velikega tedna, v dan presv. Rešnjega Telesa, 24. in 25. grudna, o veliki noči in binkošti. — Druge javne veselice n. pr. koncerti in slične muzikalne produkcije, razstave i. t. d. prepovedane so zadnje tri dni velikega tedna in 24. grudna. — Igre v gledališčih, prepovedane so zadnje tri dni velikega tedna, v dan presv. Rešnjega Telesa in 24. grudna. Na velikonočno in binkoštno nedeljo in 25. grudna smejo se glediške igre predstavljati le v dobrodelne namene in z dovoljenjem dotične politične oblasti.

Dvorni prepovedani časi,

kekar so c. kr. dvorna gledišča zaprta.

Dne 3. velikega travna (na večer pred smrtnim dnevom Nj. velič. pokojne cesarice Marije Ane). Dne 28. rožnika (na večer pred smrtnim dnevom Nj. velič. cesarja Ferdinanda I.). — Vsled posebnih zadržkov prelože se lahko ti dnevi po najvišjem odloku.

Deželni patroni,

katere časte v različnih deželah avstro-ogerske monarhije.

Egidij (1. kimovca), Koroško. — Ciril in Metod (5. malega srpana), Moravsko. — Elija (20. malega srpana), Hrvatsko. — Florijan (4. velikega travna), Gornjeavstrijsko. — Jurij (24. mal. travna), Kranjsko. — Hedviga (15. vinotoka),

Šlesko. — Janez Krstnik (24. rženega cveta), Slavonija. — Janez Nepomuk (16. vel. travna), Česko. — Jožef (19. sušca), Koroško, Kranjsko, Primorsko, Štajersko in Tirolsko. — Ladislav (27. rženega cveta), Sedmograško. — Leopold (15. listopada), Dolenjeavstrijsko. — Mihael (29. kimovca), Galicija. — Rok (16. velikega srpana), Hrvatsko. — Rupert (24. kimovca), Solnograško. — Spiridion (14. grudna), Dalmacija. — Stanislav (7. velikega travna), Galicija. — Štefan, kralj (29. velikega srpana), Ogersko. — Virgilij (26. rženega cveta), Tirolsko (Tridentinska škofija). — Venceslav (28. kimovca), Česko. — Just (2. novembra), Trst in okolica.

Sodnijski prazniki.

Vse nedelje in zapovedani prazniki. Od božiča do sv. treh kraljev. Od cvetne nedelje do velikonočnega pondeljka, na Križvo in v osmini sv. Rešnjega Telesa.

Vremenski ključ,

s katerim **vreme** za vse leto poprej vsakdo lahko izvé, ako le vé, kdaj se luna izpremeni, to je: ob kateri uri nastopi prvi krajec ☾, ščip ☽, zadnji ☾, in mlaj ☾.

Ta ključ je napravil slavní zvezdogled J. W. Herschel in dunajska kmetijska družba ga je l. 1839. spoznala za najzanesljivejšega. Pomeni pa, kadar se luna izpremeni:

Ob uri	Poleti	Pozimi	Ob uri	Poleti	Pozimi
od 12. opol. do 2. popol.	veliko dežja	sneg in dež	od 12. do 2. ponoči	lepo	mrzlo, če ni jugozapadna.
od 2. do 4. popoldne	izpre- membno	lepo in pri- jetno	od 2. do 4. zjutraj	mrzlo z dežjem	sneg in vihar
od 4. do 6. popoldne	lepo	lepo	od 4. do 6. zjutraj	dež	sneg in vihar
od 6. do 10. zvečer	lepo pri sev. ali zapadn. dež pri jugu ali jugozap.	dež in sneg pri jugu ali jugozapadu	od 6. do 10. dopoldne	izpre- membno	dež pri seve- rozapadniku sneg pri izhodniku
od 10. do 12. ponoči	lepo	lepo	od 10. do 12. opolndne	veliko dežja.	mrzlo in mrzel veter

Opomba. Vse leto se razdeli na dva dela, t. j. na leto in zimo, za leto velja čas od dne 15. malega travna do 16. vinotoka, ostali čas pa velja za zimo. — Da se more na ta ključ bolj zanašati, nego na druge koledarje, prepričali so se učenjaki po večletnih opazovanjih.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Sreda	Novo leto. Obrezovanje Gospodovo.	☾
2	Četrtek	Makarij, opat; Konkordij, mučenec	Zadnji krajec dne 7. ob 4. uri 30 m. zvečer. Sneg, zameti in mrzli dnevi.
3	Petek	Genovefa, dev.; Anter, papež	
4	Sobota	Tit, škof; Izabela, kraljica	
1. teden		Modri na Jutrovem. Mat. 2	
5	Nedelja	Telesfor, papež	☼
6	Pondelj.	Sv. 3 kralji ali razglašenje Gospodovo	Mlaj dne 14. ob 11. uri 25 min. zvečer. Deževno vreme, hladno, sneg.
7	Torek	Valentin, škof	
8	Sreda	Severin, opat	
9	Četrtek	Julijan in Basilisa, mučenca	
10	Petek	Pavel, puščavnik; Agaton, puščavnik	☾
11	Sobota	Higin, papež; Pavlin, škof	
2. teden		Ko je bil Jezus 12 let star. Luk. 2	
12	Nedelja	1. po razgl. Gosp. Ernest, op.; Arkadij, m.	Prvi krajec, dne 23. ob 3. uri 48 min. popoldne. Oblačno, megla, ivje, zelo mraz.
13	Pondelj.	Hilarij, škof; Veronika, devica	
14	Torek	Feliks	
15	Sreda	Maver, opat; Izidor	
16	Četrtek	Marcelij, mučenec; Honorat, škof	☼
17	Petek	Anton, puščavnik	
18	Sobota	Sv. Petra stol; Priska, mučenica	
3. teden		O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 2	
19	Nedelja	2. po razgl. Gosp. Ime Jez. Kanut, kr.	☾
20	Pondelj.	Fabijan in Sebastijan	
21	Torek	Neža, devica in mučenica	
22	Sreda	Vincencij, mučenec	
23	Četrtek	Zaroka Marije Device	Dolgost dneva: 8 ur 23 min. do 9 ur 23 min. Dan narase za 1 uro 0 minut.
24	Petek	Timotej, škof in mučenec	
25	Sobota	Spreobrnjenje sv. Pavla	
4. teden		Jezus ozdravi gobovega. Mat. 8	
26	Nedelja	3. po razgl. Gosp. Polikarp, šk. in muč.	☼
27	Pondelj.	Janez Zlatoust, cerkveni učenik	
28	Torek	Karol Veliki, cesar	
29	Sreda	Francišek Salezij, škof	
30	Četrtek	Janez mil.; Martina, dev. in mučenica	Solnce stopi v znamenje vod- narja dne 20. ob 1. uri 21 minut ponoči.
31	Petek	Peter Nolaški, spoz.	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Prosinec je spočetka zmerno mrzel, 6. sneg in dež, od 7. do 13. megleno in vetrovno, od 14. do 21. zmerno mrzlo, 21. oster mraz, 22. in 23. veter in sneg, 24. in 25. zelo mrzlo. Proti koncu sneg in hud mraz.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Sobota	Ignacij (Ognjeslav), škof in mučenec	☾
5. teden		O delavcih v vinogradu. Mat. 20	Zadnji krajec dne 6. ob 1 uri 43 min. popoldne. Oblačno, mrzlo, sneg, megla, dež.
2	Nedelja	Sept. Darovanje Gosp. ali Svečnica	☼
3	Pondelj.	Blaž, škof in mučenec	
4	Torek	Veronika, Andrej Kor., Evtihij, m.	
5	Sreda	Agata, dev.; Japonski mučenci	
6	Četrtek	Rotija (Dora), dev. in muč.	
7	Petek	Romuald, opat; Rihard	
8	Sobota	Janez Mat., spozn.; Juvencij, škof	Mlaj dne 13. ob 5. uri 18 minut zvečer. Sneg in trajen mraz.
6. teden		O sejalcu in semenu. Luk. 8	☾
9	Nedelja	Seks. Apolonija, dev. in muč.; Ciril Al.	
10	Pondelj.	Viljem, Solastika	
11	Torek	Deziderij (Zelko), škof	
12	Sreda	Evlatija, dev.; Melecij, škof	
13	Četrtek	Katarina, dev.; Jordan, zveličan	Prvi krajec dne 21. ob 10. uri 20 minut zvečer. Južno.
14	Petek	Valentin (Zdravko), mučenec	
15	Sobota	Favstin in Jovita, mučenca	☼
7. teden.		Jezus ozdravi slepca. Luk. 18	
16	Nedelja	Kvinkv. Julijana dev. in muč.	
17	Pondelj.	Silvin, škof; Konstancija	
18	Torek	Pust; Simeon, škof; Flavijan, škof	
19	Sreda	Pepelnica; Konrad, sp.; Viktor, muč.	†
20	Četrtek	Eleuterij, škof; Evharij, škof	
21	Petek	Eleonora; Feliks, škof; Maks, škof	†
22	Sobota	Stol sv. Petra v Antijohiji	†
8. teden		Jezusa izkuša hudič. Mat. 4	
23	Nedelja	1. postna. Marjeta Kortonska, spokor.	
24	Pondelj.	Prestopni dan	
25	Torek	Matija, apostelj; Sergij	
26	Sreda	Kvatre; Valburga, op.; Sigfrid	†
27	Četrtek	Aleksander; Nestor, šk. in m.; Porfirij, šk.	†
28	Petek	Leander, škof; Baldomir	†
29	Sobota	Roman, škof; Makarij	†

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Svečan je 3. do 5. zelo mrzel, 6. sneg, 7. prav mrzlo, od 8. do 10. še hujši mraz, 11. nekoliko mileje, od 12. do 14. hud vihar s snegom in mraz, 15. oblačno, 20. toplo in lepo, 21. do 27. dež, 28. nevihta.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
9. teden.		Jezus se izpremeni na gori. Mat. 17	
1	Nedelja	2. postna. Albin, škof	☾ Zadnji krajec dne 6. ob 12. uri 34 minut opoldne. Spočetka mraz, potem sneg in dež.
2	Pondelj.	Simplicij, p.; Bl. Karol	
3	Torek	Kunigunda, cesarica	
4	Sreda	Kazimir, spokor.; Adrijan, mučenec	
5	Četrtek	Evzebij	
6	Petek	Friderik (Miroslav); Fridolin, opat	
7	Sobota	Tomaž Akvinski; Perpetva	
10. teden.		Jezus izžene hudiča. Luk. 11	
8	Nedelja	3. postna. Janez od Boga, spozn.	☉ Mlaj dne 14. ob 11. uri 53 minut dopoldne. Ob nočeh ivje, Sneg in ostro vreme.
9	Pondelj.	Franciška, vdova	
10	Torek	40 mučencev; Kaj, mučenec	
11	Sreda	Sredpostna sreda; Heraklij in Kozim, m.	
12	Četrtek	Gregorij, papež; Maksimilijan, muč.	
13	Petek	Rozina, vdova; Evfrazija, dev.	
14	Sobota	Matilda, kraljica; Evthij, mučenec	
11. teden.		Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6	
15	Nedelja	4. postna. Longin, m.; Felicita, d. in m.	☾ Prvi krajec dne 22. ob 1 uri 2 m. ponoči. Suho, prav pri- jetno, ponoči ivje.
16	Pondelj.	Heribert, škof; Evgenija, mučenica	
17	Torek	Jedert, devica; Patricij, škof	
18	Sreda	Edvard, kralj; Ciril Jer.	
19	Četrtek	Jožef, ženin Device Marije	
20	Petek	Joahim, oče D. M.; Niceta	
21	Sobota	Benedikt, opat; Serapijon, škof	
12. teden.		Judje hočejo Jezusa kamenjati. Jan. 8	
22	Nedelja	5. postna. Oktavijan, mučenec	☉ Polna luna dne 29. ob 6. uri 27 minut zjutraj. Spremenljivo de- ževno in sneg.
23	Pondelj.	Viktorin, mučenec	
24	Torek	Gabrijel, nadangelj	
25	Sreda	Marijino oznanenje	
26	Četrtek	Emanuel, škof; Teodor, škof	
27	Petek	Marija 7 žal.; Rupert, šk.; Frobonij, o.	
28	Sobota	Guntram; Janez, puščavnik	
13. teden.		Jezus jezdi v Jeruzalem. Mat. 21	
29	Nedelja	Cvetna nedelja, Ciril, šk.; Avgusta, m.	☉ Dolgost dneva: 11 ur 2 min. do 12 ur 47 min. Dan narase za 1 uro 45 minut. Solnce stopi v znamenje ovna dne 20. ob 3. uri 28. min. zjutraj.
30	Pondelj.	Kvirin, mučenec	
31	Torek	Modest, škof; Amos	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Sušec je spočetka vetroven, zjutraj in zvečer večkrat dež in sneg, poleg tega mraz, 5. in 6. solnce, od 7. do 11. sneg, 12. ostro, 13., 14. lepo, zjutraj zmrzlo, 15. do 21. mrzlo, večkrat sneg, 22. dež in sneg do 24., lepo do 27., nato oblačno, dež.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Sreda	Hugon, škof	†
2	Četrtek	Veliki četrtek; Frančišek Pavlanski	†
3	Petek	Veliki petek; Rihard, škof; Irena	†
4	Sobota	Velika sobota; Izidor, šk.; Rozamila	†
14. teden.		Jezus vstane od smrti. Mark. 16	☾ Zadnji krajec dne 5. ob 1 uri 29 m. zjutraj. Največ oblačno, mirno, večkrat dež.
5	Nedelja	Velika noč ali vstajenje Gospodovo	☉
6	Pondelj.	Velik. pondeljek. Sikst, p.; Celestin, p.	
7	Torek	Herman, bl.; Evgesip	
8	Sreda	Dijonizij, škof; Albert, škof	
9	Četrtek	Marija Kleofa	
10	Petek	Ecehijel, p.; Antonij, m.	
11	Sobota	Leon V., papež; Betina, d.	
15. teden.		Jezus se prikaže pri zaprtih vratih. Jan. 20	☾ Mlaj dne 13. ob 5. uri 28 minut zjutraj. Vihar, sneg, dež in toča.
12	Nedelja	1. povelikon (bela). Julij, p.; (Božje glave)	☉
13	Pondelj.	Hermenegild, mučenec	
14	Torek	Tiburtij	
15	Sreda	Anastazija; Helena, ces.	
16	Četrtek	Turibij, škof; Kalist	
17	Petek	Rudolf, škof; Anicet	
18	Sobota	Apolonij, mučenec	
16. teden.		O dobrem pastirji. Jan. 10	☉ Prvi krajec dne 20. ob 11 uri 52 min. zvečer. Precej toplo in spremenljivo.
19	Nedelja	2. povelikon. Krescencija; Leon IX.	☾
20	Pondelj.	Sulpicij, muč.; Marcellin, muč.	
21	Torek	Anzelmo, škof; Bruno	
22	Sreda	Soter in Kaj; Robert	
23	Četrtek	Adalbert (Vojteh), škof	
24	Petek	Jurij, muč.; Bona, muč.	
25	Sobota	Marko, evangelist	
17. teden.		Jezus napove svoj odhod. Jan. 16	☾ Polna luna dne 27. ob 2. uri 53 min. zvečer. Hladno, slana in potem toplo in suho. Dolgost dneva: 12 ur 49 min. do 14 ur 28 minut Dan narase za 1 uro 38 minut.
26	Nedelja	3. povelikon. Klet, p.; Marcellin, p.	☉
27	Pondelj.	Peregrin, duh.; Anastazij, pap.	
28	Torek	Vital, m.; Pavel od k.	
29	Sreda	Peter, muč.; Robert	
30	Četrtek	Katarina S.; dev.	
Knauerjev stoletni koledar prerokuje: Mali traven lep do 9, tega dne dež in potem mrz, od 9. do 12. spremenljivo; od 13. do 20. večkrat dež, od 21. do 25. vetrovno in mrzlo, proti koncu spremenljivo.			

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Petek	Filip in Jakob, apostola	☾
2	Sobota	Atanazij, škof; Žiga (Sigmund)	
18. teden.		Jezus obeta učencem sv. Duha. Jan. 16	Zadnji krajec dne 4. ob 4. uri 31 min. zvečer.
3	Nedelja	4. povelikon. Najdba sv. Križa	☀
4	Pondelj.	Florijan (Cvetko), mučenec	
5	Torek	Pij V., p.; Gothard, š.	☀
6	Sreda	Janez pr. L. vrati	
7	Četrtek	Stanislav, škof; Gizela	☀
8	Petek	Prikazen Mihaela nadangelja	
9	Sobota	Gregor Nac., škof, cerkv. uč.	Mlaj dne 12. ob 8. uri 52 minut zvečer.
19. teden.		Jezus uči o moči molitve. Jan. 16	Večinoma toplo in zelo suho.
10	Nedelja	5. povelikon. Izidor, spozn.	☀
11	Pondelj.	Gangolf; Mamert, škof	
12	Torek	Pankracij, muč.	☀
13	Sreda	Servacij, škof	
14	Četrtek	Kristusov vnebohod. Bonifacij, muč.	☀
15	Petek	Sofija, mučenica; Hilarij, opat	
16	Sobota	Janez Nepomuk, mučenec	Prvi krajec dne 20. ob 7. uri 26 minut zjutraj.
20. teden.		Jezus govori o pričev. sv. Duha. Jan. 15, 16	Nevihta, dež in hlad.
17	Nedelja	6. povelikon. Paskal, spozn.; Ubald, šk.	☀
18	Pondelj.	Feliks (Srečko), duh.; Venancij	
19	Torek	Celestin, p.; Ivo, sp.	☀
20	Sreda	Bernard	
21	Četrtek	Feliks Kant.; Valens	☀
22	Petek	Julija, dev., muč.; Helena	
23	Sobota	Deziderij, škof	Nevihta, vihar in dež.
21. teden.		Jezus govori o sv. Duhu in o ljubezni. J. 14	Dolgost dneva: 14 ur 31 minut do 15 ur 46 min.
24	Nedelja	Binškošna nedelja. Ivana, vdova	☀
25	Pondelj.	Binškošni pondeljek. Urban (Vrban), p.	
26	Torek	Filip Neri	☀
27	Sreda	Kvatre. Janez P.; Magdalena P.	
28	Četrtek	Viljem; German	☀
29	Petek	Maksim., škof; Feliks I., papež	
30	Sobota	Ferdinand, kralj; Feliks L., p.	Solnce stopi v znam. dvojčkov dne 20. ob 3. uri 10 minut popol.
22. teden.		Meni je vsa oblast dana. Mat. 28	
31	Nedelja	1. pobink. Sv. Trojica. Angela M., m.	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Veliki traven, 2. lepo in toplo, do 22. večkrat nevihta, 23. do 29. oblačno, zmrzlo, do konca mráz.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Pondelj.	Gracijana, muč.	☾ Zadnji krajec dne 3. ob 9. uri 8 m. dopoldne. Večina toplo z nevihtami.
2	Torek	Erazem, škof	
3	Sreda	Klotilda, kraljica	
4	Četrtek	Sv. Rešnje Telo. Kvirin, škof; Optat	
5	Petek	Bonifacij (Dobromil), škof	
6	Sobota	Norbert, škof	
23. teden.		Prilika o veliki večerji. Luk. 14.	☿
7	Nedelja	2. pobink. Lukrecija; Robert, o.; Pavel, š.	☿ Mlaj dne 11. ob 9. uri 48 minut dopoldne Sprva prijetno, večkrat nevihta.
8	Pondelj.	Medard, škof	
9	Torek	Primož in Felicijan	
10	Sreda	Marjeta, mučenica	
11	Četrtek	Barnaba, apostelj; Marcijan, muč.	
12	Petek	Srce Jezusovo; Janez Fak., spoznovalec	
13	Sobota	Anton Padv., spozn.	
24. teden.		O zgubljeni ovci. Luk. 15	☿ Prvi krajec dne 18. ob 12. uri 46 minut opoldne. Večina deževno.
14	Nedelja	3. pobink. Bazilij, škof; Dragojila	☿ Polna luna dne 25. ob 8. uri 0 m. zjutraj. Dež, potem vro- čina, nazadnje ne- vihta.
15	Pondelj.	Vid; Modest in tov., mučenci	
16	Torek	Beno V.; Franc Reg., spoz.	
17	Sreda	Adolf, škof; Lavra	
18	Četrtek	Gervazij in Protazij, muč.	
19	Petek	Julijana F.	
20	Sobota	Silverij, papež, mučenec	
25. teden.		O velikem ribjem lovu. Luk. 5	☿ Dolgost dneva: 15 ur 46 minut do 15 ur 59 m. Dan narase do 20. za 17 minut in se skrajša do konca za 4 min.
21	Nedelja	4. pobink. Alojzij (Vekoslav), spozn.	
22	Pondelj.	Pavlin, škof, Cenon, škof	
23	Torek	Ahacij, mučenec; Eberhard	
24	Sreda	Janez Krstnik (rojstvo)	
25	Četrtek	Prosper, škof; Viljem, opat	
26	Petek	Janez in Pavel, mučenca; Vigili	
27	Sobota	Vladislav, kralj; Hema, vdova	
26. teden.		O farizejski pravičnosti. Mat. 5	☿ Solnce stopi v znamenje raka dne 20. ob 11. uri 33 minut zvečer.
28	Nedelja	5. pobink. Leon II., papež	
29	Pondelj.	Peter in Pavel, apostola	
30	Torek	Spomin Pavla, apostola	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Ržni cvet spočetka slana in nemil zrak do 8., nato lepo in toplo do 21., potem veter, dež, dne 24. slana, potem toplo; konec meseca spremenljivo.

Dan		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Sreda	Teobald, puščavnik; Pambo	☾ Zadnji krajec dne 3. ob 2. uri 29. minut zjutraj. Vetrovno, toplo in huda suša.
2	Četrtek	Obisk. Marije Device	
3	Petek	Helijodor, škof; Bertram, škof	
4	Sobota	Urh, škof; Berta dev.	
27. teden.		Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8	☼ Mlaj dne 10. ob 8. uri 40 minut zvečer. Večkrat nevihta in toča.
5	Nedelja	6. pobink. Ciril in Metod, škofa	
6	Pondelj.	Izaija, prerok; Dominika, dev. in muč.	
7	Torek	Vilibald, škof; Benedikt IX., p.	
8	Sreda	Kilijan, škof; Elizabeta, kralj.	☾ Prvi krajec dne 17. ob 5. uri 10 minut zvečer. Zelo vroče, sko- raj vsak dan ne- vihta.
9	Četrtek	Anatolija	
10	Petek	Amalija, dev.; Felicita s 7 sinovi	
11	Sobota	Pij L, papež; Veronika devica	
28. teden.		O lažnjivih prerokih, Mat. 7	☼ Polna luna dne 24. ob 6. uri 50 minut zvečer. Hladno in precej vetrovno.
12	Nedelja	7. pobink. Mohor in Fortunat, m.; Henrik	
13	Pondelj.	Marjeta, dev. in muč.; Anaklet, papež	
14	Torek	Bonaventura, škof, uč.; Kamil	
15	Sreda	Henrik L, cesar; Vladimir, kralj	☼ Dolgost dneva: 15 ur 57 minut do 15 ur 1 min. Dan se skrajša za 56 minut.
16	Četrtek	Marija škapulirska	
17	Petek	Aleš, spozn.; Marcelina devica	
18	Sobota	Friderik (Miroslav), škof	
29. teden.		O krivičnem hišniku, Luk. 17	☼ Solnce stopi v znamenje leva dne 22. ob 10. uri 28 m. zjutraj.
19	Nedelja	8. pobink. Avrelija; Vincencij Pavl., sp.	
20	Pondelj.	Elija, prerok; Marjeta, dev. in muč.	
21	Torek	Danijel, prerok; Olga, vojvod.	
22	Sreda	Marija Magdalena, spokorn.	
23	Četrtek	Apolinarij, škof; Liborij, škof	
24	Petek	Kristina, devica; Ursicin, škof	
25	Sobota	Jakob, apostel; Krištof, mučenec	
30. teden.		Jezus se joka nad Jeruzalemom. L. 19	
26	Nedelja	9. pobink. Ana, mati Marije Device	
27	Pondelj.	Pantaleon, mučenec; Bertold, spozn.	
28	Torek	Viktor; Inocencij, papež	
29	Sreda	Marta, devica; Olof, kralj	
30	Četrtek	Abdon in Senen, mučenca	
31	Petek	Ignacij (Ognjeslav), spozn.	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Mali srpan je spočetka mrzel, dne 9. in 12. tople noči, hladno 13. in 14., do konca saša.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Sobota	Vezi Petra, apostola; Makab. bratje	☾
31.	teden.	O farizeju in cestninarju, Luk. 18	Zadnji krajec dne 1. ob 7. uri 40 minut zvečer. Večkrat nevihta in toča.
2	Nedelja	10. pobink. Porcijunkula; Alfonz L., sp.	☀
3	Pondelj.	Najdba sv. Štefana; Lidija, vdova	Mlaj dne 9. ob 6. uri 7 minut zjutraj. Večina jasno, huda vročina.
4	Torek	Dominik, spozn.; Aristarh, spozn.	
5	Sreda	Marija Snežnica; Ožbolt	
6	Četrtek	Gospodovo spremenjenje	
7	Petek	Kajetan, spozn.; Donat, škof	
8	Sobota	Cirjak; Larg in Smaragd, muč.	
32.	teden.	Jezus ozdravi gluhomutca, Mrko 7	☾
9	Nedelja	11. pobink. Roman, muč.; Domicijan, šk.	Prvi krajec dne 15. ob 10. uri 8 minut zvečer. Večkrat dež, hladno.
10	Pondelj.	Lavrencij, muč.; Hugon, škof	
11	Torek	Suzana, d.; Filomena, d., m.	
12	Sreda	Klara, devica; Hilarija, muč.	
13	Četrtek	Hipolit in Kasijan, muč.	
14	Petek	Evzebij, spoz.; Anastazija, dev.	
15	Sobota	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Šmaren)	☀
33.	teden.	O usmiljenem Samaritanu, Luk. 10	☾
16	Nedelja	12. pobink. Rok, spozn.; Hijacint, duh.	Polna luna dne 23. ob 8. uri 10 minut dopoldne. Deloma jasno, soparno in vroče.
17	Pondelj.	Liberat, m., Benedikta, op.; Bertram	
18	Torek	Helena, ces.; Agapit, mučenec	
19	Sreda	Joachim, oče D. M.	
20	Četrtek	Bernard; Štefan, kralj	
21	Petek	Joana Fr., vdova; Adolf	
22	Sobota	Timotej, muč., Hipolit, škof	☾
34.	teden.	Jezus ozdravi deset gobovih, Luk. 17	Zadnji krajec dne 31. ob 12. uri 1 minuti opoldne. Sprva prijetno, potem dež z nevihtami.
23	Nedelja	13. pobink. Srce Marije; Filip B., sp.	Dolgost dneva: 14 ur 57 minut do 13 ur 23 m. Dan se skrajša za 1 uro 34 min.
24	Pondelj.	Jarnež, apostol; Ptolomej, škof, muč.	
25	Torek	Ludovik (Ljudevit), kralj	
26	Sreda	Cefirin, Gebhard	
27	Četrtek	Jožef Kalist, Natalija	
28	Petek	Avguštin, škof	
29	Sobota	Obglavljenje Janeza Krstnika	☀
35.	teden.	Nihče ne more 2 gospodoma služiti, Mat. 6	Solnce stopi v znamenje device dne 22. ob 5. uri 10 min. zvečer.
30	Nedelja	14. pobink. Angeljska. Roza Lim., dev.	
31	Pondelj.	Rajmund, spozn.; Amat, škof	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Veliki srpan je spočetka topel, potem neprijeten do 11., hladen in večkrat dež, od 17. jasno, vročina, proti koncu nevihte in nekoliko hladno.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Torek	Egidij, spozn.	☉ Mlaj dne 7. ob 2. uri 49 minut po noči. Ob jutrih megla in prijetno.
2	Sreda	Štefan, kralj	
3	Četrtek	Serafina, Evfemija in tov., muč.	
4	Petek	Rozalija Pal., devica; Ida	
5	Sobota	Lavrencij Just., škof; Viktorin, škof	
36. teden.		Jezus obudi mladeniča v Najmu. Luk. 7	☽ Prvi krajec dne 14 ob 5. uri 15 minut zjutraj. Malo dežja in potem jasno in toplo.
6	Nedelja	15. pobink. Hermogen, muč.; Onesifor	
7	Pondelj.	Regina, dev., m.; Albin (Zoran), škof	
8	Torek	Marijino rojstvo ali Mali Šmaren	
9	Sreda	Gorgonij, m.	
10	Četrtek	Nikolaj Tol.	☾ Polna luna dne 21. ob 11. uri 55 minut zvečer. Jesenska megla in večkrat precej hladno.
11	Petek	Protazij in Hijacint, m.	
12	Sobota	Macedonij, škof; Tobija	
37. teden.		Jezus ozdravi vodeničnega. Luk. 14	
13	Nedelja	16. pobink. Ime Mar. Virgilij, m.; Amijat	
14	Pondelj.	Povikšanje sv križa; Notburga	☿ Zadnji krajec dne 30. ob 3. uri 4 minute zjutraj. Deževno, potem jako prijetno. Dolgost dneva: 13 ur 20 minut do 11 ur 39 min. Dan se skrajša za 1 uro 41 min.
15	Torek	Nikodem, m.	
16	Sreda	Kvatre. Ljudmila, vdova; Kornelij, p. †	
17	Četrtek	Hildegard; Lambert, škof	
18	Petek	Tomaž Vil., škof †	
19	Sobota	Januvarij, škof, muč. †	☼ Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 22. ob 2. uri 9. m. zveč.
38. teden.		O največji zapovedi. Mat. 22	
20	Nedelja	17. pobink. Evstahij, muč.; Suzana, dev.	
21	Pondelj.	Matevž, apostelj	
22	Torek	Mavricij, muč.;	
23	Sreda	Tekla, dev., m.; Zofija, dev., m.	
24	Četrtek	Rupert; Gerard, škof	
25	Petek	Kleofa, spozn.: Firmin, škof	
26	Sobota	Ciprijan, muč.; Justina, dev., muč.	
39. teden.		Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9	
27	Nedelja	18. pobink. Kozma in Damijan	
28	Pondelj.	Vencelj, kralj; Evstahija, dev.	
29	Torek	Mihael, arhangelj; Timeon, škof	
30	Sreda	Hijeronim, cerkv. uč.	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Kimovec je spočetka neprijeten do dne 10., potem lep do dne 14., nato 3 dni dež in zopet 3 dni lepo, dne 21. dež do dne 25, potem lepo do konca.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Četrtek	Remigij, Areta	☿ Mlaj dne 6. ob 11. uri 24 minut zvečer. Vetrovno in večkrat dež.
2	Petek	Leodegar, škof	
3	Sobota	Kandid, spozn.; Evald, muč.	
40. teden.		Prilika o kraljevi ženitnini. Mat. 22	☽ Prvi krajec dne 13. ob 3. uri 53 minut zvečer. Nekaj dni prijetno in suho.
4	Nedelja	19. pobink. Rožn. venca. Frančišek Ser.	
5	Pondelj.	Placid in tovariša, muč.; Gala, vdova	
6	Torek	Brunon, opat	
7	Sreda	Justina, devica	
8	Četrtek	Brigita, vdova; Simeon, spozn.	
9	Petek	Dijonizij, škof, mučenec	
10	Sobota	Frančišek Borg., spozn.	
41. teden.		Jezus ozdravi kraljevega sina. Jan. 4	☿ Polna luna dne 21. ob 5. uri 23 minut zvečer. Megla in večkrat dež.
11	Nedelja	20. pobink. Nikazij, škof, muč.	
12	Pondelj.	Maksimilijan, škof in muč.	
13	Torek	Koloman, mučenec; Edvard, kralj	
14	Sreda	Kalist, papež; Domicijan, škof	
15	Četrtek	Terezija, devica; Brunon	
16	Petek	Gal, opat; Maksima	
17	Sobota	Hedviga, kraljica; Viktor, škof	
42. teden.		Prilika o kraljevem računu. Mat. 18	☿ Zadnji krajec dne 29. ob 4. uri 26 minut zvečer. Spremenljivo, nekaj prijetnih dni.
18	Nedelja	21. pobin. Posv. cerkva. Luka, evang.	
19	Pondelj.	Peter Alk., spozn.; Etbil, opat	
20	Torek	Felicijan, škof, mučenec	
21	Sreda	Uršula, dev. in muč.	
22	Četrtek	Kordula, dev., muč.; Saloma	
23	Petek	Janez Kap., spozn.	
24	Sobota	Rafacl, arhangelj; Everget, škof	
43. teden.		Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22	☿ Dolgost dneva: 11 ur 36 minut do 9 ur 54 min. Dan se skrajša za 1 uro 42 min.
25	Nedelja	22. pobink. Krišpin, m.; Bonifacij, pap.	
26	Pondelj.	Amand; Evarist, papež, muč.	
27	Torek	Frumencij, škof; Sabina, muč.	
28	Sreda	Simon in Juda, apostola	
29	Četrtek	Narcis, škof; Hijacint, muč.	
30	Petek	Klavdij, muč.; Marcelj, muč.	
31	Sobota	Volfgang (Volbenk), škof †	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Vinotok je spočetka lep, 8. oblačno, 14., 15. prijetno, 17. slana, 18. zmrzlo, od 19. do 21. lepi in topli popoldnevi, do konca meseca oblačno.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
44. teden. Jezus obudi Jairovo hčer. Mat. 9			☾
1	Nedelja	23. pobink. Vsi svetniki.	Mlaj dne 5. ob 8. uri 32 minut zjutraj. Oblačno, megla, večkrat dež, potem ivje.
2	Pondelj.	Vse verne duše; Just, muč	
3	Torek	Hubert, škof; Malahija, škof	
4	Sreda	Karol (Dragotin) B., škof	
5	Četrtek	Emerik, spozn.; Caharija, duh.	
6	Petek	Lenart, opat; Sever, škof, mučenec	
7	Sobota	Engelbert, škof; Prosdoci, škof	
45. teden. O semenu in sejalcu. Mat. 13			☀
8	Nedelja	24. pobink. Bogomir (Gottfried)	Prvi krajec dne 12. ob 6. uri 46 minut zjutraj. Viharno, večkrat sneg in mraz.
9	Pondelj.	Božidar, muč.; Beno, muč.	
10	Torek	Andrej Avel., spozn.	
11	Sreda	Martin (Davorin), škof	
12	Četrtek	Martin, p., m.; Avrelj, škof, Kunibert	
13	Petek	Stanislav Kostka, spozn.	
14	Sobota	Venerand, muč.; Serapijon, muč.	
46. teden. O goršičnem semenu in kvasu. Mat. 13			☾
15	Nedelja	25. pobink. Leopold, vojvoda; Jedert, d.	Polna luna dne 20. ob 11. uri 30 minut zjutraj. Večkrat sneg, nevihte, in precej mrzlo.
16	Pondelj.	Otmár, opat; Edmund, škof	
17	Torek	Gregorij, škof; Hugon, škof	
18	Sreda	Odon, opat; Evgen, spozn.	
19	Četrtek	Elizabeta, kraljica	
20	Petek	Feliks Val., spozn.; Edmund, kralj	
21	Sobota	Darovanje Marije Device	
47. teden. O razdejanji Jeruz. in o sodbi. Mat. 24			☀
22	Nedelja	26. pobink. Cecilija, dev., muč.	Zadnji krajec dne 28. ob 3. uri 49 minut zjutraj. Južno, megla in vlažen mraz.
23	Pondelj.	Klemen, papež, muč.; Felicita, muč.	
24	Torek	Janez od križa, spozn.	
25	Sreda	Katarina, dev., muč.	
26	Četrtek	Konrad, škof; Peter, škof, m.	
27	Petek	Virgilij, škof; Valerijan, škof	
28	Sobota	Sosten, mučenec; Eberhard, škof	
48. teden. O poslednji sodbi. Luk. 21			☀
29	Nedelja	1. adv. Saturnin, muč.; Filomena, muč.	Dolgost dneva: 9 ur 52 minut do 8 ur 36 minut. Dan se skrajša za 1 uro 16 minut. Solnce stopi v znamenje strelca dne 21. ob 7. uri 38 minut zvečer.
30	Pondelj.	Andrej, apostelj; Kastul, muč.	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Listopad je spočetka lep, 7. dež, od 11. do 16. sneg, tri dni lepo, potem neprijetno.

D a n		Katoliška imena	Nebesna znamenja
1	Torek	Eligij, škof; Natalija	☿ Mlaj dne 4. ob 6. uri 56 minut zvečer. ☉ Sneg, potem močan sren in mraz.
2	Sreda	Bibijana, dev., m.; Kromacij, škof	
3	Četrtek	Francišek Ksaverijan, spozn.	
4	Petek	Barbara, dev., muč; Peter Zlat.	
5	Sobota	Saba, opat; Krišpin, mučenec	
49. teden.		Janez Krstnik v ječi. Mat. 11	
6	Nedelja	2. adv. Miklavž, škof; Apolinar, muč.	☿ Prvi krajec dne 12. ob 1. uri 35 minut zjutraj ☉ Oblačno, mrzlo in megleno.
7	Pondelj.	Ambrozij, škof; Krišpina, vdova	
8	Torek	Preč. spočetje Marije Device.	
9	Sreda	Sir, škof; Leokadija; Valerija	
10	Četrtek	Judit; Evaldija, m.; Melhijad, p.	
11	Petek	Damaz I.; Tason, opat	
12	Sobota	Maksencij, muč.; Sinezij, muč.	
50. teden.		Janez Krstnik pričuje o Jezusu. Jan. 1	
13	Nedelja	3. adv. Lucija, d., m.; Otilija	☿ Polna luna dne 20. ob 5. uri 11 minut zjutraj. ☉ Precej mrzlo.
14	Pondelj.	Spiridijon, škof;	
15	Torek	Kristina, dev.; Jarnej, škof	
16	Sreda	Kvatre. Albina (Zorka), muč.; Adelhajd	
17	Četrtek	Lazar, brat Marte	
18	Petek	Gracijan, škof; Deziderat	
19	Sobota	Nemezij, muč.; Mavra, muč.	
51. teden.		Janez poklican v prerokovanje. L. 3	
20	Nedelja	4. adv. Liberat, muč.; Kristijan	☿ Dolgost dneva: 8 ur 35 minut do 8 ur 22 minut. ☉ Dan se skrajša do 21. za 19 minut, potem narase do konca meseca za 6 minut.
21	Pondelj.	Tomaž, apostelj; Fest m.; Anastazij	
22	Torek	Demetrij, m.; Cenon, m.	
23	Sreda	Viktorija, devica; Miklavž	
24	Četrtek	Adam in Eva; Hermina	
25	Petek	Božič (rojstvo Gospodovo)	
26	Sobota	Štefan, prvi mučenec	
52. teden.		Simeon in Ana oznanujeta Gosp. Luk. 2	
27	Nedelja	Pred nov. letom. Janez, ev.; Fabijola, vd.	☉ Solnce stopi v znamenje kozla dne 21. ob 8. uri 34 minut zjutraj.
28	Pondelj.	Nedolžni otroci; Kastor; Teodor	
29	Torek	Tomaž, škof	
30	Sreda	David, kralj; Nicefor, muč.	
31	Četrtek	Silvester, papež; Pavlina	

Knauerjev stoletni koledar prorokuje: Gruden je spočetka neprijeten, megla in sneg do 10., potem suho do 18., hladno in zmrzlo do 28., ko dežuje, 30., 31. lepo.

Dvorni koledar.

Rodopis vladajoče hiše avstrijske do konca julija 1895.

Franc Jožef I., cesar avstrijski, kralj ogerski, česki itd., porojen v Schönbrunnu dne 18. vel. srpana 1830. l., nastopil je vlado po odpovedi strijca cesarja Ferdinanda I. in po odstopu očeta svojega nadvojvode Franca Karola, dne 2. grudna 1848. leta, ter bil dne 8. ržénega cveta 1867. l. v Budi slovesno kronan kraljem ogerskim; poročil se je dne 24. mal. travna 1854. l. s kraljičino **Elizabeto** (Amalijo Evgenijo), hčerjo kraljeve Visokosti vojvode Maksa Bavarskega, najvišjo pokroviteljico zvezdnega reda, najvišjo voditeljico zavoda pl. gospá v Brnu in pokroviteljico zavoda pl. gospá v Inomostu itd., porojeno v Posenhofnu dne 24. grudna 1837. leta.

Otroci:

Gizela (Lujiza Marija), cesaričina in nadvojvodica avstrijska, kraljičina ogerska, česka itd. lastnica več višjih redov, porojena v Laksenburgu dne 12. mal. srpana 1856. l.; poročena dne 20. m. travna 1873. z Leopoldom (Maksimiljanom Jožefom Marijo Arnulfom) kraljičem bavarskim, porojenim dne 9. svečana 1846. l.

Rudolf (Franc Karol Jožef), naslednik, porojen v Laksenburgu dne 21. velikega srpana 1858. l., poročen na Dunaji dne 10. velikega travna 1881. leta s **Štefanijo** (Klotildo Lujizo Hermينو Marijo Charloto), nadvojvodico avstrijsko, hčerjo Leopolda II., kralja belgijskega, porojeno v Bruselji dne 21. velikega travna 1864. leta. Umrli v Mayerlingu pri Dunaji dne 30. prosinca 1889. l.

Hči: **Elizabeta** (Marija Henrijeta Štefanija Gizela), cesaričinja in nadvojvodica avstrijska, kraljičina ogerska, česka itd. porojena v Laksenburgu dne 2. kimovca 1883. leta.

Marija Valerija (Matilda, Amalija), cesaričinja in nadvojvodica avstrijska, kraljičina ogerska, česka itd., porojena v Budi 22. malega travna 1868. leta, poročena dne 31. malega srpana 1890. leta z nadvojvodo **Francem Salvatorjem** (Marijo Jožefom Ferdinandom Karolom Leopoldom Antonom Paduvanskim Ivanom Krstnikom Januvarijem Alojzijem Gonzago Rajnerjem Benediktom Bernardom), sinom nadvojvode Karola Salvatorja, porojenim dne 21. velikega srpana 1866. leta.

Otroci: 1) **Elizabeta Frančiška** (Marija Karolina Ignacija), porojena 27. prosinca 1892. 2) **Franc Karol Salvator**, porojen 17. svečana 1893. 3) **Hubert Salvator**, por. 30. m. travna 1894.

Bratje našega cesarja in kralja:

1. Nadvojvoda **Maksimilijan I.** (Ferdinand Jožef), cesar Mehikanski, porojen dne 6. mal. srpana 1832. leta, poročen dne 27. malega srpana 1857. leta z nadvojvodico **Marijo Charloto** (Amalijo Avgusto Viktorijo Klementino Leopoldino), hčerjo Leopolda I., kralja belgijskega, lastnico več višjih redov, porojeno v Laekenu dne 7. ržnega cveta 1840. leta; umrl dne 19. ržnega cveta 1867. leta.

2. Nadvojvoda **Karol Ludovik** (Jožef Marija), c. in kr. general konjice, lastnik c. in kr. ulan. polka št. 7, načelnik cesarskemu ruskemu dragonskemu polku št. 24. in lastnik kraljevega pruskega ulanskega polka št. 8.; porojen v Schönbrunnu dne 30. malega srpana 1833. l.; tretjič poročen dne 23. mal. srpana 1873. leta z **Marijo Terezijo** (Immakulato Ferdinando Evlalijo Leopoldino Adelajido Elizabeto Karolino Mihaelo Rafaelo Gabrielo Frančiško Asiško in Pavlansko Goncago Nežo Zofijo Bartolomejo ab Angelis), hčerjo kraljeve Visokosti Don Miguela, infanta portugalskega, porojeno dne 24. velikega srpana 1855. l.

Otroci drugega zakona:

Franc Ferdinand (Karol Ludovik Jožef Marija), nadvojvoda avstrijski-Este, c. in kr. generalmajor, lastnik c. in kr. pehotnega polka št. 19, in načelnik car. ruskemu dragonskemu polku št. 26., porojen v Gradci dne 18. grudna 1863. leta.

Oton Franc Jožef (Karol Ludovik Marija), nadvojvoda avstrijski, c. in kr. polkovnik, lastnik c. in kr. ulanskega polka št. 1, porojen v Gradci dne 21. malega travna 1865. leta, poročen 2. vinotoka 1886. l. z **Marijo Jožefino** (Lujizo Filipino Elizabeto Pijo Angeliko Marjeto), hčerjo kraljeve Visokosti kraljiča Jurija saksonskega, porojeno dne 31. vel. travna 1867.

Sinova: 1) **Karol** (Franc Jožef Ludovik Hubert Jurij Oton Marija), porojen dne 17. vel. srpana 1887. 2) **Maksimilijan** (Evgen Ludovik Friderik Filip Jožef Marija), porojen dne 13. malega travna 1895.

Ferdinand Karol Ludovik (Jožef Ivan Marija) nadvojvoda avstrijski, c. in kr. stotnik, porojen na Dunaji dne 27. grudna 1868. leta.

Marijeta Zofija (Marija Anuncijata Terezija Karolina Lujiza Jožefina Ivana), bivša opatica terezijanskega zavoda pl. gospá v Pragi, porojena dne 13. velikega travna 1870. leta; poročena dne 24. prosinca 1893. leta s kraljevo Visokostjo vojvodo Albertom virtemberškim.

Otroci tretjega zakona:

Marija Anuncijata (Adelajida Terezija Mihaela Karolina Lujiza Pija Ignacija), porojena dne 31. malega srpana 1876. leta.

Elizabeta (Amalija Evgenija Marija Terezija Karolina Lujiza Jožefina), porojena dne 7. malega srpana 1878. leta.

3.) Nadvojvoda **Ludovik Viktor** (Jožef Anton), c. in kr. podmaršal, lastnik c. in kr. pehotnega polka št. 65, in načelnik ces. ruskemu pehotnemu polku «Tomsk» št. 39, porojen na Dunaji dne 15. velikega travna 1842. leta.

Roditelji Njega Veličanstva cesarja in kralja:

Franc Karol (Jožef), cesarjevič in nadvojvoda avstrijski, kraljevič ogerski, česki itd., porojen dne 7. grudna 1802. leta, sin cesarja Franca I. in druge mu soproge Marije Terezije, umrl dne 8. sušca 1878. leta; poročen dne 4. listopada 1824. l. z nadvojvodico **Zofijo** (Frideriko Dorotejo), hčerjo kraljevega Veličanstva Maksimilijana I., kralja bavarskega, porojeno dne 27. prosinca 1805. leta, umršo na Dunaji dne 28. vel. travna 1872. leta.

Sedanji vladarji evropski.

Sveti Oče Lev XIII., (Joahim Pecci), por. dne 2. sušca 1810. l., za papeža izvoljen dne 20. svečana in krona dne 3. sušca 1878. l.

A n d o r a. Republika s predsednikom, voljenim na štiri leta, pod vrhovno oblastjo škofa Urgelskega.

A n g l i j a. Kraljica Viktorija, cesarica indijska, porojena dne 24. vel. travna 1819. leta, vlada z dne 20. ržnega cveta 1837. l., z dne 14. grudna 1861. l. vdova po vojvodi Albertu saksonsko-koburško-gotajskim.

A n h a l t - D e s a v s k o. Vojvoda Friderik, porojen dne 29. mal. travna 1831. leta, vlada z dne 22. vel. travna 1871. leta, poročen z Antonijo, vojvodico saksonsko-altenburško.

B a d e n s k o. Veliki vojvoda Friderik, (Viljem Ludovik), porojen dne 9. kimovca 1826. leta, vlada z dne 24. mal. travna

1852. leta, poročen z Ludoviko, hčerjo nemškega cesarja in pruskega kralja Viljema I.

Bavarsko. Kralj Oton I., por. dne 27. mal. travna 1848. l. vladarjev namestnik, kraljič Luitpold, por. dne 12. sušca 1821. l.

Belgija. Kralj Leopold II., porojen dne 9. mal. travna 1835. leta, vlada z dne 10. grudna 1865. leta, poročen z Marijo Henriko, nadvojvodico avstrijsko.

Bolgarija. Knez Ferdinand I. (kraljič Koburžanski), porojen dne 26. svečana 1861. leta, voljen dne 17. velikega srpana 1887. leta, poročen z Marijo Lujizo parmsko.

Brunšvik. Državni upravitelj: kraljič Albreht pruski, porojen dne 8. velikega travna 1837. leta.

Črna gora. Knez Nikola I., porojen dne 7. vinotoka 1841. leta, vlada z dne 14. velikega srpana 1860. leta, poročen z Mileno Petrovno Vukotičevo.

Dansko. Kralj Kristijan IX., porojen dne 8. mal. travna 1818. leta, vlada z dne 15. listopada 1863. leta, poročen z Ludoviko, deželno grofico hesen-kaselsko.

Francija. Predsednik Feliks Faure, izvoljen dne 17. prosinca 1895. leta.

Grško. Kralj Jurij I., porojen dne 24. grudna 1845. leta, vlada z dne 31. vinotoka 1863. l., poročen z Olgo Konstantino, carevno rusko.

Hesensko. Veliki vojvoda Ernest Ludovik IV., porojen dne 25. listopada 1868. leta, poročen z Viktorijo Melito, princesinjo saksonsko-koburg-gotajsko, vlada z dne 13. sušca 1892. l.

Italija. Kralj Humbert I., porojen dne 14. sušca 1844. l., vlada z dne 9. prosinca 1878. leta, poročen z Marjeto, vojvodico savojsko.

Lichtenstein. Knez Janez II., porojen dne 5. vinotoka 1840. leta, vlada z dne 12. listopada 1858. leta.

Lippe-Detmold. Knez Adolf Lippe-Schaumburg, porojen dne 20. malega srpana 1859. leta, vlada z dne 3. sušca 1895. leta, poročen s Frideriko Amalijo, princesinjo prusko.

Lippe-Schaumburg. Knez Jurij, rojen dne 10. vinotoka 1846. leta, vlada z dne 8. vel. travna 1893. leta, poročen z Marijo Ano, princezinjo Saksonsko Altenburg.

Mecklenburg-Schwerin. Vel. vojvoda Friderik Franc (Paul) III., porojen dne 19. sušca 1851. leta, vlada z dne 15. m. travna 1883. leta, poročen z Anastazijo, veliko kneginjo rusko.

Mecklenburg-Strelitz. Veliki vojvoda Friderik Viljem, porojen dne 17. vinotoka 1819. leta, vlada z dne 6. kimovca 1860. leta, poročen z Avgusto, kraljičino veliko-britansko.

Monako. Knez Albert Honorus Karol, porojen dne 13. listopada 1848. leta, vlada z dne 10. kimovca 1889. leta.

Nemčija. (Glej Prusijo.)

Nizozemsko. Kraljica Viljelmina, porojena dne 31. vel. srpana 1880. leta. Do polnoletnosti pod nadzorstvom kraljice Eme, vdove kralja Viljema III.

Oldenburg. Veliki vojvoda Peter, porojen dne 8. malega srpana 1827. leta, vlada z dne 27. svečana 1853. leta, poročen z Elizabeto, vojvodico altenburško.

Portugalsko. Kralj Karol I., porojen dne 28. kimovca 1863. leta, vlada z dne 19. vinotoka 1889. leta, poročen dne 22. velikega travna 1886. leta z Marijo Amalijo, hčerjo grofa pariškega.

Prusija. Viljem II., nemški cesar in pruski kralj, porojen dne 27. prosinca 1859. leta, vlada z dne 15. ržnega cveta 1888. leta, poročen z Avgusto Viktorijo, vojvodico šlesvik-holštajnsko.

Reuss. (Mlajša panoga. Dom Schleiz.) Knez Henrik XIV., porojen dne 28. velikega travna 1832. l., vlada z dne 11. mal. srpana 1867. leta, poročen z Nežo, vojvodico virtemberško.

Reuss. (Starejša panoga. Dom Greiz.) Knez Henrik XXII., porojen dne 28. sušca 1846. leta, vlada z dne 9. listopada 1859. leta, poročen z Ido, kneginjo lipe-šavmburško.

Rumunija. Kralj Karol I., porojen dne 20. mal. travna 1839. leta, vlada po izvolitvi kakor knez z dne 20. mal. travna 1866. leta, proglašen je bil kraljem dne 2. sušca 1881. leta, poročen z Elizabeto kneginjo wiedsko.

Rusija. Car Nikolaj II., porojen dne 18. vel. travna 1868. l., poročen z Aleksandrovno Feodorovno, princesinjo hesensko.

Saksonsko. Kralj Albert, porojen dne 23. malega travna 1828. leta, vlada z dne 29. vinotoka 1873. leta, poročen s Karolino, kneginjo Waso.

Saksonski-Altenburg. Vojvoda Ernest, porojen dne 16. kimovca 1826. leta, vlada z dne 3. vel. srpana 1853. leta, poročen z Nežo, vojvodico anhalt-desavsko.

Saksonski-Koburg-Gotha. Vojvoda Alfred, porojen dne 6. velikega srpana 1844. leta, vlada z dne 24. vel. srpana 1893. leta, poročen z Marijo, veliko vojvodico rusko.

Saksonske - Meiningen - Hildburghausen. Vojvoda Jurij II., porojen dne 2. malega travna 1826. leta, vlada z dne 20. kimovca 1866. leta, poročen s Heleno baronico heldenburško.

Saksonske - Weimar - Eisenach. Veliki vojvoda Karol Aleksander, porojen dne 24. ržnega cveta 1818. l., vlada z dne 8. mal. srpana 1853. l., poročen z Zofijo, kraljčino nizozemsko.

San Marino. Republika z dvema predsednikoma, voljenima na 6 mesecev.

Schwarzenburg-Rudolfstadt. Knez Günther, porojen dne 23. velikega srpana 1852. leta, vlada z dne 19. prosinca 1890. leta, poročen dne 9. grudna 1891. leta z Ano Lujizo Schönburg-Waldenburško.

Schwarzenburg-Sondershausen. Knez Karol Günther, porojen dne 7. velikega srpana 1830. leta, vlada z dne 17. mal. srpana 1880. l., poročen z Marijo, vojvodico saksonsko-altenburško.

Srbija. Kralj Aleksander I., porojen dne 14. vel. srpana 1876. leta, vlada z dne 13. mal. travna 1889. leta.

Španija. Kralj Alfonz XIII., porojen dne 17. vel. travna 1886. leta. Kraljica vladarica Marija Kristina, vdova kralja Alfonza XII., umršega dne 22. listopada 1885. leta.

Svedija in Norvegija. Kralj Oskar, porojen dne 21. prosinca 1829. leta, vlada z dne 18. kimovca 1872. l., poročen z Zofijo, vojvodico nasavsko.

Švica. Zvezna republika s predsednikom, vsako leto na novo voljenim.

Turčija. Veliki sultan Abdul Hamid II., porojen dne 22. kimovca 1842. leta, vlada z dne 1. kimovca 1876. leta.

Valdek in Pyrmont. Knez Friderik Adolf Herman, porojen 20. prosinca 1865. leta, vlada z dne 12. velikega travna 1893. leta.

Virtembergško. Kralj Viljem II., porojen dne 25. svečana 1848. leta, vlada z dne 6. vinotoka 1891. leta, v drugič poročen s Charloto, princezinjo šavmburg-lippe.

Nove mere in uteži.

Od dne 1. prosinca 1876. leta imajo se v javnem prometu rabiti **izključno samo nove mere in uteži**. Kdor od tega časa meri na staro mero ali tehta s staro tehtnico, vzame se mu mera in plačati mora od 5 do 100 glid. globe.

Nova zistema mer in utežev je decimalna, to je: deli se na deset, kar jako olajšuje računanje.

Osnovne jednote novi meri in novim utežem so: 1.) meter, 2.) liter, 3.) gram, 4.) ar.

Mnogokratniki teh osnovnih jednot se izražajo s tem, da se spredaj postavijo števniki:

Deka pomeni	10krat
Hekto »	100 »
Kilo »	1000 »
Myria »	10000 »

Za podrazdelitve se rabijo števniki: Deci za desetino, Centi za stotino, Mili za tisočino.

1 kilogram (*kg*) = 100 dekagramov (*dek*) = 1000 gramov (*g*), 1 dekagram = 10 gramov.

1 hektoliter (*hl*) = 100 litrov, 1 liter (*l*) = 10 decilitrov (*dl*) = 100 centilitrov (*cl*). 1 deciliter = 10 centilitrov.

1 meter (*m*) = 10 decimetrov (*dm*) = 100 centimetrov (*cm*) = 1000 milimetrov (*mm*). 1 decimeter = 10 centimetrov = 100 milimetrov. 1 centimeter = 10 milimetrov.

Zrebanje avstro-ogerskih srečk l. 1896.

2. prosinca 4 $\frac{0}{10}$ državnih srečk. — Kredit. srečk. — 4 $\frac{0}{10}$ tržaških srečk. — 5 $\frac{0}{10}$ za reguliranje Dunava. — Ljubljanskih srečk. — Krakovskih srečk. — Avstrijskega rdečega križa srečk.
3. » Inomostnih srečk.
7. » Solnograških srečk. — 3 $\frac{0}{10}$ avstr. zemljiško-kredit. dolžnih pisem, II. izdaje.
15. » 4 $\frac{0}{10}$ ogersk. hip.-priorit. dolž. pisem. — Kneza Salma srečk. — Grofa Waldsteina srečk.
1. svečana 5 $\frac{0}{10}$ drž. srečk l. 1860. — Grofa St. Genois-a srečk.
15. » 3 $\frac{0}{10}$ avstr. zemelj.-kredit. srečk I. izdaje. — Jó-sziv srečk. — Mesta Stanislava srečk.
2. sušca Srečk za zidanje stolne cerkve (Bazilike) v Budimpešti. — Ogersk. rdečega križa srečk. — Dunajskih komun. srečk.
5. » 3 $\frac{0}{10}$ avstr. zemelj.-kredit. srečk II. izdaje.
1. m. travna 4 $\frac{0}{10}$ drž. srečk l. 1854. (Žrebanje premij.) — 4 $\frac{0}{10}$ srečk o reguliranji Tise. — Rudolfovih srečk.
1. v. travna 5 $\frac{0}{10}$ državnih srečk l. 1860. (Žrebanje premij.) — Kreditnih srečk.

5. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk II. izdaje.
15. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk I. izdaje. — 4 $\frac{1}{2}$ % oger-
skih hipot. priorit. dolžnih pisem. — Ogerskih pre-
mijskih srečk.
1. ržn. cvet. Državnih srečk l. 1864. — 4 $\frac{1}{2}$ % tržaških srečk.
15. » Jó-sziv srečk. — Budimskih srečk.
1. m. srpana 4 $\frac{1}{2}$ % državnih srečk l. 1854. (Žrebanje serij.) —
Avstr. rdečega križa srečk. — 4 $\frac{1}{2}$ % dunajskih paro-
brodskih srečk. — Dunajskih komun. srečk.
6. m. srpana 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk II. izdaje.
15. » Kneza Salma srečk. — Grofa Waldsteina srečk.
30. » Kneza Claryja srečk.
1. v. srpana 5 $\frac{1}{2}$ % državnih srečk l. 1860. (Žrebanje serij.)
17. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk I. izdaje.
31. » Oger. rdečega križa srečk. — Basilika (Budimpešta).
1. kimovca Avstr. kredit. srečk.
5. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk II. izdaje.
15. » 4 $\frac{1}{2}$ % oger. hipot. priorit. dolžnih pisem. — Kneza
Palfija srečk.
1. vinotoka 4 $\frac{1}{2}$ % držav. srečk l. 1854. — Rudolfovih srečk. —
4 $\frac{1}{2}$ % srečk o reguliranji Tise.
15. » Jó-sziv srečk.
2. listopada 5 $\frac{1}{2}$ % drž. srečk l. 1860. — Dunajskih komun. srečk.
5. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk II. izdaje.
14. » Ogerskih premijskih srečk.
16. » 3 $\frac{1}{2}$ % avstr. zemelj.-kredit. srečk I. izdaje.
1. grudna Drž. srečk l. 1864.

Lestvica za pristojbine kolekov.

Lestvica I.

Za menice in trgovske denarne nakaznice.

Do zneska do	75 gl. gl. —·05	čez	1350 do	1500 gl. gl. 1.—
čez 75 »	150 » » —·10	»	1500 »	3000 » » 2.—
» 150 »	300 » » —·20	»	3000 »	4500 » » 3.—
» 300 »	450 » » —·30	»	4500 »	6000 » » 4.—
» 450 »	600 » » —·40	»	6000 »	7500 » » 5.—
» 600 »	750 » » —·50	»	7500 »	9000 » » 6.—
» 750 »	900 » » —·60	»	9000 »	10500 » » 7.—
» 900 »	1050 » » —·70	»	10500 »	12000 » » 8.—
» 1050 »	1200 » » —·80	»	12000 »	13500 » » 9.—
» 1200 »	1350 » » —·90			

in tako dalje za vsakih 1500 gld. 1 gld. več pri čemer se ostanek manj nego 1500 gld. zmatra za celih 1500. gld.

V domačih deželah izdane menice, če se kolekujejo po tej lestvici, ne smejo imeti daljšega plačilnega roka nego šest mesecev, v inozemstvu izdane pa ne daljšega nego 12 mesecev. Sicer se pa morajo kolekovati po lestvici II.

Pod izrazom «domače dežele» razumejo se dežele zastopane v avstrijskem državnem zboru, menice, ki niso izdane v okrožji teh dežel, veljajo za inozemske.

Za menice, izdane v deželah ogerske krone, ostanejo še nadalje v veljavi določbe z dne 2. vinotoka 1868. leta in se mora pri teh menicah odračunati pri določevanju, koliko je od njih po sedanjem zakonu plačati pristojbine, znesek, ki se je pri izdaji menice plačal kralj. ogerskim financam s kolekovimi znamkami ali pa neposredno po propisih.

Ako se kaka menica izda v več izvodih (sekunda, tercija itd.), mora se plačati od vsakega ista pristojbina, kakor od prvega.

Od menic v inozemstvu izdanih in na inozemstvo se glasečih, plačati je 2 kr. pristojbine za vsakih 100 gld., ako krožijo v naši državi. Ostanek manjši nego 100 gld. se zmatra za celih 100 gld.

Pristojbine za menice, ki se izdajo v domačih deželah, plačati je poprej, nego so se na papir, ki je namenjen za menico, podpisale stranke — za menice, ki so se izdale v inozemstvu; pa preden začne krožiti po naši državi, in če menica ni plačljiva, le v inozemstvu, pa vsekako preden mine 14 dnij, ko je prišla v domače dežele.

Dolžnosti kolekovanja menic more se tako-le zadostiti:

- a) če se rabijo kolekovane uradne golice;
- b) če se rabijo uradne golice, ki pa niso zadosti kolekovane ali pa tudi druge golice, ali se pa golice niti ne rabijo, pa s tem, da se za toliko, kolikor je pristojbine, oziroma popolnilne pristojbine plačati, prilepi kolekov na zadnji strani papirja, na kateri se piše menica, predno se je menica napravila. Koleki se morajo pri zato pooblaščenem uradu dati z uradnim pečatom prekolekovati.

Dan in mesec prekolekovanja, če se že ne razvidi iz odtiska, mora dotični urad vpisati v vsako znamko.

Uradno prekolekovanje se ne sme več zvršiti, ako ima papir že kak podpis izdajnika, prejemnika ali žiranta

ali sploh kak podpis stranke; vsako drugačno plačevanje s koleki, kakor prekokovanje kolekov s privatnim pečatom kacega urada, ki za to ni upravičen je neveljavno.

- c) Če pa gre za plačilo pristojbine od menice, in sicer, če je ta stran še nepopisana ob zgornjem robu; drugače pa po poslednjem inozemskem zapisku tako, da nad koleki ni nobenega prostora več za žirovanje ali kak drug zapis, in se ima preskrbeti, da se po b) tega paragrafa pravočasno uradno prekokuje. Pisati čez koleke, kakor je do sedaj bila navada, ni več dovoljeno.

Če se kolekovina ni plačala ali pa vsaj v zakonitem znesku ne, ali pa ne pravočasno ali pa ne na predpisan način, določa nov zakon globo, ki je petdesetkrat tolika, kolikoršna je pristojbina po lestvici.

Trgovskim nakaznicam že pred dovoljena ugodščina, da je od njih plačati le po 5 kr., če je njim obrok k večjemu osem dnij, velja še vedno.

Za trgovske račune (note, konti, izkaze) se je odredilo, da so računi do 10 gld. kolekovine prosti, — čez 10 gld. do 50 gld. se plača 1 kr., — čez 50 gld. pa 5 kr. pristojbine.

Kolekovina se pa mora tudi plačati, če se taki računi vpleto v tekst kakega trgovskega pisma. Globa kakor pri menicah.

Lestvica II.

Za pravna pisma.

	Do	20 gl.	gl.	—'07	čez 1600 do 2000 gl.	gl.	6'25
čez	20 »	40 »	»	—'13	» 2000 » 2400 »	»	7'50
»	40 »	60 »	»	—'19	» 2400 » 3200 »	»	10'—
»	60 »	100 »	»	—'32	» 3200 » 4000 »	»	12'50
»	100 »	200 »	»	—'63	» 4000 » 4800 »	»	15'—
»	200 »	300 »	»	—'94	» 4800 » 5600 »	»	17'50
»	300 »	400 »	»	1'25	» 5600 » 6400 »	»	20'—
»	400 »	800 »	»	2'50	» 6400 » 7200 »	»	22'50
»	800 »	1200 »	»	3'75	» 7200 » 8000 »	»	25'—
»	1200 »	1600 »	»	5'—			

Čez 8000 gld. se za vsakih 400 gld. plača 1 gld. 25 kr., pri čemer se ostanek, ki ne znaša 400 gld., zmatra za polnega.

Po tej lestvici kolekujejo se dolžna pisma, z dovoljenjem vknjižbe ali brez njega, pobotnice, odstopna pisma, plačilne nakaznice razun trgovskih, zakupne pogodbe, stave, srečke privatnih loterij i. dr. in sicer je pri dolžnih pismih odločila znesek prejetega posojila, pri pobotnicah znesek prejetega plačila, pri odstopnih pismih znesek, za katerega se je pravica odstopila, pri nakaznicah nakazani znesek, pri zakupnih pogodbah skupni znesek zakupnine, pri stavah stavljeni znesek, pri srečkah privatnih loterij pa cena vsake posamezne srečke.

Lestvica III.

Za pravne posle.

	Do	10	gl.	gl.	—07	čez	800	do	1000	gl.	gl.	6·25
čez	10	»	20	»	—13	»	1000	»	1200	»	»	7·50
»	20	»	30	»	—19	»	1200	»	1600	»	»	10—
»	30	»	50	»	—32	»	1600	»	2000	»	»	12·50
»	50	»	100	»	—63	»	2000	»	2400	»	»	15—
»	100	»	150	»	—94	»	2400	»	2800	»	»	17·50
»	150	»	200	»	1·25	»	2800	»	3200	»	»	20—
»	200	»	400	»	2·50	»	3200	»	3600	»	»	22·50
»	400	»	600	»	3·75	»	3600	»	4000	»	»	25—
»	600	»	800	»	5—							

Čez 4000 gld. plača se za vsakih 200 gld. 1 gld. 25 kr., pri čemer se znesek, ki ne znaša 200 gld., zmatra za polnega.

Po tej lestvici kolekujejo se dolžna pisma, katera se glase na prinosnika, pogodbe za služenje, pogodbe delniških društev, ki se osnujejo za več nego 10 let, družbene pogodbe, potrdila o dobitkih v loteriji, pogodbe, s katerimi se kupi upanje premičnin, kupne in menjalne pogodbe radi premičnin i. dr. in sicer je določen pri dolžnih pismih znesek, na katerega se glasi, pri pogodbah v služenji, znesek skupne plače, katero ima dobiti oni, koji stopa v službo, — ako pa v pogodbi ni določeno, koliko časa ima služba trajati, se kolekovina odmeri po trikratni letni plači. Pri pogodbah delniških društev, in družbenih pogodbah se kolekovina odmeri po znesku vkupne društvene glavnice, pri potrdilih o dobitkih, po znesku dobitka, pri kupnih, menjalnih in drugih pogodbah radi premičnin, po znesku vrednosti.

Vloge, s katerimi se pri oblastvu naznanja samostojna vršitev prostega obrta, ali s katerimi se oblastvo prosi koncesije, ki je potrebna za vršitev obrta, morajo biti kolekovane:

a) na Dunaji	od prve pole gld. 6.—
b) v mestih, ki imajo nad 50.000 prebivalcev	» » » » 4.—
c) v mestih, ki imajo od 10.000 do 50.000 prebivalcev	» » » » 3.—
d) v mestih, ki imajo od 5000 do 10.000 prebivalcev	» » » » 2.—
e) v vseh drugih krajih	» » » » 1.50
- Ako treba še druge pole, kolekuje se s 50 kr.

Prošnje za tobačne trafike in loterijske kolekture, za dovoljenje, da sme godba javno igrati, da smejo biti gostilne, krčme in kavarne čez policijsko uro odprte, da se smejo kazati znamenitosti, prirejati koncerti, gimnastične in gledališčne predstave, imajo se kolekovati po 1 gld. od vsake pole.

Pri prvih in drugih vlogah se ima pristojbina plačati tudi takrat, kadar se prosi ustno, ne da bi se zapisal protokol.

Prošnja za sledeča prava:

1.) Za podeljenje, potrjenje ali prenos plemskih stopinj, podeljenje redov, dovoljenje smeti nositi inozemske rede, združenje ali poboljšanje grbov, dovoljenje za spremembe ali prenose imen, podeljenje častnih mest, častnih naslovov in drugih odlikovanj združenih z obrtnimi podjetji, imajo se kolekovati po 5 gld. od vsake pole.

2.) Za podeljenje, priznanje ali potrjenje privilegijev, kamor spadajo tudi izključeni industrijski privilegiji imajo se kolekovati po 3 gld. od vsake pole.

3.) Za podeljenje ali priznanje avstrijskega državljanstva, za podeljenje meščanstva ali občanstva ali za sprejem v občinsko zvezo, imajo se kolekovati po 2 gld. od vsake pole.

4.) Prošnje za podeljenje potnih listov, za uvoz, izvoz in prevoz kuhinjske soli, tobaka, smodnika ali za dovoljenje za uvoz ali izvoz določenega blaga, ako je za to potrebno dovoljenje, imajo se kolekovati po 1 gld. od vsake pole.

Razpredelnica za računanje obresti.

Po 3 odstotke							Po 5 odstotkov						
kapital gld.	za eno leto		za pol leta		za 1 mesec		kapital gld.	za eno leto		za pol leta		za 1 mesec	
	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.		gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.
10	—	30	—	15	—	2 ¹ / ₂	10	—	50	—	25	—	4 ¹ / ₆
15	—	45	—	22 ¹ / ₂	—	3 ³ / ₄	15	—	75	—	37 ¹ / ₂	—	6 ¹ / ₄
20	—	60	—	30	—	5	20	1	—	—	50	—	8 ¹ / ₃
25	—	75	—	37 ¹ / ₂	—	6 ¹ / ₄	25	1	25	—	62 ¹ / ₂	—	10 ¹ / ₃
30	—	90	—	45	—	7 ¹ / ₂	30	1	50	—	75	—	12 ¹ / ₂
35	1	5	—	52 ¹ / ₂	—	8 ³ / ₄	35	1	75	—	87 ¹ / ₂	—	14 ¹ / ₃
40	1	20	—	60	—	10	40	2	—	1	—	—	16 ² / ₃
50	1	50	—	75	—	12 ¹ / ₂	50	2	50	1	25	—	20 ¹ / ₃
60	1	80	—	90	—	15	60	3	—	1	50	—	25
70	2	10	1	5	—	17 ¹ / ₂	70	3	50	1	75	—	29 ¹ / ₆
80	2	40	1	20	—	20	80	4	—	2	—	—	33 ¹ / ₃
90	2	70	1	35	—	22 ¹ / ₂	90	4	50	2	25	—	37 ¹ / ₃
100	3	—	1	50	—	25	100	5	—	2	50	—	41 ² / ₃
200	6	—	3	—	—	50	200	10	—	5	—	—	83 ¹ / ₃
300	9	—	4	50	—	75	300	15	—	7	50	1	25
400	12	—	6	—	1	—	400	20	—	10	—	1	66 ⁴ / ₆
500	15	—	7	50	1	25	500	25	—	12	50	2	8 ² / ₆
600	18	—	9	—	1	50	600	30	—	15	—	2	50
700	21	—	10	50	1	75	700	35	—	17	50	2	91 ⁴ / ₆
800	24	—	12	—	2	—	800	40	—	20	—	3	33 ² / ₆
900	27	—	13	50	2	25	900	45	—	22	50	3	75
1000	30	—	15	—	2	50	1000	50	—	25	—	4	16 ⁴ / ₆

Po 4 odstotke							Po 6 odstotkov						
10	—	40	—	20	—	3 ¹ / ₃	10	—	60	—	30	—	5
15	—	60	—	30	—	5	15	—	90	—	45	—	7 ¹ / ₂
20	—	80	—	40	—	6 ² / ₃	20	1	20	—	60	—	10
25	1	—	—	50	—	8 ¹ / ₃	25	1	50	—	75	—	12 ¹ / ₂
30	1	20	—	60	—	10	30	1	80	—	90	—	15
35	1	40	—	70	—	11 ² / ₃	35	2	10	1	5	—	17 ¹ / ₂
40	1	60	—	80	—	13 ¹ / ₃	40	2	40	1	20	—	20
50	2	—	1	—	—	16 ² / ₃	50	3	—	1	50	—	25
60	2	40	1	20	—	20	60	3	60	1	80	—	30
70	2	80	1	40	—	23 ¹ / ₃	70	4	20	2	10	—	35
80	3	20	1	60	—	26 ² / ₃	80	4	80	2	40	—	40
90	3	60	1	80	—	30	90	5	40	2	70	—	45
100	4	—	2	—	—	33 ¹ / ₃	100	6	—	3	—	—	50
200	8	—	4	—	—	66 ² / ₃	200	12	—	6	—	1	—
300	12	—	6	—	1	—	300	18	—	9	—	1	50
400	16	—	8	—	1	33 ¹ / ₃	400	24	—	12	—	2	—
500	20	—	10	—	1	66 ² / ₃	500	30	—	15	—	2	50
600	24	—	12	—	2	—	600	36	—	18	—	3	—
700	28	—	14	—	2	33 ¹ / ₃	700	42	—	21	—	3	50
800	32	—	16	—	2	66 ² / ₃	800	48	—	24	—	4	—

Splošne določbe c. kr. pošte.

g pomenja gram, *kg* kilogram.

S pisмено pošto se pošiljajo navadna pisma, priporočena pisma, ekspresna pisma, dopisnice, tiskovine, vzorci blaga, poštna nakaznice, poštni nalogi in časniki.

Pisma. Pri frankiranju pisma se pritisne znamka na gorenjem desnem oglu sprednje strani pisma, nikakor pa ne na zadnji strani. Frankirana v avstro-ogerske kraje, v Bosno in Hercegovino ter v Nemčijo namenjena, kakor tudi iz poslednjih sem dospela pisma veljajo 5 kr. (v lokalnem 3 kr), nefrankirana pa dvakrat toliko.

Pisma in pisemski zavoji ne smejo v Avstro-Ogerski, v Bosni in Hercegovini ter na Nemškem biti težji nego 250 *g*; pismom, ki se pošiljajo v druge države, ni to nobena meja, kar se tiče teže. Pisemski zavoji, odločeni za avstrijske dežele, ki tehtajo več nego 250 *g*, morajo se oddajati pri tovarni pošti. Uradni pisemski paketi pa smejo v Avstriji tehtati 2½ *kg*; iz Avstrije na Ogersko le 1 *kg*.

Čez pisмено znamko se sme pisati naslov. Če se pa nanjo pritisne privatna štamplja, ni veljavna. Za frankiranje se ne smejo rabiti s pisмениh kuvertov izrezane znamke in koleki, ravno tako tudi ne poškodovane znamke, n. pr. take, katerim se je okrog odrezal beli rob. Znamke, ki so se že rabile, rabiti se tudi ne smejo več za frankiranje pisem.

Priporočena pisma se morajo frankirati. Za domače in inozemske dežele zadošča, če se pismo navadno zapre. V Nemčijo se priporočena pisma lahko pošiljajo tudi nefrankirana.

Povpraševalna pisma (pristojbina 10 kr.) napravijo se lahko za vsako tudi nepriporočeno pisemsko poštno pošiljatev, ki ni prišla na določeni kraj.

Dopisnice se smejo pošiljati tudi nefrankirane, če se ne priporočajo (rekomandirajo). Vsakemu je dovoljeno dati si napraviti dopisnic po privatnem obrtu, vendar morajo, kar se tiče velikosti in moči papirja biti popolnoma jednake uradnim in imeti nemški napis »Correspondenzkarte«. Na dopisnice se lahko tiska in zajedno piše, a to le na zadnji strani, kajti sprednja stran je namenjena le za prejemnikov naslov, kamor pa tudi pošiljatelj more napisati svoje ime ter take opomnje, ki se tičejo pošte.

Dopisnicam v domačih deželah se lahko pripenjajo poskušnje ali vzorci blaga, če se ne pišejo potem nanje nikakešne druge, nego za poskušnje blaga ali vzorce dovoljene pismene opazke ter če so frankirane za 5 kr.

Tiskovine se morajo frankirati in se tudi lahko priporočajo.

Pošiljatve vezanih in broširanih knjig in odptre karte ne smejo biti nad 1 *kg* težke in se ne smejo bistveno razločevati od poštnih pošiljatev. V svetnopoštnem prometu so dovoljene pošiljatve tiskovin do 2 *kg* teže, a ne smejo meriti na nobeno stran več kakor 45 *cm*.

Razven naslova, datuma in podpisa na tiskovinah ne sme biti ničesar pisanega, tudi ne kaki dostavki. Izvzete so korekturke, katerim se smejo pridejati dotični rokopisi, poprave in rokopisne opomnje, tičoč se tiska, dalje kurzni listi, trgovski cirkularji in ceniki (hektografirani vendar le po 20 ali več izvodov vkupe), pri katerih so dopuščene rokopisne ali mehaničnim potom napravljene izpremembe cen, imena potnika, načina naročevanja ali plačevanja. Posebni deli tiskanega teksta pa se smejo v ta namen podčrtati, da se opozori čitatelj na kako določeno mesto. Dalje je še dovoljeno na tiskanih vizitnicah napisati natančnejši naslov in stan pošiljalca ter pristaviti običajne črke (n. pr.: p. f. itd.); na povabilih navesti ime povabljenca, dan, namen in kraj zborovanja; pri knjigotržnih naročilnih listih na zadnji strani pismeno imenovati naročene ali ponujene knjige, tiskani tekst sprednje strani pa deloma ali popolnoma prečrtati; tiskovne pomote popraviti.

Poslovni papirji, kakor: akti vsake vrste, vožna pisma, poslovni dokumenti, prepisi in izpiski aktov, muzikalije in sploh pisma, ki se ne morejo zmatrati za pravo ali osebno dopisovanje, smejo se v prometu svetovne poštne zveze, izvzemši Nemčijo, pošiljati pod križnim zavitkom (tudi priporočena) do 2 *kg* teže in 45 *cm* širjave.

Vzorci se prevažajo v kraje avstro-ogerske države, v Bosno in Hercegovino, Belgijo, Bulgarijo, Francijo, Grecijo, Veliko Britanijo, Italijo, na Portugalsko, Rumunsko, Srbsko, Špansko, Švico in v one turške kraje, kjer se nahajajo avstrijski poštni uradi do 350 *g* teže, drugam pa, in tako tudi v Nemčijo, le do 250 *g*.

Kar se tiče mere, ne smejo presežati na dolgost 30, na širokost 20 in na visokost 10 *cm*. Vzorcem in blagu za poskušnjo se ne sme priložiti nikako pismo.

Na naslovu mora biti vsakokrat opazka »vzorec« ali »poskušnja blaga«.

Na naslovu sme biti razven tega navedeno: Ime ali tvrdka odpošiljatelj, tovarniško ali trgovsko znamenje poleg natančnejšega označenja blaga, številke in cene, teže in mere blaga ter koliko ga je na razpolago. Razven omenjenih podatkov se ne smejo dodajati takšnim pošiljatkam nikaka pismena naznanila ali kakeršne koli opazke.

Tudi žive čebele se morejo pošiljati po domačih krajih, na Ogersko, v Bosno in Hercegovino, Nemčijo, v razne druge dežele kot blago za poskušnjo, če so tako shranjene, da se pošta lahko prepriča o vsebini in da ni pri prevažanju nikake nevarnosti.

Pri nezadostno frankiranih pošiljatkah s tiskovinami, poslovnimi papirji in vzorci se zahteva nedostatek od prejemnika, in sicer dvakrat toliko, za kolikor so bile premalo frankirane.

Popolnoma nefrankirane prej navedene pošiljatve se ne odpravljajo, nego se vrnejo pošiljatelju; če pa poslednji pošti ni znan, postopa se ž njimi tako, kakor z nedostavnimi pismi.

Priporočene pošiljatve s povzetjem.

Priporočene (rekomandirane) stvari se morejo pošiljati po Avstro-Ogerskem, v Bosno in Hercegovino in v nekatere tuje dežele (glej »povzetja v inozemstvu«) tudi s povzetjem, in sicer po domači državi ter Bosno in Hercegovino do 500 gld., drugam pa do 200 gld. = 400 mark = 500 frankov. Pri takih pošiljatkah, za katere veljajo ravno tiste pristojbine kakor za navadno priporočene, se mora napisati na vrhu nad naslovom beseda »povzetje«, če so namenjene v inozemstvo pa »remboursement«. Precej zraven ali pa spodaj naj se navede povzetni znesek s številkami, a goldinarji tudi z besedo in sicer vedno v denarni veljavi tiste države, kamor se pošiljatev glasi, tedaj v Nemčijo v markah, v Svico in v Francijo v frankih itd. Pod zneskom pa mora pošiljatelj natanko in razločno zabeležiti svoj naslov. Da ne nastanejo kake pomote, treba je med tem naslovom in onim, ki označuje prejemnika, pustiti nekoliko praznega prostora.

Kakor brž je prejemnik znesek vplačal in pošiljatev prevzel, odtegne dotični poštni urad od povzetnega zneska pristojbino za navadno poštno nakaznico in 5 kr. terjalnih stroškov, ostanek pa pošlje oddajalcu po nakaznici.

Poštna pristojbine.

Avstro-Ogersko in Nemčija: Pisma do 20 g (Nemčija le 15 g) 5 kr. (mestni promet 3 kr.), do 250 g 10 kr. (mestni promet 6 kr.), dopisnica 2 kr.; dopisnica z odgovorom 4 kr., priporočitev 10 kr. (mestni promet 5 kr.), vzratni list 10 kr. (mestni promet 5 kr.), ekspres 15 kr., tiskovine do 50 g 2 kr., do 150 g 3 kr., (v Nemčijo le do 100 g), do 250 g 5 kr., do 500 g 10 kr., do 1000 g 15 kr., vzorci v avstro-ogerske kraje do 250 g 5 kr., do 350 g pa 10 kr.; v Nemčijo do 250 g 5 kr., ker se težji ne smejo pošiljati.

Bosna in Hercegovina: Pisma 5 kr. do 20 g, dalje do 250 g pa 10 kr., kakor za Avstro-Ogersko. Ekspresne pošiljatve so dopuščene samo v kraje, kjer so pošte.

Črna gora in Srbija: Pisma za vsakih 15 g po 7 kr. (v mejnem prometu oziroma z Ogerskega 5 kr.), dopisnica 4 kr. (za Srbijo z odgovorom 8 kr.). Tiskovine do 50 g in poslovni papirji 2 kr., vzorci za naročila za vsakih 50 g 2 kr., priporočila 10 kr., vzratni list 10 kr., ekspres 15 kr.

Poštna nakaznice v domačih deželah.

Za zneske do 10 gld. 5 kr., do 50 gld. 10 kr., do 150 gld. 20 kr., do 300 gld. 30 kr., do 500 gld. 50 kr.

Poštna nakaznice v Bosno in Hercegovino in iz Bosne in Hercegovine

so dopuščene do 500 gld. in znaša pristojbina do 20 gld. 10 kr. od 20 do 50 gld. 20 kr.; od 50 do 150 gld. 40 kr.; od 150 do 300 gld. 60 kr. in od 300 do 500 gld. 1 gld.

Poštni nalogi

posredujejo poplačevanje menic, računov, kuponov itd. in se morejo poslati na vse pošte avstro-ogerske države v znesku največ 500 gld.; — v Belgijo, Nemčijo, Egipt, Francijo, (Algir), Italijo, Luksemburško, Norvegijo (naj se naredi naslov na pošto v Pragi), Rumunijo, Švico in Tunis do 400 gld. (800 mark ali 1000 frankov).

Poleg uradnega vzorca (cena $\frac{1}{2}$ kr.), adresira se terjatev utemeljujoči dokument (pobotan račun itd., toda znesek mora

biti pisan s črkami) kot priporočeno pismo n. pr.: «Na poštni urad v Poštni nalog». Kakor hitro je znesek vplačan, prejme oddajalec poštnega naloga znesek odštevši pristojbino poštne nakaznice in 5 kr. terjalnih stroškov za vsak dokument, na kateri se je dobilo plačilo. Če se poštni nalog ne vsprejme, pošlje se nazaj zastoj. Pristojbine so torej kakor za priporočena pisma, poštno nakaznico in vsako pobotnico itd. 5 kr. terjalnih stroškov.

Poslati dokumente poštnega naloga na kakšen drugi kraj nego se je navel s prva, je dovoljeno.

Denarne in tovarne pošiljatve.

Denarna pisma: Za Avstro-Ogersko do 250 *g* 50 gld. vrednosti do 10 milj daljave 16 kr., nad 10 milj 27 kr., od 50 do 300 gld. do 10 milj daljave 18 kr., nad 10 milj 30 kr., za vsakih daljših 150 gld. pa 3 kr. več, — iz Avstro-Ogerskega v Nemčijo do 300 gld. vrednosti do 10 milj 18 kr., nad 10 milj 30 kr., za vsakih daljših 150 gld. pa 3 kr. več.

Poštni zavoji (paketi): Za Avstro-Ogersko do $\frac{1}{2}$ *kg* do 10 milj 12 kr., nad 10 milj 24 kr.; zavarovalninska pristojbina 3 kr. do 50 gld., od 50 do 300 gld. 6 kr.; za vsakih daljših 150 gld. pa 3 kr. več.

Avstro-Ogerska in Nemčija: do 5 *kg* do 10 milj 15 kr., nad 10 milj 30 kr.; za vsak nadaljni *kg* do 10 milj 3 kr., 20 milj 6 kr., 50 milj 12 kr., 100 milj 18 kr., 150 milj 24 kr., nad 150 milj 30 kr. več; vrednostna taksa do 300 gld. 6 kr., za vsakih daljših 150 gld. 3 kr. več. Pošiljatve se dopuščajo le do 50 *kg*.

Za pošiljatve, odločene v Bosno, Hercegovino in Novi Bazar poleg vozarine, odpadajoče za Avstrijo do meje, in vrednostne takse, računa se od Imoskija ali Broda na Savi za promet v imenovanih deželah posebna poštarina. Teža pri zavojih je omejena na 20 *kg*.

Povzetja v domačih deželah

morejo se pošiljati na vse pošte avstro-ogerske države do 500 gld.

Za vsako pošiljatev s povzetjem se poleg vozarine plača še posebna provizija. Ta znaša za vsaka 2 gld. 1 kr., najmanj

pa 6 kr., tudi pisma se pošiljajo lahko s povzetjem. Povzetja brez navedene vrednosti do 250 g se morajo pošiljati s pisemsko pošto.

Pošiljanje pisem v svetovni poštni zvezi.

a) Pisma za vsakih 15 g 10 kr., za dopisnice 5 kr., z odgovorom 10 kr.; b) tiskovine: za vsakih 50 g 3 kr. do največje teže 2000 g; c) vzorci blaga do 50 g 5 kr., do 100 g 6 kr., dalje od vsakih 50 g do največje teže 250 g oziroma 350 g 3 kr. več; d) trgovinski papirji do 150 g 10 kr., do 200 g 12 kr., do 250 g 15 kr., potem pa za vsakih 50 g do 2000 g 3 kr. več; e) priporočitev 10 kr., vzratni list 10 kr., ekspres 15 kr. *)

Za Srbijo in Črnogoro veljajo pa znižane pristojbine in sicer: a) Pisma za vsakih 15 g 7 kr., dopisnice 4 kr., z odgovorom 8 kr., b) tiskovine, vzorci blaga in poslovni papirji 2 kr. za vsakih 50 g.

Za dežele in kraje, ki niso pri svetovni poštni zvezi, se računijo tudi ravno navedene pristojbine, razloček je samo ta, da se pošiljatve večinoma ne morejo priporočiti, dostikrat še celo ne frankirati do tistega kraja, kamor so namenjene, in da se dopisnice smejo odpravljati le v Kaplandijo v južni Afriki.

Poštna nakaznica v inozemstvu

in sicer v argentinsko republiko, Belgijo, Bolgarijo, Chile, Dansko, Nemčijo, Anglijo in posamične kolonije, Francijo (Algir, Tanger in Maroko), Helgoland, Japan, Italijo, Kanado, Luksemburško, Nizozemsko, Norvegijo, Portugalsko z Madeiro in Azori, Rumunijo, Sijam, Švedijo, Švico, Tripolis, Tunis, Turčijo in Zjedinjene države so dopuščene do 200 gld., v Egiptet in Srbijo pa do 500 gld. in znaša pristojbina v Nemčijo do 20 gld. 10 kr., potem za vsakih 10 gld. 5 kr. več, v druge dežele, izvzemši Srbijo, pa za vsakih 10 gld. po 10 kr. Za Srbsko veljajo ravno tiste pristojbine, kakor v Bosno in Hercegovino.

Brzobjavne poštna nakaznica so dovoljene: v Belgijo, Bolgarijo, Dansko, Francijo, Helgoland, Italijo (izvzemši Tripolis), Japan (in sicer le v Tokio in Yokohamo), Luksemburško, Nemčijo, Nizozemsko, Norvegijo, Rumunijo, Švedijo, Švico in Tunis

*) V katere inostranske dežele so ekspresne pošiljatve dopuščene, izve se pri vsakem poštnem uradu.

do 200 gld.; Egipet (a le v Aleksandrijo, Ismailio, Kairo, Port-Said in Suez) in Srbijo pa do 500 gld.

Poštni zavoji do 3 *kg* v inozemstvu po nizki vozarini so dopuščeni v naslednje dežele: Anglijo in kolonije, Apio (5), argentinsko republiko, Ascension, Belgijo (5), Bolgarijo, Chile (5), Dansko (5), Egipet (5), Islandske (5), Italijo (5), Kamerun (5), Kanado, Kitaj (5), Kolumbijo, Kongiško državo (5), Kostariko, Luksemburško (5), Malto, Meksiko, Nizozemsko (5), Norvegijo (5), Oranje, Portugalsko, Rumunijo, Salvador, Srbijo (5), Strails-Selements (5), Španijo, Švedijo, Tanger, Togo (5), Transvalsko republiko, Turčijo (c. kr. pošte), Urugvaj, Zanzibar (5). (Pristavljena številka (5) pomeni, da se v onih deželah vzprejemajo pošiljatve po 5 *kg* teže.

Povzetja v inozemstvo

in sicer v Belgijo †, Dansko †, Nemčijo †, Angleško, Francijo, Helgoland, Italijo †, Luksemburško †, Nizozemsko, Norvegijo †, Portugalsko, Rumunijo †, Španijo, Švedijo †, Švico, in severo-ameriške Zjedinjene države se vzprejemajo do zneska 200 gld., Egipet do 500 gld. avstr. velj., v dežele z † zaznamovane, se tudi vzprejemajo priporočena povzetja. Provizija znaša pri voznopoštnih povzetjih (izvzemši vozarino) v Nemčijo in Švico 1 kr. za vsak goldinar, najmanj pa 6 kr.; a v druge dežele 10 kr. za vsakih 10 gld.

Brzojavni cenik.

Taksa za vsako besedo. Najmanjša taksa.		
Lokalne brzojavke	1 kr.	20 kr.
V Avstro-Ogerski	3 kr.	30 kr.
V Bosno in Hercegovino		
V Bosni in Hercegovini		
V Nemčijo		

Za besedo velja do 15 črk ali 5 števil; naslov in podpis se ravno tako zaračunja kakor tekst.

Evropski promet.

Pristojbina za vsak telegram po 30 kr. temeljne takse in nastopne takse za vsako besedo, sestavljeno od 15 črk ali 5 števil.

Algir 13 kr. — Anglija 13 kr. — Belgija 11 kr. — Bolgarija 9 kr. — Črna gora iz Dalmacije 3 kr., sicer 4 kr. — Dansko 11 kr. — Francija, Korzika in Monako 8 kr. — Gibraltar 17 kr. — Grecija (celina), Evbeja in Poros 21 kr. — Krf čez Trst 13 kr., na druge otoke 22 kr. — Italija, mejni promet 4 kr., sicer 8 kr. — Kanarski otoki 13 kr. — Luksemburško 11 kr. — Malta 19 kr. — Nizozemsko 11 kr. — Norvegija 16 kr. — Portugalsko 17 kr. — Rumunija 6 kr. — Rusija evropska 12 kr. — Srbija 4 kr. — Španija, celina 14 kr. — Karnerski otoki 44 kr. — Švedsko 12 kr. — Švica s Tirolskega, Predarelskega in iz Lichtensteina 3 kr., sicer 4 kr. — Tripolis 61 kr. — Tunis 13 kr. — Turčija evropska, čez Bosno 14 kr., čez Trst 19 kr.

Važnejša določila poštne hranilnice.

Vsi poštni uradi sprejemajo med navadnimi uradnimi urami tudi denar v svojo hranilnico in dajo po potrebi vsakoršna pojasnila o vplačevanju in izplačevanju.

Vložnik je vsakdo, kadar sam ali zanj kdo drugi vlož znesek, večji kakor 50 kr. Znesek mora biti s 50 deljiv. Vložnik sme imeti le eno poštno hranilno knjižico in te vrednost ne sme presegati 1000 goldinarjev.

Prvo vlogo mora vložnik sam vložiti, da se podpiše s svojim navadnim podpisom v knjižici na določenem mestu in na nasprotnem potrdilu ter pove stan, kraj, dan, mesec in leto rojstva ter svoje stanovanje; izvoli si tudi lahko »geslo« (to je kako poljubno besedo, katera mu v mogočih slučajih spričuje lastninsko pravico), kar pa napiše le v »protipis«, sam pa si jo dobro zapomni. Knjižica in nje vročenje je brezplačno.

Vsako vlogo vpiše poštni uradnik v knjižico in vrhu tega pošlje vložniku poštni urad še prejemno potrdilo. Najmanjša vloga je 50 kr., katero sprejemajo vsi poštni uradi.

Za manjše zneske kakor 50 kr. so pa poštni hranilni listki. Listki se dobe po vseh zalogah poštних potrebščin po 5 kr. z vtisnjeno petkrajcarsko znamko. Na tak hranilni listek se potem prilepi še devet petkrajcarskih poštних znamk, kar znaša z vtisneno ravno 50 kr. Te listke z znamkami izpolnjene sprejemajo potem vsi poštni uradi kot vloge po 50 kr.

Znesek od 1 goldinarja do 20 goldinarjev se takoj lahko vzame iz poštne hranilnice pri vsakem poštnem uradu, toda se mora najmanj 50 kr. še pustiti v hranilnici na tisto knjižico. Zneske pod 1 goldinarjem in nad 20 goldinarji treba je pa pri poštnem uradu odpovedati, na kar se znesek navadno že v treh dneh izplača.

Vloge se obrestujejo po 3 odstotke.

Vložnik more zahtevati, da se za njegovo ulogo nakupijo državni obrestonosni papirji; mora pa tudi že take vložiti v poštno hranilnico ter dobi posebno rentno knjižico

Obresti v poštni hranilnici so proste dohodninskega in tudi drugih davkov. Vložna knjižica poštne hranilnice je nedotakljiva last vložnikova, ne more se mu ne vzeti, ne zastaviti, pa tudi ne zarubiti.

V čekovni oddelek stopi vložnik lahko tedaj, kadar vloži v poštno hranilnico najmanj 100 goldinarjev, katere mora imeti vložene, dokler hoče ostati pri čekovnem oddelku. V tem oddelku se na račun vložnika, ki je pri čekovnem oddelku, vplačujejo nakazane vsote in se morejo tudi nakazati poljubni zneski na katerokoli osebo ali tvrdko. Potrebne tiskovine za objavo pristopa z zavitkom, dajejo poštni uradi brezplačno.

Natančen pouk o poštni hranilnici se nahaja v vložni knjižici.

Natančen pouk o čeku in njega uporabi z vzorcem položnih listov in čekov dobi se pri poštnih uradih brezplačno.

Novi denar v avstro-ogerskem cesarstvu

primerjan s sedanjim in z denarjem poglavitnih držav v Evropi.

Kos za 20 kron	= 10 gld.	Kos za 20 vinarjev*	= 10 kr.
» » 10 »	= 5 »	» » 10 »	= 5 »
» » 1 krono	= 50 kr.	» » 2 »	= 1 »
» » 1/2 krone	= 25 »	» » 1 »	= 1/2 »

Kosi za 20 in 10 kron so zlati, oni za 1 in pol krone srebrni, kosi za 20 in 10 vinarjev so iz nikla in oni za 2 in 1 vinar iz bronca.

* Nemški »Heller« smo poslovenili »vinar«, dokler se merodajni slovenski krogi ne zedinijo za kako drugo ime, morebiti »novčič«? Vinar je pri nas znan že iz starih časov.

1	(oekln) = 11 kron in 29 v.	1	= 19 kron in 4 v.
10	= 112 » » 90 »	10	= 190 » » 45 »
100	= 1129 » » 1 »	100	= 1904 » » 52 »
1000	= 11290 » » 13 »	1000	= 19045 » » 16 »
1	= 1 kron in 17 v.	1	fant, herling = 24 kron in 2 v.
10	= 11 » » 75 »	10	= 240 » » 17 »
100	= 117 » » 56 »	100	= 2401 » » 74 »
1000	= 1175 » » 63 »	1000	= 24017 » » 43 »

1 dolar = 4 krone 94 vinarjev.

Kos za	1 zlat 9 fr. in 51 cent.	1 krona	{ 87 pfenigov 1 frank in 5 cent.
20 kron	1 napoleon. in 1 fr.	1/2 krone	{ 43 pfenigov 52 cent.
	17 mark in 59 pfen.	20 vinarjev	{ 18 pfenigov 21 cent.
	20 frankov in 99 cent.	10 vinarjev	{ 9 pfenigov 10 cent.
	4 dolarje 5 cent.		
Kos za	8 mark in 70 pfen.		
10 kron	10 frankov in 50 cent.		
	2 dolarja 2 1/2 cent.		

Španske pezete po 100 centimov, srbski dinarji po 100 par, grške drahme po 100 lept, rumunski lei po 100 ban, bolgarske leve po 100 stotink, italijanske lire po 100 centimov in cesarske ruske polovinke novega kova imajo vse edinico franka, enake so torej vse 95 vinarjev.

Primerijalni razkaz med novo našo krono in frankom.

Frankl	Krone	Vinarji	Krone	Frankl	Centezimi
1/2	—	47	1/2	—	52
1	—	95	1	1	5
2	1	90	2	2	10
3	2	87	3	3	13
4	3	81	4	4	19
5	4	76	5	5	25
6	5	71	6	6	30
7	6	66	7	7	35
8	7	62	8	8	39
9	8	57	9	9	45
10	9	52	10	10	50
20	19	5	20	20	99

Franki	Krone	Vinarji	Krone	Franki	Centezimi
30	28	57	30	31	50
40	38	9	40	42	—
50	47	61	50	52	50
60	57	13	60	63	1
70	66	66	70	73	50
80	76	18	80	84	1
90	85	70	90	94	51
100	95	23	100	105	—
200	190	45	200	210	2
300	285	67	300	315	4
400	380	90	400	420	5
500	476	13	500	525	9
600	571	35	600	630	14
700	666	57	700	735	7
800	761	80	800	840	11
900	857	3	900	945	12
1000	952	26	1000	1050	13

20 centezimov je enako 19 vinarjev, 20 vinarjev je enako 21 centezimov. Od 1 do 20 centezimov treba je šteti 1 centezim enako enemu vinarju, ker drobcev ni.

NB. Krone spremenimo v franke, ako pomnožimo število kron s številom 1·050135, n. pr. 25 kron je enako: 25 krat $1·050135 = 26·24$ ali 26 frankov 24 cent. — Franke spremenimo v krone, ako pomnožimo število frankov s številom 0·952258, n. pr. 25 frankov je enako: $25 \times 0·952258 = 23·81$ kron ali 23 kron 81 vinarjev.

1896

Kolednica.

Kolednikov glasi se spev
Po širni domovini,
Glasi se spev, doni odmev
O miljeni očini.

Popotniku se mnog razgled
Na poti lep razgrinja,
Razgrinja se mu božji svet,
Razgrinja in zagrinja.

Kolednik-potnik, pevec vnet,
Zrl mnog naš rod trpeti,
Kako je branil dom naš ded,
Za dom ga zrl je mreti.

On peva svetu božji raj:
Kako v svetà spasenje
Besedo dal je Bog nekđaj
In dal Sinù rojenje.

Budil z Vodnikom je naš rod,
Po tujcu rod teptani:
«Jasni se ti nebesni svod;
Rod vzdrami se in vstani!»

In vstal je rod. V dahã noči
 Žar sine mu prosvete,
 In sam iz svoje je moči
 Okove strl neštete.

Od takrat mnog hrumel je boj
 Za blagor očetnjave,
 Za naroda razvoj, obstoj,
 Za pravdo majke Slave.

Za pravdo staro in novo
 Premnog še boj se bije.
 Kdaj pač končan boj ljuti bo,
 Kdaj mir nam božji vzklije?

Več sam ne hodi v boj naš rod
 Za dedove pravice,
 Zaveznice so mu povsod,
 Zaščitnice — Modrice.

Boji se tujec in drhti...
 Za zmago zmaga naša!
 Prihodnjost miljših, lepših dni
 Slovincu se oglaša.

Fraň Kosar,

hišni prelat sv. očeta, kn.-šk.-kons. svetovalec, infulirani stolni dekan lavantinski. *

Na zahodnem koncu Savinske doline leži lepi, veseli trg Braslovče. Tukaj je živel in delal spoštovani usnjar in posestnik Jožef Kosar. Temu plemenitemu možu je Bog podaril sina, ki je postal velik po duhu in svetni časti, katerega slava ni povzdignila samo njegovega kraja, ampak celo našo škofijo. Zato je pa tudi dolžnost vsakega Slovenca, da pozna vsaj nekoliko življenje tega slavljenca.

Fran Kosar se je rodil dne 10. septembra leta 1823. Bil je zal otrok in ljubezniv deček, ki se je zaradi svojega čednega vedenja vsakemu prikupil. V šoli se je moral učiti nemški, pa ker je imel bistro glavo in trdno voljo, je dobro napredoval in bil vedno prvi med svojimi součenci. Že kot otrok je imel gorečo željo postati duhovnik, da bi mogel ljudem prav iskreno pridigovati. Tò svojo namero je zaupal edino le svoji materi. Na prigovarjanje domačega župnika

*Vir: Knjiga profesorja dr. Ivana Križaniča.

in na priprošnjo matere je sklenil oče po dolgem premišljevanju, poslati Franeka v latinske šole.

Jeseni leta 1833. je šel Fran Kosar v tretji razred samostanske šole v Kamniku. Tukaj je bil namreč njegov stric gvardijan fračiškanskega samostana. Tretji razred je dovršil z najboljšim uspehom.

Leta 1834. je postal njegov stric provincijal frančiškanov in se preselil v Novo mesto. Zato je tudi Franek šel za njim in vstopil jeseni istega leta v prvi razred latinskih šol, katere so oskrbovali frančiškani. Tako je bil vedno pod varstvom svojega blagega strica, in njegovi učitelji so zvesto gojili v njem kal pobožnosti. Stric mu je priskrbel v mestu tudi stanovanje v pošteni krščanski hiši, in tako je dijak rasel v učenosti in modrosti pred Bogom in pred ljudmi.

V Novem mestu je imel Kosar dve poti: pot v šolo in pot v cerkev. Zato pa je bil tudi v vseh šestih razredih vedno prvi, najboljši dijak. Ob prostih urah pa se je bavil zlasti s slovenskimi knjigami in z laščino. Čutil je že v sebi tudi pesniški in govorniški duh. Izpisaval je marljivo pesnike, in tako si je napravil knjižico, v kateri so bili večinoma od njega pisani zvezki.

Leta 1840. se je odpravil Kosar v Ljubljano v modroslovske šole.

Družil se je tam le s ponižnimi, preprostimi in krepostnimi dijaki, in zahajal je v hišo, kjer so govorili le o vzvišenih predmetih, in kjer je domača gospa pravila o lepoti duhovskega stanu in o podlosti posvetnega življenja; s tem je razgrevala srca svojih ljubljencev za duhovski stan. Na veselice in plesišča ni nikdar zahajal, po krčmah se ni potikal. Učenje mu je bila lahka reč. V prostem času se je bavil na svojem stanovanju s svojim sošolcem z ilirščino, za katero so bili nekaj časa vneti vsi južni Slovani. Nadaljeval je tudi laščino in se poprijel francoščine. Zelo se je vnemal za duhovski poklic. V svoje cvetnike je zapisaval reke sv. pisma in besede cerkvenih očetov.

Po dovršenih modroslovskih šolah se mu je bilo odločiti. Dasitudi je že od svojih otročjih let gojil le samo eno željo, vender se je z veliko skrbjo vpraševal: «Sem-li poklican v sveti stan?» V tem boju se je priporočil varstvu device Marije, ker je bil uverjen, da bo z njeno pomočjo zmagal. Po vestnem premišljevanju je izprevidel, da se sme Gospodu bližati, zato je pogumno nastopil svoj izvoljeni poklic.

Jeseni leta 1842. je stopil Kosar v bogoslovnico v Celovcu. Že od svojih otročjih let ni bil čvrstega zdravja, tukaj je bil pa vedno bolehen. Oči so mu tako oslabele, da ni smel več čitati. Videl ni skoraj nič več, svoje sošolce je spoznaval po glasu. Ti so mu glasno čitali naloge, in ker je bil Kosar zelo nadarjen, se je kmalu naučil vsega. Zato so bili vsi, učitelji in učenci, veseli tega izvrstnega bogoslovca. Kosar je bil bogoslovцем vzor; njemu so se vsi bližali z nekakim svetim spoštovanjem ter si šteli v posebno čast, ako so mogli z njim občevati.

Ko je bil Kosar v bogoslovnici, smo dobili prvega slovenskega škofa. Po vseh slovenskih krajih se je razlegalo veselo navdušenje za prevzvišenega vladiko Slomška. Lavantinski bogoslovci so napravili njemu na čast veselico, pri kateri ga je Kosar proslavljal z veličastno odo. Nje konec se glasi:

*V radosti se srce taja,
V radosti oko topi;
Ljubezen žil'co vsako maja,
Na licu vsakem' plameni.

*V gorah kresi naj gorijo,
V rekah venci naj tekó!
Kakor dal'č Slovenci ž'vijo,
Slavo Njemu naj pojó.*

V bogoslovnici je poslušal Kosar tudi gospodarska predavanja. Tako se je vredno pripravljajal za veliko nalogo, katero je moral opravljati kot vzoren duhovnik.

Dne 15. septembra 1846. l je bil Kosar posvečen v duhovnika. Pri odhodu je stopil še enkrat pred svojega prevzvišenega škofa, ki mu je v spomin podaril «Priročno knjigo za duhovnike». Po svečani novi maši je opravljal svojo prvo službo v Poličanah. On je kar gorel za božjo čast, in ves navdušen je šel na delo, h kateremu ga je priganjala plameteča ljubezen. Njegova prva skrb je bila, kakor vsakega gorečega dušnega pastirja, oznanjevati božjo besedo. Govoril je tako priljudno, da se njegovi besedi in ljubezni ni mogel nihče ustavljati. Pri njegovih pridigah se je ljudstva kar trlo.

Kosar je bil vnet za časni in večni blagor svojih ovčic. Starišem je podajal v posebnih govorih zlate nauke o telesni in duhovni vzreji njih otrok. Misli v teh ogovorih so zdrave in stavki jedrnati. Iz nemščine je prestavil pesem «Kmet pod hrastom», ki je šaljiva in podučljiva.

Svoje delovanje je pričel Kosar tako nadepolno, in sad njegove marljivosti je že začel blago vplivati — kar mu previdnost božja nenadoma ustavi delo.

Bilo je na praznik Marijinega oznanjenja leta 1848. Kosar je imel službo božjo opravljati pri podružnici Matere Božje na Ljubečni. Bil je vroč spomladanski dan. Kosar je hitro šel v breg ter se je v mrzli sobi prehladil. Le težko je dokončal svoje opravilo. Ta dan je zbolel za

pljučnim vnetjem in si nakopal bolezen, ki ga ni zapustila celih sedem let.

Udano je ležal v hudi bolezni cel mesec, in ko je vstal, ni mogel policičanske kaplanije več opravljati. Zato je bil prestavljen v Vojnik za drugega kaplana. Tukaj je napisal »Prijazen list vernim lavantinske škofije«, v katerem je navdušeno zagovarjal celibat duhovnikov.

V Vojniku je Kosar kaplanoval le pet mesecev. Ker se mu je bolezen shujšala, je stopil v začasen pokoj. Preselil se je na svoj dom. Tukaj mu je žalostno teklo življenje, kajti ni smel napenjati svojih duševnih in telesnih moči, in še bolj ga je potrla smrt ljubega očeta leta 1849. V prihodnjem letu se je boljšega počutil, zato je pisal kaj malega za »Drobtinice«. V prijateljski ljubezni je tačas postavil rano umrlemu stolnemu kaplanu Tavšlu spomenik s sonetom, v katerem pravi:

»Saj je že tehtano na božji vagi
Življenje tvoje; cene zdaj mu hvala
Ne bo povišala, ne zmanjševala:
Le nam služila bo v spomin preblagi.»

Nadalje je spisal »Šola molitve« in razgovor, v katerem uči Bogomila, svojega mladega duhovnega sina, prav Boga moliti. Iz nemščine je prevedel podučno povest »Kamen na srcu« in balado »Jelen v gozdu«, katere konec slove:

»Neskrbni mladi jelen si ti, o j grešnik sam,
Smrt pa je strelec zelen, povsod ti za petam';
En-dvakrat le postraši, predramit' nas želi,
Gorje pa duši naši, ko v tretje zagrmí!«

Prav dobro je opisal življenje »Matevža Nakar, sirskega nadškofa in velicega služabnika božjega«.

Kosar je pa imel tudi bojevati hud notranji boj. Premišljeval je namreč, ali ni morebiti poklican za redovnika v samostanskem življenju. Najbolj ga je veselil stan lazaristov; zato je stopil leta 1853. na veliko veselje svojega škofa v samostan sv. Jožefa pri Celju. Ali tukaj ni našel zažele-

nega miru, in po nasvetu zdravnikovem je kmalu zapustil tiho samostansko celico, ker se mu je bolezen zopet shujšala.

Doma se mu je zdravje zboljšalo, in kmalu je doživel nedelje, da je smel zopet pridigovati. Dne 13. decem. 1854. l. mu je umrla mati. Po tej bridki izgubi se je znova vznemiril in je nameraval stopiti h karmelitom. Ali to misel je opustil, in dne 23. aprila 1855. l. je bil nameščen za prvega kaplana v Braslovčah. Sedaj je pridigoval, da je bila cerkev vedno poslušalcem pretesna. Tolažil je pobožne in spravljal grešnike na pravo pot. V prostem času se je učil koralnega petja, v katerem se je kmalu dobro izuril.

Po novem letu 1856. je bil Kosar imenovan za kornega vikarja pri stolni cerkvi. Odslej je bil vedno v bližini svojega knezoškofa. Imel je premnogo posla. Opravljal je tudi službo škofovskega dvornega kaplana, bil je spiritual četrtega leta bogoslovcev in jih učil cerkvenega obredoslovja. Ministrantom je napisal v tem času »Prijazno pismo«.

Koncem leta 1856. je bil imenovan prisednikom knez.-škof. lavantinskega zakonskega sodišča.

Leta 1859. se je preselila škofija iz Šent-Andraža v Maribor. Kosar je bil pri tej priložnosti imenovan knez.-škof. konsistorijalnim svetovalcem. Ko so predstavili tudi bogoslovje v Maribor, je postal Kosar spiritual lavantinskega duhovskega semenišča. Kot spiritual se je trudil, da bi vpeljal v bogoslovnico duh molitve, duh učenosti in duh ljubezni, zakaj svetni duhovnik je po svojem poklicu pridigar, učenik in spovednik. On sam je bil po svojem vzgledu vedno prvi, in s tem si je pridobil srca svojih učencev, da so ga vsi ljubili in visoko spoštovali. Bil pa je tudi duhovnikom pravi dušni oče, vodnik in pokoritelj. Klicali so ga radi na misijone, kjer je njegova vroča ljubezen otalila slednjič najhujši led.

Sedaj si je Kosar naložil novih skrbi in težav. Premišljeval je, kako bi ustanovil zavetišče deklicam, ki se hočejo odtegniti zapeljivemu svetu in se vaditi v krščanski popolnosti.

Odločil se je za zavod šolskih sester, ki naj bi prevzele dekleško sirotišče v Mariboru. To se je tudi zgodilo leta 1864. Mnogo truda ga je stalo, da je sestram, ki so prišle iz Gradca, zagotovil obstanek in jih utrdil na novem mestu. Z njimi je imel duhovne vaje ter jih učil ponižnosti, pobožnosti in ljubezni. Ves njegov trud pa je bil stokrat poplačan, ko je ta zavod obrodil toliko dobrega sadu!

Ko je bilo dijaško semenišče leta 1878. dozidano, je napisal kratko zgodovinsko črtico »Maksimilijanum-Viktorinum ali dijaško semenišče za lavantinsko škofijo«.

Kosar je bil vodnik družbe gospá, ki pa mu je prizadejala mnogo bridkosti. Leta 1867. ga je doletela posebna čast. Krški knezoškof ga je namreč povabil v Celovec, da je vodil duhovne vaje. To nalogo je dovršil tako izvrstno in duhovito, da je vse iznenadil in je bil leta 1870. zopet pozvan. Uspeh je bil sedaj še večji. Pozneje ni mogel iz raznih razlogov več ustreči želji knezoškofovi.

Kosar je izdal izvrstno knjigo »Nebeška hrana«, ki je za naš narod neprecenljiva, in katero pozna vsak ud Mohorjeve družbe. Za šolske otroke je spisal »Dogodivščino sv. vere«, ki so jo učili po vseh nedeljskih šolah celih dvanajst let. V svoji knjižici »Svobodni tisk« sluti neizmerno škodo, ki jo utegne napraviti svobodni tisk v vernem narodu. Zato opominja: »Ne podpirajmo ne s peresom, ne z denarjem takih časnikov in knjig, ki so našemu katoliškemu prepričanju nasprotni«. Urejeval je šest letnikov »Drobtinic«, katerim je bil vedno zvest prijatelj. V njih je opisal življenje Mihaela Stojana, vzglednega dušnega pastirja in dekana braslovškega, ter Mihaela Pikla, stolnega prošta.

Veliki spiritual je delal na vse strani za dušni blagor ljudstva in pospeševal njegovo krščansko oliko. Samemu sebi je bil vedno strog. Veliko je molil in premišljeval, udeleževal se vedno duhovnih vaj in se zatajeval.

Kakor pa ima vsak človek svoje sovražnike, imel jih je tudi Kosar. Liberalci so ga tožili, da je državi nevaren, zato se je pa odtegnil za nekaj časa z mesta, na katerem je tako blago deloval.

Kosar je postal župnik in dekan v Kozjem. Kakor poprej, je bil tudi sedaj v tem mirnem kraju vnet za vse dobro. Bil je prijazen proti vsakemu, svojim duhovnim bratom ljubezniv tovariš, zapuščenim sirotam dober oče. Njegova fara je postala vzgledna za vse druge, zakaj ni bilo tedna v letu, da bi v župnijski cerkvi ne pristopilo vsaj petdeset vernikov k mizi božji. Pomagal je v dušnih stiskah in mnogokrat je tudi izkazal dejansko pomoč. Imenovan je bil okrajnim šolskim nadzornikom, ali tej časti se je po uvedeni novi šolski uredbi leta 1869. odpovedal. Dne 23. junija 1870. l. ga je ljudstvo izbralo za svojega deželnega poslanca in mu s tem vrnilo veljavo in lepo ime, katero so mu hoteli vzeti v Mariboru lažnjivi liberalci.

Dne 4. decembra 1870. l. je imenoval svetli cesar Kosarja stolnim korarjem lavantinske škofije. Dne 27. decembra je bil slovesno umeščen. Sedaj se je njegovo staro življenje nadaljevalo. Začetkom leta 1871. je bil imenovan kanonikom pokoriteljem, svetovalcem knez.-škof. zakonskega sodišča in prisednikom duhovnega sodišča, izpraševalcem pri župnijskih izpitih in zagovornikom zakonske vezi. Od leta 1872. je predaval začasno v bogoslovnici cerkveno pravo in je bil leta 1873. nameščen za rednega profesorja tega predmeta, katerega je učil celih deset let. Bil je tudi poročevalec za cerkveno imetje. Bil je zelo gostoljuben, v veselju in v nesreči Bogu vedno hvaležen z besedami: «Deo gratias», ter sploh dika lavantinskega kapitola.

Po smrti knezoškofa Jakoba Maksimilijana je postal Kosar kapitolski vikar in upravitelj škofijski. Dne 16. marcija 1893. l. pa je bil imenovan za infuliranega stolnega dekana.

Kosar je bil predsednik «Podporni družbi duhovnikov lavantinske škofije», za katero ima velike zasluge, kakor tudi «Katoliškega tiskovnega društva v Mariboru».

Zadnjih sedem let svojega življenja je zopet bolehal. Zbolel je za božjastno omotico, ki ga je vedno gosteje napadala. Vedel je, da ne bo več ozdravel, pa vendar je spolnjeval naredbe zdravnika, kateremu je pa tudi mnogokrat potočil marsikatero zdravilno kapljico.

Kosar je gojil v svojem srcu gorečo ljubezen do cerkve. On piše: «Bridko prihaja rodoljuba pri srcu, ko vidi in sliši, kako nekdanja goreča pobožnost med ljudstvom umira, kako se neki veri in cerkvi neprijazen in celó sovražen duh med Slovence vsiljuje, kako se trga nekdanja prisrčna zaveza med duhovskim stanom in slovenskim ljudstvom, kako se govorijo zdaj bolj tiho, zdaj bolj glasno besede zoper vero in cerkev in njene služabnike, in sicer besede tako grenke, žaljive in strupene, da nehote žalostni zdihujemo: Moj Bog! kam smo prišli in kam še pridemo?»

V knjigi «Katoliška cerkev in njeni sovražniki» uči zmagovito, da je cerkev najslavnejše delo usmiljenja božjega na zemlji, in da je cerkev največja dobrotnica človeštva. «Brez cerkve Kristusove bi bili mi popotniki brez voditelja, v temi tavajoči brez luči, bolniki brez zdravnika in žrtve večnega pogubljenja brez vsakega upanja». Cerkev je največja dobrotnica narodov. «Katoliška cerkev je največja dobrotnica države. Ona stoji nad osebami, stanovi in narodi, ne zato, da jih zatira, nego da jih drži, brani in varuje. Država javni red vzdržuje. Zato treba državi neobhodno zunanje, od vladarja in od podložnih popolnoma neodvisne in sicer duhovne oblasti, ki ima višjo nadzemeljsko oblast in pravico, nevarne strasti krotiti — ubogati je namreč težko, vladati pa nevarno — vladarju pravično vladanje, podložnim pa voljno pokorščino zaukazati, in sicer z veljavo, kateri se je treba vladarjem in podložnim z enakim spošto-

vanjem klanjati». Tega se naj vsakdor raduje! — «Zakaj pa vsi ljudje, ki hočejo prav za prav le državo podreti, ravno katoliško cerkev toliko sovražijo? Prav zato, ker so popolnoma prepričani resnice: da je katoliška cerkev najmočnejši steber države, najmogočnejša varhinja državnega mira in redu in najtrdnjša podlaga kraljevega prestola. Iz tega spoznajo, da, dokler katoliške cerkve ne poderejo, tudi državnega poslopja ne morejo razrušiti, in dokler papeža, škofov in mašnikov ne odpravijo, tudi kraljev in cesarjev ne morejo ugonobiti».

Tako je govoril Kosar v vzvišenem, slovesnem slogu. Opisal je nadalje zlato sv. mašo papeža Pija IX. in bičal krivico, da se mu je vzela svetna oblast.

Leta 1876. je spremljal Kosar svojega knezoškofa v Rim, katerega je leta 1881. zopet obiskal. Sv. oče ga je imenoval meseca avgusta leta 1888. za svojega hišnega prelata.

Kosar je spisal knjigo «Anton Martin Slomšek, Fürstbischof von Lavant, dargestellt in seinem Leben und Wirken. Marburg 1863». S tem mojsterskim delom je proslavil svojega nekdanjega vladiko po širnem svetu, z njim pa tudi svojo škofijo in samega sebe. Za to veliko delo je dobival priznanja od vseh strani. Posnetek je priobčil tudi v slovenskem jeziku. Slomšekovo čast pa je tudi proslavljajal pri «besedi v slavni spomin na slovstvene zasluge pokojnega kneza in škofa lavantinskega A. M. Slomšeka».

Kosarja je zelo čislal knezoškof Jakob Maksimilijan. O prihodu sedanjega prevzvišenega knezoškofa Mihaela je imel Kosar navdušen nagovor. Škof ga je zelo odlikoval in imenoval «očetovskega svojega prijatelja» ter mu govoril po smrti nagrobno slovo.

Kosar je bil vedno neomahljiv narodnjak. Vzpodbujal je na delo in k slogi in težko gledal, koliko nesreče nam do naša razpor med svetno in duhovsko gospodo.

Leta 1886. je bil v Lurdu, kjer je pridigoval slovenskim romarjem. Vedno je prosil devico Marijo za srečno zadnjo uro. Zato je že leta 1881. romal v Loreto. Leta 1891. je šel na jug iskat ljubega zdravja, kjer se je mudil med potom na Trsatu. Dne 7. junija 1894. l. se je zopet odpeljal na jug v Iko, kjer je dne 10. junija okoli polnoči mirno v Gospodu zaspal. Veliko žalost je obudila ta vest po vsem slovenskem svetu. Pač niso Mariborčani mislili, da bodo svojega premilega prelata spremili že tako kmalu k večnemu počitku.

Pogreb se je vršil dne 24. junija izredno slovesno. Truplo so pripeljali s kolodvora v stolno cerkev. Ob treh popoldne so bile v stolni cerkvi mrtvaške molitve. Slovo je govoril sam milostljivi knezoškof, ki je potem tudi vodil sprevod na mestno pokopališče.

Na veselo svidenje, premili naš prijatelj in učenik, z nami,

«Ki še žalujemo, da zvezda mila
Življenja tvoj'ga, katera ljubeznjivo
Je mnogim v izgled naprej svetila,

«S prijaznostjo nam še nepozabljivo,
Tak' zgodaj za ta svet je ugasnila,
Vtrnivši v groba hišo se trohljivo.»

Josip Cimperman.

S

ovenskim pesnikom malokdaj rože cveto, mnogokdaj pa jim bujno klije bodeče trnje.

«Le začniva pri Vodniku!» vzkliknil bi človek s Prešernom.

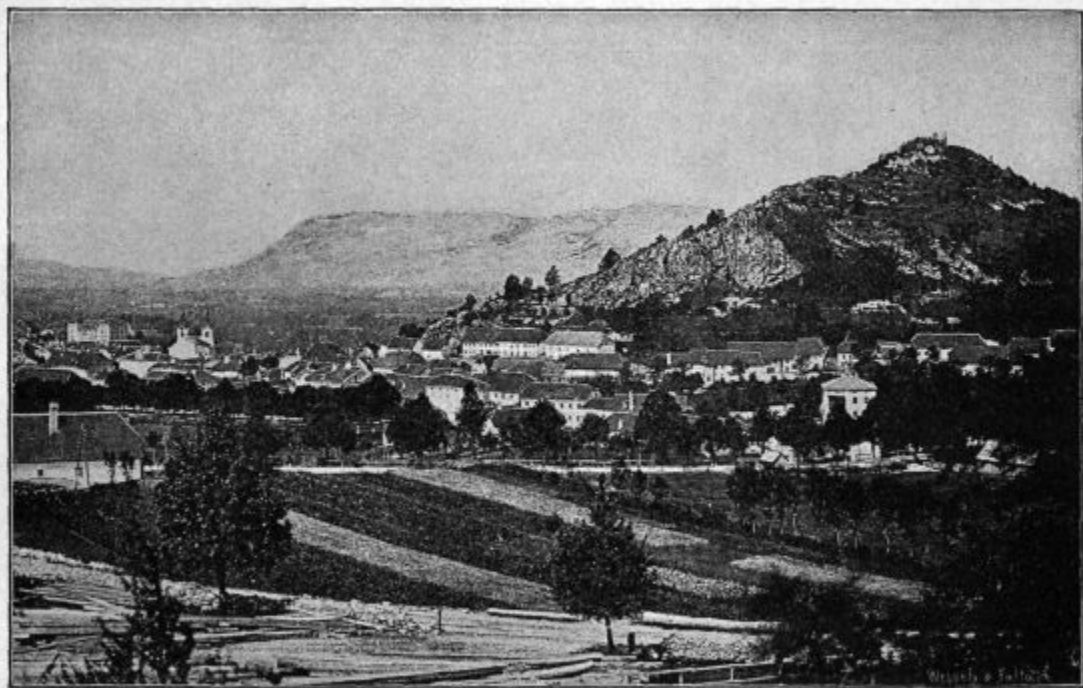
Toliko pa je gotovo, da nobenega slovenskega pisatelja ni živilo in ne more živiti pisateljstvo. Noben slovenski pisatelj si vsaj ni pripisateljil ne gradu, niti najmanjše koče ne.

In ko je «srečnik»-pesnik slovenski nekoč za pisatejski trud in plod skoraj svojega življenja boren tisočak priboril, se mu je še to samopašno oponašalo.

Komur ni potrebnih Plutovih darov, temu je pač pisateljstvo pri nas težka pokora.

Imena Vodnik, Levstik, Cimperman nam dovolj dokazujejo to bitko resnico.

Kako se je pri teh razmerah godilo Josipu Cimpermanu, kateremu so po hudi bolezni v 13. letu njegove starosti odrekle noge in do mala tudi roke, odrekle mu moči zmožnost za vsak javni poklic, mislimo si lahko.

Postojna.

Ohromel na nogah, onemogel na rokah, je bil kakor Prometej prikovan vse žive dni na svojo zatohlo sobo, srce pa mu je kljuval kragulj bede in siromaštva.

Samo glava je bila čvrstva in zdrava, razvit samo gornji del telesa.

Cimperman po svoji hudi bolezni ni videl nobene šole od znotraj, in vender si je pridobil svetovno oliko.

In pri vsej svoji nevolji je bil vender orjak na duši in v krepostih. Junaško je nosil svoje gorje. Vse njegovo duševno življenje znači znak moštva in odločnosti.

Porodil se je dne 19. svečana 1847. leta, sin preprostih kmetiških roditeljev. Rodbino je živila trafika na Žabjaku v Ljubljani; oče Andrej je tudi nekoliko mizaril. Mati je vzgledno vzgojila troje ljubih otrok: Jožefa, Frančiška in Marijo.

Rano umrli Frančišek Cimperman si je postavil s svojimi pesmimi lep pomnik v našem slovstvu.

Kolikega pomena bi pač bilo za našo narodnost, ko bi se bila oba brata Jožef in Frančišek, oba pesnika, drug poleg drugega razvijala in napredovala. Toda žal! Frančišek

je legel v zgodnji grob, za njim tudi roditelji, in mučenik Jožef Cimperman je ostal sam. Toda ne sam; usoda mu je bila toliko mila, da mu je pustila angelja varuha, blago sestro zaščitnico, milosrčnico Marijo, katera je tako rekoč pestovala našega pesnika do njegove smrti. Ona ga je krmila kakor otroka, ona mu grela s svojimi rokami in svojim dihom otrplo roko, ona mu jo je polagala na mizo, da je sploh mogel pisati.

Iz Cimpermanovih spisov odseva njegovo življenje.

Njegove pesmi so pomniki na trdi poti njegovega življenja, pomniki, trši od kamena in železa.

Malokdo je postavil tak spomenik materi svoji, ki ga je učila zlate nauke pravega človekoljubja, kakor Cimperman. Veličastno se glasi njegov spev njej:

Gospa mi imenitna in učena
Bila ti nisi, draga moja mati!

— — — — —
Ljubezni do ljudi me ti učila,
Mož biti in pošten me ti prosila,
Dostavljati mi nisi ti zabila:
Vračuj s pravičnostjo vsekdar krivičnost.

Da tudi sestre svoje Cimperman ni pozabil, se samo ume. Tudi njej je postavil v hvaležnosti svoji dostojen spomin, počoč:

«Ti angelj meni v solzni si dolini,
Veselje moje vse in up jedini — —
— A jaz, po tvoji dvigovan ljubezni,
Igraje sreči se upiram jezni».

Lepa čednost Cimpermanova je njegova hvaležnost.

Svojih dobrotnikov, katere mu je poslalo dobrotno nebo, da mu olajšajo trpljenje, Cimperman nikoli ni pozabil. Vsem je zgradil hvaležne pomnike na vrtu svojega pesništva, začevši pri svojem blagem prijatelju Ivanu Gorniku, kateri se je zasebno z njim učil gimnazijskih predmetov, osobito

klasikov, do »gospode slavne kranjskega deželnega zbora«, katera se je spomnila pesnika-trpina in mu naklonila letno podporo.

Čudno se nam mora dozdevati, da je imel Cimperman toliko kremenite volje, da si je priboril večinoma samouk toliko prave znanosti in olike, kolikor si je ni pridobil marsikdo, dasi so mu bila na razpolago vsa vseučilišča in vsa sredstva sveta. Da celo tujim jezikom, kakor angleščini, se je priučil Cimperman v svoji nemirujoči delavnosti.

Pri Cimpermanu samouku se ni čuditi, da je bilo vse njegovo učenje brez pravega redu in premišljene smeri. Pesnik sam pravi, da mu je šele Stritar v poznejših letih s svojimi deli in pismi bil prvi učitelj-strokovnjak v pesništvu.

Mnogo je vplivalo na razvoj Cimpermanov občevarje z najznamenitejšimi slovenskimi možmi. Bleiweis in dr. Costa sta se živo zanimala za našega pesnika. Poseben dobrotnik pa mu je bil blagi dr. Razlag, kateri mu je priskrbel primeren voziček, da je mogel pesnik vsaj na božje solnce v božji svet. Toda siromak se često ni mogel poslužiti svojega vozu, ker je bilo treba plačati sprevodnika, pesniku pa je bila često trda za najpotrebnejše stvari.

Z Anastazijem Zelencem je bil v živi pismeni dotiki.

Največjega pomena za Cimpermana pa je bilo prijateljstvo z Levstikom in Stritarjem. Prvi je z živo besedo razmotroval s Cimpermanom pesniška in slovstvena vprašanja na podlagi pristnih virov, katere je ob takih prilikah vedno prinašal s seboj; bil je pa tudi Cimpermanu pravi prijatelj pomočnik in brat milosrčnik, ki mu je često dejansko pomagal v njegovi bedi. Cimperman mu je postavil v svojih njemu posvečenih sonetih hvaležen in dostojen, žal, tudi nagrobni spomenik. Ne dolgo za njim je prišel tudi sam pod palmo miru in večnega pokoja.

S Stritarjem je občeval naš pesnik mnogo pismeno. Njegov vpliv je označil Cimperman najbolj z besedami: «Stritar mi je bil prvi strokovnjaški mojster v poeziji.

Tudi med znamenitimi rodoljubnimi gospemi slovenskimi je imel Cimperman svoje dobrotnice in vzpodbudnice. Posebno je omenjati gospe Lujize Razlagove, Lujize Pesjakove in gospodične Ernestine Jelovškove.

Občevanje z našimi veljaki in veljakinjami je pač vsaj ena solčna stran Cimpermanovega življenja.

Ločen od sveta in življenja, je oživel naš pesnik vselej ob prijaznem prijateljskem obisku.

Koliko radosti in veselja mu je obudil obisk Simona Gregorčiča! Koreniti poznavatelj ljubkega pesnika je pač često gojil skrivno željo, da bi ga videl od obličja do obličja. Nenadno se mu je spolnila želja. Oblačen in mrzeč dan je bil po zimi, temotna, mračna in mrzla mu duša, kar mu zazveni pristrčni glas Simona Gregorčiča: «Bog te sprimi!» Od radosti mu je zavrnila duša, minil ga je mraz in glad, minil mrzeč in oblačni zimski dan. Oh to je bil solnčen dan!

Večkrat je pač tudi gola radovednost privedla radovednika k Cimpermanu, radovednost, gledat večnega jetnika, kakor:

Ljudje v železnem kurniku medveda
In gledat hodijo, poslušat leva,
Kako rohni zverine kralj in zeva,
Renčeeč kožuhar pleše, lega, sega.

Cimperman, sam učenec znamenitih mož, je bil tudi znamenit učitelj naši mladini.

Mnogo prijateljev je imel med mladimi navdušenimi dijaki, posebno če so se zanimali za slovstvo, ali če so mu celo z rdečico na licu hočeš nočeš morali priznati, da sami hodijo vasovat na Parnas. In Cimperman je hitro znal pogoditi mladega pesnika!

Oprezna, mirna in odločna mu je tekla tedaj beseda, in zato obrodila mnogoter zlat sad.

Živ, prisrčen pogovor z mladimi navdušenimi prijatelji, to je bil Cimpermanu zopet pravi solnčni dan.

Cimpermana več ni. Legel je prvi za prijateljem pesnikom Levstikom k večnemu počitku; duh njegov, njegove vrline so njegova oporoka trpečemu narodu, katerega je bil trpeči sin.

Kakor Vodnik, nam je opisal tudi Cimperman sam svoje življenje, deloma v spomenikih svojim dobrotnikom, deloma po razglašanih pismih naših veljakov, deloma z odzivom na prijazni poziv o petindvajsetiletnici svojega pisateljevanja.

Cimperman bi pač mogel tudi z Vodnikom peti:

«Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo,
Dovolj je spomina,
Me pesmi pojo.»

O Cimpermanovih pesmih se je oglasilo že poklicano pisateljsko pero.

Kaj nam je reči o njih?

Pesnik sam pravi:

«Bodeče trnje — mehke cvet;
A raslo vse je v duši isti.»

In da «pesmi niso lahke zanj igrače!»

Cimperman je pesnik, lirik-elegik.

Elegija je tako rekoč njemu prirojena, odsev njegovega trpljenja.

In vendar Cimperman ni pesnik bolesti in jadu.

V njegovem stanu nihče boli ne hlina. Njegova pesem otožna ima dejansko podlago, odkriva nam vse življenje pesnikovo, in zato nam je toli mila in ljuba.

Rekli smo že, da so Cimpermanove pesmi kameni pomniki, zaznamujoči dogodke in prikazni ob potih njegovega življenja, in nam zato same govore o njegovih razmerah.

Pomnike je postavil svojim prijateljem in dobrotnikom, pomnike posebno v «Iverih» in «Saturi» našim slovstvenim in narodnim razmeram.

Glavni znak Cimpermanovim pesmim pa je živi, čvrsti, resni moški glas, ob katerem temeljnem glasu se dvigajo drugi glasovi v lepo, umetno soglasje.

Pač res, umetna Cimpermanova pesem ni lahka narodna pesem. Ne vemo pač, ali se je katera uglasbila, ali ne; dvomiti je tudi, da bi se. V tem smislu se pač ne smejo Vodnikove besede: «Me pesmi pojo» pri Cimpermanu umevati.

Cimperman je preveč umeten in preveč umen. Srca kipeči čuti hodijo njemu pred sodni stol uma. Naš pesnik je v tem pogledu najbolj podoben Horaciju:

Umetno zgrajenim pesmim je tudi umetna oblika. Zdiijo se nam mramorni kipi, izklesani z umom in srcem; treba jih je dalj časa opazovati, da se ti odpre vsa njih lepota.

Dasi v toliki bedi, Cimperman ni sebe izgubil. Njegovo moštvo mu je dalo pogumno nositi vse trpljenje; dvoje trpljenje je zatajeval ob pogledu na druge nesrečnike, ki jim je še huje trpeti.

V tem oziru ga prav markantno značijo njegovi stih:

A hujše še na-me trpljenje pridi,
Značaj si moški vem jaz ohraniti,
In potlej dan poslednji meni vzidi!

A kdo pravico tožiti dal meni?
Ljudij povsod okolo še trpečih
Od sebe vidim lahko mnogo huje.

Njih tešiti, ki strože so tepeni,
Srce naj želja ta samo dviguje.

Njemu čast, kdor se značaj ne gane,
Ko viher bojni čuje prihrumeti!

In njemu čast:
Kdor pade mož, kadar zavesa pade.

Užaljen podlosti človeške in oskrumbe, zagrmi pesnik-prorok:

Prokletstvo nanj, kdor prvi je oskrunil,
Srce človeku, komur ni zastava
Lepote sveta in resnice večne!

Iveri in soneti so pravi element Cimpermanov. One so mu umetna posoda, v katero izliva zlate misli in resnice.

Napake naše in našega slovstva žigosa Cimperman v svojih »Iverih« in v »Saturi«. In vendar pesnik, toli oster in odločen, če nas tudi zadene ob pravem mestu, — nas ne žali, rani nikdar; njegova resnica ne boli, marveč mogočno nam zveni njegova beseda: To je tudi zdravilo za mene. Njegov namen je vedno čist in vzvišen.

Da je hvaležnost tudi jedna glavnih potez pesnikovega življenja, smo že omenili.

Cimperman je markantna oseba v naši književnosti, in sicer ne samo po svojem bistvu, ampak tudi po svoji umetni, rekli bi, mramornati obliki.

Težavna oblika soneta se mu je omilila, ker mu je brzdata prekipčea srčna čustva.

Omeniti je, da je Cimperman izmed malega števila tistih pesnikov, ki se niso učili slovenskemu jeziku med živo narodno govorico, ampak iz knjige. Tem bolj se nam je čuditi, da se je popel v lepoti in obsežnosti jezika do tolike gladkosti in dovršenosti.

Za prijateljem Levstikom je legel k večnemu počitku, ko mn je jedva izpel nagrobnico.

Pal je mož, ko je pala zavesa, mož, kateremu je bilo zlato geslo:

Prvič: da v trpljenji
Skala se ne ganem,
Drugič: da resnici
Vselej zvest ostanem.

Blesti se mila zvezda na nebu našega pesništva.

Izpolnila se mu je jedna želja:

Per aspera ad astra.

Anton Krempelj.

Njegovo življenje in književno
delovanje.*)

S topi, prijatelj, ki te pripelje pot v Malo nedeljo, na južno stran farne cerkve. Med štirimi visokimi drevesi stoji tukaj prelep spomenik z napisom: »Antonu Krempelju, malonedeljskemu župniku, slovenskemu pisatelju, postavili rojaki. * 1790 † 1844«.

Nad tem napisom je vdolbena knjiga, pod njim pa bereš besede dičnega pesnika Antona Aškerca:

Počivaj mirno narodnjak
V gomili častni svoji, davni!
Saj zemlja je slovenska tu,
Kjer spavaš ti, Antón naš slavni!

A národ le — učiš nas ti —,
Ki domovino ljubi, brani,
Ki dela, trudi se za njó,
Je vreden, da si jo ohrani!

Na tem mestu se je vršila dne 11. avgusta 1895. leta redka slavnost. Slavoloki z napisi so oznanjevali veliki dan,

*) On sam se je podpisaval Krempel.

vsa Mala nedelja je bila v zastavah. Ljudstvo je vrelo skupaj; okoli 6000 jih je bilo pri službi božji, ki se je opravljala na prostem. Med slavnostnim govorom se je razkril spomenik možu, ki je deloval kot duhovnik, domoljub in državljani za blagor slovenskega naroda.

Anton Krempelj se je rodil leta 1790. v Črešnjevcah pri Radgoni. Bil je sin poštenih kmetiških starišev. V domači šoli se je kazal zelo nadarjenega, zato sta ga krščanska roditelja sklenila poslati v latinske šole, da postane »gospod«. Kakor dandanes, želela si je tudi pred sto leti vsaka slovenska mati, da bi njen sin stal kedaj pred oltarjem. S to željo ga je vzgojevala, s to željo ga je podpirala in za njega molila. Naš slovenski kmet je vedel, da mu bo le duhovnik koristil. Saj so pa na slovenskem Štajerskem bili skoraj izključno le duhovniki, ki so svoj narod probujali. Duhovniki so ostali prijatelji ljudstvu, posvetni gospodje, dasiravno sinovi slovenskih mater, so se navadno potujčili ter niso hoteli več poznati svoje domovine.

V Mariboru se je Krempelj šolal štiri leta. V četrtem razredu pa je bil izključen zaradi malega prestopka. Napravil si je namreč med poukom brado iz popirja (papiream sibi barbam fecit), in zato je moral zapustiti zavod; tako strogo je bilo nekdaj v šolah. Latinske in modroslovske šole je nadaljeval in dovršil v Gradcu.

Leta 1811. je stopil v graško bogoslovnico. Tukaj se je začel pripravljati za svoje poznejše književno delovanje. Knjižnica v bogoslovnici mu je dobro služila. Ves prosti čas je porabil za svoje vaje. Zlagal je pesmice in spisoval večje ali manjše sestavke razne vsebine. Učil se je ruskega jezika, posebno temeljito pa se je bavil z zgodovino. Tako si je že zgodaj pripravljajl gradiva, zakaj vedel je, da je pot do dovršenosti dolga, in da je treba korenito premisliti, s čim in kako bo svojemu narodu koristil. S svojimi součenci ni mnogo občeval, sploh ni imel nobenega iskrenega prijatelja.

Če so ga tovariši dražili, da se peča toliko s slovenščino, odgovoril jim je kratko: «To delam vrh rednih predmetov, katere bolje znam, kakor vi». Rad je bil vesel, pa ni govoril mnogo, ker je vedel, da je boljše več misliti, pa malo govoriti, in kar se govori, naj bo umno in pametno. Tako je bil marljiv dijak, stopil pa je v življenje z vednostmi, za katere je gorelo njegovo srce.

Leta 1815. je bil Krempeľ posvečen v duhovnika. Najprvo je služboval kot kaplan v Svetinjah pri Ljutomeru. Njegov župnik je bil čast. gospod M. Jaklin, ki je zbok svoje učenosti in svojega značaja zelo vplival na mladega duhovnika. On je utrjeval Kremplja na poti, katero je nastopil. Vsak dan sta se skupno vadila slovenščine v govoru in v pisavi. Take vaje so potrebne za vsakega mladega duhovnika. Temeljito mora znati jezik, v katerem ljudstvu propoveduje, da ga ne kvari, ker le tako bode njegov uspeh dovoljen.

Od Svetinj je bil prestavljen v Ormož, kjer se je bilo ugnezdilo nemškutarstvo. Tukaj se je začelo prav za prav njegovo delovanje. Spisal je najprvo pesmi za vse nedelje po evangelijskih in zapel o štirih letnih časih. Jezik mu je bil zelo okoren, pa kdo bi zameril? Saj se ni učil v šolah spoznavati materinščine, bil je samouk. Za njegovih časov je vsak slovničar po svoje učil, vsak je smatral svoje nazore za edino prave. Krempeľ se ni oklenil tega ali onega, ampak pisal je, kakor se je govorilo v njegovem kraju.

Ker je bila njegova učenost in marljivost znana, je prišel iz Ormoža v Ptuj za »kurmeštra«. Tukaj je izdal slovensko-nemški katekizem. Pripravljaj je tudi v tretjem razredu učence, kateri so hoteli vstopiti v gimnazijo.

Leta 1827. je bil Krempelj imenovan za župnika pri Sv. Lovrencu. Mnogo truda ga je stalo, predno je v neredni fari vse uravnal. Kmalu pa je popravil vse v cerkvi in zunaj cerkve kakor tudi v župnišču, ter se je mogel zopet posvetiti književnemu delovanju. Ob tristoletnici šentlovrenške cerkve je imel slovesen govor, katerega je dal natisniti in razdeliti med ljudstvo. Ta govor je važen zaradi zgodovinskih podatkov. Spisal je še »Molitvenice«, leta 1833. pa je izdal »Branje od teh v kmečke kolendre postavljenih in nekaterih drugih svetnikov«. Ta knjiga je prav dobro delo; z njo je zelo ustregel ljudstvu in duhovnikom.

Po devetletnem pastirovanju se je preselil leta 1836. k Mali nedelji. Tukaj je bilo ognjišče njegove književne delavnosti. Najprej je izdal »Male molitvenice«, potem slovenske predpise za učence in »Kratke predge na vse nedele in svetke celega leta« (prvi tečaj), katere je bil že pri Sv. Lovrencu spisal. Pisal je tudi za »Novice« in pridno nabiral narodno blago. Leta 1844. so izšle »Evangeljščine s kratkimi nauki.« Tega leta so pričele izhajati njegove »Dogodivščine štajerske zemle«. Nadalje je zložil tudi drugi tečaj nedeljskih in prazniških propovedi, ki pa se niso tiskale; zanimive so zaradi zgodovinskih podatkov. Zapel je pesem »Crkevniak«, ki bo na veke njegovo slavo značila. V nemškem jeziku je spisal »Der Pilger«, lepi zgodovinski sestavki, ki so se priobčevali v nekem graškem časniku. V rokopisu je ostalo »Berilo za II. razred«, katerega pa ni več.

Večina njegovih spisov se je poizgubilo. Ljudje niso znali ceniti dela zaslužnega moža, in gospodje duhovniki, ki so hranili njegove rokopise, so jih večinoma zavrgli. Taka usoda je zadela dragocenosti, ki so se tako težko priskrbele, in

katere nam je zapustil tako redek učenjak. V župnijski knjižnici pri Mali nedelji se je hranilo mnogo znanstvenih spisov, ali njegov drugi naslednik je uničil vse, kar ni bilo bogoslovskega obsega. Mnogo njegovih pesmic in zgodovinskih spisov je bilo raznesenih po različnih knjižnicah. Težko bi bilo še sedaj kaj najti, ker so prišli ti dragi biseri v roke nevednjakom. Največ spisov je odnesel po njegovi smrti kaplan Ajlec; o teh ni duha ne sluha več. Pri pregledovanju njegove zapuščine je rekel oskrbnik biljštanske grajščine: «Toliko rokopisov in spisov nisem našel nikoli pri nijednem gospodu».

V lepi moški dobi, star šele 54 let, se je preselil Krempelj v večnost dne 21. decembra 1844. l. Marljivemu in tako delavnemu možu bi bilo želeti še mnogo let, pa vsemogočni Bog ga je rešil pozemeljskega truda ter ga rano poklical v nebesa. Vest o njegovi smrti se je hitro raznesla. Ljudje so plakali za njim ter se niso dali utolažiti. Ljudstvo se kar ni moglo ločiti od groba svojega premilega pastirja, modrega učitelja in ljubljenca. Trije hvaležni župljani so mu postavili na gomilo kamen, ki je do danes kazal kraj, kjer počivajo telesni ostanki tega tako plemenitega moža. Potomci pa so mu sedaj postavili spomenik, ki bo oznanjeval njegovo slavo na veke.

Krempelj je dobro vedel, da je rana ura zlata ura, zato je vedno vstajal že ob štirih zjutraj. Ves prosti čas se je učil in spisaval, mnogokrat čez polnoči, saj drugače ne bi bil mogel zapustiti toliko spisov. Bil je sam med prostim ljudstvom, daleč od učenjakov in knjižnic, ki bi mu bile v olajšavo.

Krempelj je bil precej velike postave, obilnega života in izvrsten govornik. K njegovim pridigam so prihajali ljudje daleč iz sosednjih župnij, ker je znal govoriti do srca. Kar je on rekel, je bilo vsakemu sveto, in kakor je on razsodil, tako je ostalo. Častili ga pa niso le njegovi domačini, slava o njegovi učenosti je prestopila tudi štajerske meje. Ko je prišel l. 1842. v Zagreb, so ga nosili na rokah — tako so ga spoštovali.

Boj sta imela z Muharjem, profesorjem modroslovja in nemškim zgodovinarjem v Gradcu. Muhar, hud nasprotnik Slovencev, ni mogel prenesti, da je Krempelj izdajal zgodbe slovenskih pradedov ter temeljito dokazoval, kako daleč so nekdanj prebivali Slovenci. Muhar se je nad Krempeljem grozno jezil, ta ga je pa šaljivo imenoval «Fliegenmann» in ga prav dobro izpodbijal.

Kremplja je najbolj poslavlilo njegovo delo: «Dogodivščine štajerske zemle». To je prvo zgodovinsko delo o štajerski zemlji. Iz te knjige so zajemali podatke skoraj vsi poznejši pisatelji. Knjiga se je tiskala v dveh zvezkih leta 1844.—1845. Zgodovino je razdelil Krempelj na 8 dob. V vsaki dobi opisuje in razpravlja ta-le poglavja: 1.) Ljudstva, vladarji in zgodbe deželske. 2.) Telo, živež, obleka, jezik in šege. 3.) Vojska, orožje. 4.) Vera, duhovništvo in cerkvene razmere. 5.) Gospodstvo, podložnost, lastinstvo, davki in dače. 6.) Obdelovanje zemlje, družinsko in hišno življenje. 7.) Meštric (rokodelstvo), trgovstvo in denarji. 8.) Umetnosti, učenosti in iznajdbe.

Iz tega vidimo, koliko se je trudil, da bi nam podal življenje naših pradedov v vsakem oziru in v vseh stanovih. Jezik njegov je slab, ker je preveč nemčevalen. On se je posluževal svojega domačega narečja, in ravno s tem je svojemu domačemu kraju toliko koristil. Prešeren piše o njem:

«Nisi je v glavo dobil, si dobil le slovenščino v kremplje,
Duh preonemčeni slab, voljni so kremplji bili».

Njegova skladnja ni pravilna, vender pa je za jezikoslovce velike važnosti. Rabil je spolnik. Pisal ni gostobesedno; vsak stavek je premišljen in izraža mnogo misli. Ko piše o turskih vojskah, pravi v lepi pesmici:

▼
«Kevno tam pod njim tuguje
Že Bulgarska, Vogerska,
Že sem k' nam se približuje,
V' strahi si je Radgona».

Koliko je izraženo v tej prosti kitici! Nadalje obžaluje svojo domovino, rekoč:

✓
«Avstrijanska ah ti tožna
Kelko ran prijela si!
Kake pa še, ah nadložna!
Grozno se pretijo ti!»

Na vojsko proti Turkom so hodili stari in mladi mnogokrat brez pravega poveljnika in brez pomoči svojih vladarjev, in ker niso imeli pravega orožja, se jim je hudo godilo:

«Ločiti morjo se od staršev,
Bratov, sester no otrok,
Ah od zakonskih tovaršev,
Ino it' v nadlogo vseh nadlog».

Jetniki morajo v bridko suženjstvo, iz katerega se več ne vrnejo:

«Ja v sužanstvo v turske kraje
Se podati morejo,
Najna hiže zdaj doma' je
Več nikdar ne mislido».

Krempelj je pisal neustrašeno, svobodno. Pisal je v korist narodu, zato se ni bal svojih predsednikov. Pisal in učil je po svojem prepričanju. On n. pr. pravi: «Indoevropska rodovina ima svoj početek v srednji Aziji pri velikih himalajskih gorah. Ta rodovina je že pred občnim potopom tako daleč bila razširjena, da so neki rodovi od nje v tistem razlivu na kavkaških, drugi na himalajskih gorah se obvarovali, ter od tam se potem razprostranili po priležecih dolinah in ravninah». Ta njegova trditev je v nasprotju z judovsko zgodovino, ovreči pa se ne da. Mojzesova zgodovina ni bila zgodovina celega sveta, ampak le zgodovina judovskega ljudstva. Voda pri vesoljnem potopu je poplavlila ves njemu znani svet, s tem pa ni rečeno, da je bil res ves svet, tudi najvišje gore, pod vodo. Ta Krempljeva trditev je tudi verjetna, če se ozremo na pripovedke drugih starih narodov, in lahko smo prepričani o njeni resničnosti. O Slovencih

piše, da so se vedno med seboj prepirali, tako da so imeli tujci prost vhod v deželo, ter so nas potem mučili in tlačili.

Krempelj nam je pregnal tmino minolosti, opisal življenje naših pradedov, narisal njih šege, trosil cvetje na gomile junakom, bil je svetilec do omike in napredka, med prvimi borilci na čast vsemu Slovenstvu. Z bistrim očesom je meril nasprotnike našega slovstva, z ostrim peresom je branil pravice svojega naroda, kakor nam pravijo njegove knjige. Veliko let že počivajo v domači zemlji njegove kosti, njegov slovenski duh pa še neprenehoma navdaja mlajše rojake po vseh tistih krajih, po katerih je rosil slovenščino rajni Krempelj. Zato pa

«Dokler bo tvoje ime se slišalo, boginja Klio,*)
Dotlej ostane spomin, slavo njegovo šireč».

*) Klio je bila pri starih Grkih boginja zgodovine; boginja Klio = zgodovina, ker je pisal Krempelj zgodovino.

Andrej Praprotnik.

P

okopališče pri Sv. Krištofu v Ljubljani je sprejelo dne 27. junija 1895. leta v svoje naročje moža, ki ima za naš slovenski narod nevenljive zasluge. Še v moški dobi je moral zapustiti ta svet, da dobi zaslužen plačilo za svoje neumorno delovanje.

Andrej Praprotnik se je rodil dne 9. novembra 1827. leta v Podbrezju na Gorenjskem. Bil je najstarejši izmed sedmerih otrok svojega skrbnega očeta. V domači šoli v Kranju je bil njegov katehet slavljeni Francišek Pirc, poznejši misijonar v Ameriki. •Ta je odločil, da postane «Drejšček» kedaj učitelj, zato mu je vedno srce vnemal za učiteljski stan. Stariši so bili s tem zadovoljni. Iz Podbrezja se je preselil k svojemu stricu v Šent Jurij poleg Kranja, kjer je hodil v šolo do leta 1838. Potem se je preselil zopet domov, od koder je šel leta 1841. v Ljubljano v učiteljske šole.

Poleg šolskih predmetov se je bavil Praprotnik že kot učiteljskičnik v pisanju in pesnikovanju. Dobro je vedel, da potrebuje vsak narod tudi duševne hrane, in kako

malo je število tistih, ki jo znajo pripravljati. Zgodaj se je že odločil, svoje moči žrtvovati šolski mladini in korigirati svojih bratov. Za ta svoj poklic se je vabil tudi, ko je nastopil leta 1845. v domači fari svoje prvo službovanje. Ko je pa leta 1848. napravil učiteljsko skušnjo in se preselil v Kamno Gorico, je začela njegova marljivost že roditi sad.

Leta 1848. je ustanovil Ivan Navratil za mladino list «Vedež». Kot dopisovatelj se je prvi oglasil mladi učitelj Praprotnik in je ostal vedno prav marljiv sotrudnik. V ta list je pošiljal kratke povesti, basni, prilike in koristne «izgled» pisem mladim šolarjem v vajo.

Toda Praprotnikovo delovanje se je raztezalo še dalje. On je pisal v «Slovenijo» in v «Drobtince». Leta 1850. je izdal za svojo šolo «Prve slovenske perjohe» (letno poročilo). Marljivo je pisal za Bleiweisove «Novice». V teh je leta 1849. sprožil misel o ustanovitvi posebnega učiteljskega glasila, «da bi se vsi učenci in vsi šolski prijatelji v lastnem časopisu bratovsko in prijazno pomenili, kaj in kako bi za našo slovensko mladino bolje bilo».

Razen mnogovrstnih pesmic je objavljajal v «Novicah» tudi druge spise. Jako zanimiv je spis «Ljudsko šolstvo na Kranjskem», v katerem, govori o napredku in šolskih knjigah, zahvaljuje vse dobrotnike šolske mladine in nazadnje navdušeno zatrjuje, da obeta razvijajoče se šolstvo domovini «boljše čase, kakoršnih si vsak domorodec le želeči more».

Leta 1852. se je preselil Praprotnik v Škofjo Loko. Sedaj je postal sotrudnik «Šolskega Prijatla», katerega je izdajal Andrej Einšpieler v Celovcu. Ta šolski list je Praprotnik navdušeno pozdravil in objavil v njem neverjetno mnogo sestavkov v vezani in nevezani besedi. Pisal je starim in mladim, tožil o pomanjkanju šolskih knjig in se poganjal za napredek ljudske šole. Toda tukaj je bil prostor njegovemu peresu še vse pretesen. Pisal je tudi v «Slovensko Bčelo» in v «Glasnik slovenskega slovstva», katera lista je

izdajal A. Janežič v Celovcu. Tukaj je zapel tisto vročo, navdušeno pesem, ki slove:

✓
«Beseda sladka, domovina,
Ne prideš več mi iz spomina —
Kot iskra živa v srci tliš,
Ljubezen k sebi mi budiš!»

Leta 1852. je izdal «Spisje za slovensko mladino». Kot pobožen mož je pisal Praprotnik tudi pesmi nabožne vsebine, katere je pošiljal «Zgodnji Danici». Te so se ljudstvu tako prikupile, da jih še dandanes pri vseh cerkvenih slavnostih prepevajo, n. pr. «O Devica pomočnica» — «Ti o Jezus srčnomili!» — «Zapoj veselo, o kristjan!» — «Tebe, Marija, želim poslaviti» — «Ko v jasnem pasu primiglja» — i. t. d.

Leta 1853. je šel za učitelja na Dobrovo poleg Ljubljane. V petih letih tukajšnjega bivanja je bil zopet zelo marljiv. Leta 1853. je spisal po navodilu šolskega nadzornika dr. Fr. Močnika «Slovenski abecednik», «Slovensko-nemški abecednik» in leto pozneje «Prvo in drugo berilo za slovenske šole». Leta 1858. je izdal «Koledar slovenski». Tega leta je prišel na prvo mestno deško ljudsko šolo v Ljubljano.

Ko je prišel v Ljubljano, je bilo njegovo ime že znano. Društva in oblastva so ga odlikovala s častnimi službami, zakaj Praprotnik je bil zmožen in delaven mož. Bil je 25 let ud c. kr. deželnega šolskega sveta, ud c. kr. izpraševalne komisije za občne ljudske in meščanske šole, dolgoten predsednik «Slovenskega učiteljskega društva», odbornik «Društva v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam» in «Narodne šole», od leta 1862. do 1866. tajnik ljubljanske «Čitalnice», od leta 1865. do svoje smrti odbornik «Matice Slovenske», kateri je bil 5 let tajnik, od leta 1881. naprej pa ključar. Leta 1870. je bil imenovan za voditelja mestni šoli, na kateri je učil celih 32 let. Leta 1883. ga je odlikoval presvetli cesar s tem, da mu je v priznanje za njegovo neu-

morno, vzgledno in požrtvovalno delavnost podelil zlati križec s krono za zasluge.

Dasitudi z delom preobložen, ni zanemarjal Praprotnik svojega književnega delovanja. Leta 1861. se mu je njegova dolga srčna želja spolnila: začel je izdajati svoj lastni list «Učiteljskega Tovariša». S tem si je nakopal novo butaro. Skoraj za ves list je moral sam pisati, razen tega so se oglasili njegovemu glasilu hudi nasprotniki. Toda lista mu niso mogli zatreti, tako krepko je branil svojo in svojega lista čast. Poleg tega trudopolnega dela pa Praprotnik ni pozabil tudi drugih listov. Sestavljal je za «Matico Slovensko» poročila o njenem delovanju, izdal knjigo «dr. Lovro Toman» in spisal «Slovenski spisovnik», katerega je izdala družba sv. Mohorja. Od leta 1861. do 1864. je izdal tri zvezke knjige «Darek slovenski mladosti», leta 1868. «Palček» (koledar), leta 1869. «Slovensko slovnico za prvence», leta 1871. «Učiteljski koledar», leta 1888. je pomagal sestavljati «Prvo nemško slovnico in prvo nemško berilo za slovenske ljudske šole».

To je le kratko poročilo o Praprotnikovem književnem delovanju; saj je v vsaki šolski knjigi mnogo njegovih spisov in pesmic. Živel je za povzdigo in deloval za napredek ljudskih šol; na srcu mu je bila le ljubljena mladina in draga domovina.

Dne 31. decembra 1890. leta bil je na lastno prošnjo umirovljen. Uredništvo «Učiteljskega Tovariša» je izročil svojemu nasledniku v vodstvu mestne šole. Ob svojem umiroavljenju je dobil najvišje priznanje, naslov šolskega ravnatelja in pohvalno pismo mestnega načelnštva.

Neumorna pridnost je spravila Andreja Praprotnika rano v grob. Po daljšem mučnem bolehanju je zatisnil dne 25. junija 1895. leta trudne oči v večno spanje.

Praprotnik si je pridobil za naš narod nevenljivih zaslug. Bil je narodnjak, ki se ni bal nikogar, kadar je bilo

treba javno nastopiti; ohranil je in povišal svojo značajnost v žalostnih časih. Bil je vesten učitelj, stanoviten mož in skrben oče, neutrudljiv delavec za blaginjo narodovo, pesnik in pisatelj slovenski, do zadnjega vzdihljaja blag in plemenit narodnjak. V mladosti je bil vzgled pridnega učenca, pozneje vzgled vzornega učitelja, ki je znal saditi skrbne nauke v mlada srca. Njegovi otroci so ga ljubili in spoštovali, saj on jih je res učil in vzgajal. Sredi svoje družine je udano preživel zadnje dni svojega trudopolnega življenja. Bil je vsekdar zvest Bogu, domovini in cesarju.

Srečni mož, ki si že slavno dovršil svoje zemeljsko bivanje, bodi nam tudi po svoji smrti učitelj, kakor si nam bil v življenju. O da bi hodili vsi Tvoji potomci tista pota, katera si nam Ti kazal, da bi Te vsi posnemali tudi sedaj, ko že

«Tvoj duh razpel je krila in uživa
V višavah jasnih radost v večnem svitu.
O, naj ti počoj bo, naj te ljubeče
Ogreva žar brezkončne božje sreče!» —

Čudež sv. Januvarija.

(Spomin s potovanja po južni Italiji. Spisal prof.
dr. Ant. Medved.)

Mogočno ganljiva je velika cerkvena slovesnost. Kako pretresa človeku srce! Kdor je bil kedaj na večji božji poti, je to gotovo že sam občutil. Oko se ti razsolzi, ko čuješ pobožne trume prepevati, ali pa glasno moliti z nepopisno vnemo. Ludovik XIV., slavní francoski kralj, je zajokal, ko je gledal valovje oduševljenih romarjev. Pozneje ga je vprašal Lamotte, njegov dvorni svetovalec, zakaj je bil tako ganjen? A kralj mu je mirno dejal: »Moral bi človeško naravo zatajiti, kogar ne bi ganil tak prizor».

Res, silna je moč cerkvenih slovesnosti, ako se praznujejo dostojno in veličastno. Verski pojavi človeka najmočnejše prevzamejo, raztopijo tudi sovražnika kamenito srce.

Videl sem že mnogo takih slavnosti, udeležil se že dejanstveno masikatare; a tolike še niso zrle moje oči, kakor je bila v Neapolju dne 19. septembra 1891. l. Ta je edina v premnogem oziru. Ljudstva nebrojno število, verska vnetost pa tolika, da se do enake more vzpeti le

goreče srce prebivalcev južnih, solnčnih krajev, ki je, kakor znano, bolj občutljivo in navdušenju bolj pristopno, kot so naša srca na hladnem severu.

A samo radi tega jaz ne bi bil hitel oni dan v čarobni, divni Neapolj; nekaj drugega me je gnalo z nepremagljivo silo tja doli v cvetoči pomorski raj.

To je bil — čudež svetega Januvarija.

Kdo je že kaj slišal o njem? Je-li komu znan? Jaz sem si ga ogledal; z lastnimi očmi sem ga videl; poučil sem se o njem in čital o njem tu in tam mnogo. V vsakem slučaju sem pa o njem le strmel. Predno pa izrazim svoje lastno prepričanje, katero sem si na svoje oči pridobil, naj govori nekoliko cerkvena in svetovna zgodovina.

Januvarij je bil škof v Beneventu na spodnjem Laškem. Ko je cesar Dioklecijan (284—305), grozni trinog, strahovito kristjane preganjal, prelil je tudi ta pobožni škof svojo kri za sveto vero. L. 305. ga pripeljejo v Nolo pred državnega namestnika Timoteja. Zaradi neupogljive stanoovitnosti ga obsodi Timotej na smrt. Zapove ga vreči v plameneč ogenj, a glej! ogenj je pohleven, niti las, niti obleka se Januvariju ne vname. Timotej jame besneti, divjati. Mahoma zaukaže svojim krutim biričem, naj Januvarija s posebnim strojem raztrgajo, da mu bodo truplo razčesali. A tudi to pogumnemu škofu ni trohice ne škoduje. Zastonj so vse muke, Januvarij jih ne čuti. Kaj je torej z njim početi? Timotej ne miruje; v neumljivi zaslepljenosti ne uvidi, da se za Januvarija bori neka višja moč. Da ga peljati v Puteolum, majhno, a takrat zelo važno pomorsko mesto tri ure hoda na severno stran od Neapolja. Tam zapro Januvarija v temno ječo; drugi dan ga pa vržejo v zverinjak med najhujše in nalašč izstradane leve in tigre, da bi ga raztrgali. Toda čuj! Zveri krotko in ponižno pokleknejo pred neustrašivega Januvarija, kot bi se mu poklanjale, ali ga pa odpuščanja prosile. Mir in tihota zavladata med radovedno

množico, ki je pridrvela gledat, kako bo razmesarjen Januvarij. Trepet prešine ostrmelo ljudstvo. Strah vzbudi ta brezdvomni čudež. Samo Timotej besni bolj in bolj, preklinja, se togoti in roti. «To je čarodelstvo!» zavpije. Nesrečnež! Komaj to izusti, oslepi. Ko pa pripeljejo Januvarija iz zverinjaka, moli bogaboječi škof, stori križ nad Timotejem, in glej! kot bi trenil, slepota ga zopet mine. Nepopisno začudenje pretrese vso množico. Nad pet tisoč nevernikov, ki so videli, kaj se je zgodilo, se izpreobrne. «Januvarijev Bog je pravi Bog; hvalimo ga!» kliče presenečeno ljudstvo. Le Timotej se še vedno ne ukroti. Ampak, ko vidi toliko izpreobrnjencev, je še bolj razkačen, češ: «To je meni v zasmeh. Januvarij je vsega kriv! Januvariju smrt, smrt! . . .» Z vražjim srdom narekuje biričem: «Z ostrim mečem odsekajte Januvariju glavo, da pade na mah!» Januvarij z veseljem čuje smrtno obsodbo. Poklekne, vzdigne roke, moli kakor Serafim, zamakne se v nebeško radost. Birič zamahne in . . . in . . . Januvarijeva glava pade. Truplo se zgrudi. Potok mučeniške krvi se ulije. Januvarij obhaja slovesno svoj prihod h Gospodu. Navzočni verniki s solzami hvalijo Boga za tako lepo smrt svojega pastirja, ki je svojo čredo vzpodbudil s sijajnim vzgledom čudopolnega mučeništva. To je bil krščanski junak! — Za spomin si razdelijo verniki med seboj njegovo obleko. Sveta jim je vsaka nit. Z gobami obrišejo in posrkajo njegovo kri ter jo shranijo kot neprecenljivo dedščino. Zopet drugi jo zajmejo v posodice ter jih postavijo v cerkve. Njegovo truplo zavijejo v dragoceno tančico in je preneso v malo cerkvico blizu Neapolja. Tjakaj jamejo odslej romati neštevilni častilci sv. Januvarija. Ko so pa prihrule divje gotske čete v Italijo, so prenesli verniki leta 400. Januvarijevo truplo v utrjeni Neapolj radi večje varnosti. Leta 820. je bilo preneseno v Benevent, od koder so leta 1497. zopet Neapoljčani dobili sveto truplo. Še tisto leto so jeli v Neapolju zidati krasno cerkev v čast sv. Januvariju. Leta 1647.

je bila dogotovljena v tej cerkvi posebna kapela, katero so z zlatom in žlahtnim kamenjem dražestno okrasili. V njo so položili Januvarijevo truplo, kjer še sedaj častno počiva.

Neapoljčani so si izvolili sv. Januvarija za svojega posebnega varuha in zaščitnika; zato ga tudi posebno častijo. K temu jih nagiba nujna potreba. Blizu njihovega mesta, na južni strani, stoji lepa, a pogostoma grozna gora, og njenik Vezuv. Kadar začne bljuvati lavo in sipati prah in pepel iz svojega peklenskega žrela, takrat je joj in gorje v trepetajočem Neapolju; zakaj nevarnost je, da lava in pepel zasujeta ves Neapolj ter pokopljeta daljnjo okolico v črni grob, kakor se je to nekdanj bilo zgodilo mestu Pompeji. Proti Vezuvu pa kličejo sv. Januvarija na pomoč; njemu se izročajo v pretečih nevarnostih. Kadarkoli začne Vezuv s potresom vred bruhati pogubonosni ogenj, vselej zadoni v Neapolju vpitje do nebes: «Sv. Januvarij, pomagaj, pomagaj!» Ni si moči misliti, kako takrat kliče in jokaje moli razbegano ljudstvo.

A Neapoljčani sv. Januvarija ne časte samo v nevarnosti in sili, častijo ga vedno. S posebnimi slovesnostmi pa obhajajo 10. dan septembra, ki je posvečen praznik sv. Januvarija. Ta dan govore le o sv. Januvariju; njegove podobe ovenčajo in pesmi prepevajo njemu na čast; zvečer pa je vse mesto bujno razsvetljeno v proslavo ljubljenega zaščitnika; svečanosti na morju in kopnem poveljujejo slavnostni dan.

Glavna pobožnost je v prelepi prestolnici sv. Januvarija. Tjakaj hrumi nešteti narod. Žene ga tja čednostna pobožnost, posebno ljubezen do sv. Januvarija, katera gori v vsakem srcu že iz mladih dni. A tudi radovednost privede marsikoga pred oltar sv. Januvarija. Vsak Neapoljčan namreč hrepeni videti čudež sv. Januvarija, ki se ta dan vsako leto zgodi v njegovi ozaljšani cerkvi.

V čem-li obstoji ta čudež?

Pod stranskim oltarjem počiva glava sv. Januvarija v pozlačeni skrinjici. Zraven nje je pa še v majhni stekleni posodici shranjena kri, katero je neka pobožna vdova leta 305. ob smrti sv. Januvarija zajela v toku, ki se je razlil iz trupla svetega mučenika. Ta posodica — (*ampulla vitrea*) — je zelo podobna drobnim stekleničici, v kakršni podajejo lekarnarji bolnikom zdravila. S krvjo sv. Januvarija je nekaj nad polovico napolnjena. Nad hermetičnim zatikom je cerkveni pečat, tako da ne more nihče do krvi. Razumno je, da je kri že popolnoma trda; kajti iztekla je iz živega telesa, od sedaj računjeno, že pred 1590 leti; saj vsakdo ve, da se kri že eno ali dve uri po odtoku iz telesa sesede, zgosti in strdi. Zatem postane sčasoma črnkasta in vedno bolj trda. Tako je tudi s krvjo sv. Januvarija.

A čuj! V praznik dne 19. septembra, navadno ob 10. uri dopoldne, postane kri sv. Januvarija zopet tekoča, lepo rdeča, sploh, kakor bi bila šele ravno iz telesa pritekla.

To je čudež.

Nobeno pero ne more popisati koprnjenja, s kojim Neapoljčani vsako leto pričakujejo trenotka, ko postane kri zopet tekoča. Od rane zore molijo pred oltarjem sv. Januvarija s pretresljivim strahom. Kajti, ako kri le počasi in morebiti pozno proti večeru postane tekoča, je to znamenje, da se bliža potres ali pa kaka druga huda nesreča iz Vezuva. To prepričanje prešinja zavestno vsakega Neapoljčana, in nihče, nihče ga ne odvrne od njega. V istini nam zgodovina to zavest opravičuje. Postavim leta 1630. je pozno in le malo stekla kri, a — spomladi 1631. l. je Vezuv neusmiljeno s svojim ognjem blizu do Neapolja vse pokončal. Enako poroča Neapoljska kronika iz leta 1790., 1794. in drugih. Ljudstvo je v tem oziru že poučeno; misli si: proti javnim zgodovinskim

dogodkom ne velja nobeden dokaz. Zato pa pričakuje dne 19. septembra z nekako negotovostjo v strahu. Ta čudež v krvi sv. Januvarija jim je ob enem silno resen prorok.

Nepozabna mi ostane slovesnost, pri kateri sem videl neapoljsko ljudstvo mučno pričakujoče leta 1891.

Hitel sem v cerkev sv. Januvarija. Po mestu je bilo ljudstva, da se je vse trlo. Nad sto tisoč pride vsako leto samo okoličanov v Neapolj na Januvarijevo slovesnost; Neapoljčana pa seveda ne manjka nobenega. Kje so pa še tujci iz vseh delov sveta, ki bolj iz radovednosti žele videti čudež.

Ogromna cerkev je bila že natlačeno polna, ko stopim v njo. Vsled strašne stiske je bila vročina neznosna. Komaj se pririjem do zakristije s svojima tovarišema. Tu se obrnem naravnoč do neznanega gospoda, ki mi pride nasproti. Vjoličasta obleka ga diči; takoj sem spoznal, da je prelat. Ogovorim ga:

«Monsignor — premilostni . . . ali Vas smem nekaj prositi?»

«Favorisca — blagovolite! . . .» odvrne s kaj milim, uljudnim glasom.

«Tujci smo; radi bi videli čudež sv. Januvarija. Ali ne bi mogli dobiti ugodnega prostora, kjer si lahko vse dobro ogledamo?»

«Con piacere . . . z veseljem Vam postrežem . . .» se nasmehne ljubeznivi prelat ter namigne svojemu slugi. Nekaj mu naročuje; da mu navodilo, kam naj nas pelje.

Sluga, vesel svoje naloge, nas pelje tja v kapelo sv. Januvarija. Dospemo k oltarju, kjer počiva mučenikova glava in kri. Oh, kako mi je utripalo srce! Kako sladki občutki so me obhajali! Zazrem prizor, kakršnega še nisem videl nikoli.

Pred oltarjem stoji srebrnolasi kanonik. V roki drži posodico s krvjo sv. Januvarija. Kaže jo sem ter tja. Kri je še čisto trda. Temu in onemu jo poda celó v roke. Oh —

si mislim, da bi jo tudi meni dal! Stopim neposredno pred častitljivega starčka. Tako prijazen je videti . . . morebiti dosežem? . . . Ko zapazi, kaj želim, mi ustreže takoj. Ponudi mi posodico v poljub, potem jo pa poda meni samemu v roko. S sveto spoštljivostjo sprejem starodavno relikvijo. Bodi mi pozdravljen, ti spomenik iz leta 305! Koliko vekov si že videl? Kako so med tem razsajali ljuti viharji proti sv. cerkvi, odkar si se ti, predraga posodica, napolnila z junaško krvjo krščanskega mučenika! Koliko prošenj si že čula, koliko milijonov gorečih ustnic te je že pobožno poljubilo! O kri — kri iz mučnih, a vendar zlatih časov!

Obračam posodico na vse strani. Ogledujem jo krog in krog. Strjena, očrnela kri se vidi — družega nič . . .

Z globokim priklonom vrnem prečastnemu kanoniku posodico. Dvigne jo visoko ter kaže po hrumeči cerkvi. Med ljudstvom pa . . . ali grmi? ali bobnijo morski valovi? Ne, molitve so, ki done proti nebu, a glasno in močno takó, da menda nikjer ne enako. Nebrojna množica v nevarni gneči spehana trepetaje pričakuje čudeža. Štiridesetkrat navadno pred čudežem molijo apostolsko vero; potem se kri spremeni; ako pa prej, tem boljše. Ko sem prišel pred oltar, molili so jo že petintridesetkrat. A kri se še ne steka. Jo crede in Dio pate unniputente . . . verujem v Boga očeta . . . ihte z ganljivim vpitjem množice v neapoljskem narečju. Še enkrat . . . in zopet enkrat. Jo credo . . . glasi se štiridesetkrat. Izmolijo vero do konca. A še nič — nič: Sedaj se pa pobožnost umakne potrti žalosti. Kaj bo? Kri se tako dolgo ne izpremeni! To je grozen občutek za neapoljsko srce. Vezuv! Vezuv! . . . Začuje se jok. Može molijo in kličejo z vso krepostjo: «San Gennaro, aiutate, aiutate! . . . Sv. Januvarij, pomagaj, pomagaj!» Dekleta in žene in otroci pa že plačejo. Strah povsodi. Tu vpitje, tam jok, tam zopet neizrekljivo prisrčna molitev!

A kri še vedno ne steče.

Mine pet, mine deset minut. Tedaj postaja molitev vedno glasnejša, a drugod jok vedno silnejši.

Kri pa le še ne steče.

Ako bo to še uro dolgo trajalo, obupa ljudstvo in zblazni. Kaj bo?

Kanonik suče posodico okoli in okoli. A kri še vedno ni tekoča.

«San Gennaro, aiutate, aiutate! . . .»

Vznemirjenje dospe do vrhunca; hujše, se mi zdi, ne more biti.

«San Genaro, aiutate, aiutate! . . .» doni pretresljivo iz molitev in iz joka. Kakšen jok odmeva po cerkvi! Ubogo ljudstvo! —

«San Gennaro, aiutate, aiutate! . . .»

Hipoma se kanoniku zjasni obraz. S tresočo roko drži posodico pred svojimi očmi. Gleda bliže in bliže. Nasmehne se od rajskega veselja; lice mu zardi, oči zarosé. Ljubi starček, radost te je obšla, kot da bi bil stopil v nebeško slavo.

Kanonik poljubi posodico. Dvigne jo ponosno v znamenje, da je kri že tekoča. Glasno zakliče: «Ecco — glejte! Evviva san Gennaro! Živio sv. Januvarij!»

Kar se je pa sedaj zgodilo, tega ni misliti ne more, kdor ni takega prizora sam videl. Po laškem običaju so zadoneli gromoviti živio-klici po prostorni cerkvi.

«Evviva san Gennaro!» se razlega z orjaško silo.

«Evviva, evviva san Gennaro!»

Od neskončnega navdušenja so plamtela radostno vneta srca.

«Evviva san Gennaro!» buči neprenehoma.

Žene so mahale z robci, moške so dvigali klobuke, pozdravljali z rokami, kot bi se bližal očetovsko ljubljeni kralj.

«Evviva san Gennaro!»

Sv. Januvarij je mil. Uslišal je toli vroče prošnje; izpolnil pereče hrepenenje. Zato ga narod tako pozdravlja. Evviva! Nobeden sprejem ne more biti bolj slavnosten in buren.

Kanonik, ki je sedaj bolj zmagovitemu vojskovodu, kakor pa skromnemu duhovniku podoben, kaže sem ter tja tekočo kri. Kamor jo pomoli, zadoni mu viharni «Evviva san Gennaro!»

Trume so omamljene od svetega oduševljenja.

Ko se ljudstvo pomiri in potihnejo v nebo doneči slava-klici, obrne se kanonik k oltarju. Nanj položi sveto kri ter se ji spoštljivo prikloni. V roke vzame knjigo in zapoje s krepkim glasom pesen vseh pesni, prekrasno himno sv. Ambrozija: «Te Deum laudamus . . . Tebe, Bog, mi hvalimo!» Ljudstvo nadaljuje po laški šegi tudi latinsko. In kako poje! Cerkev se je tresla. Umetnik bi rekel, da je preglasno; a vender — v takem veselju, v taki brezmejni sreči mora napeti srce vse svoje sile in grlo zapeti z največjo močjo. To je čisto naravno. Pride iz srca in seže tudi do srca. Kdor je to petje že slišal, bo rad priznal, da velečastnejšega še ni slišal nikjer.

Po zahvalni pesni so prenesli posodico s sveto krvjo na veliki oltar v procesiji, katero je vodil sam kardinal neapoljski, sloveči Sanfelice de Aquavella. O, kako srečen sem bil jaz tisti dan! Ko smo vsi globoko ganjeni klečali pozneje pred oltarjem, je podajal kardinal, veličasten po svoji zunanosti in preblag v svojem srcu, posodico navzočnim duhovnikom. Vrsta pride i na-me. Strmeč sprejemem mučeniško kri. Gledam in gledam, — čudom se čudim. Da, res je! Vsestransko opazujem posodico. Kri je tekoča, lepo rdeča, kakor da bi bila sedaj privrela iz živega telesa. Poljubim posodico in jo s solzami v očeh podam v krogu naprej.

To je čudež sv. Januvarija.

Posodica ostane celo osmino (oktavo) na velikem oltarju neapoljske prestolnice v počeščenje. V trumah se zbira ljudstvo pred njo od blizu in daleč ter proslavlja sv. Januvarija, proseč ga milostne pomoči. V osmini se kri zopet strdi, in preneso jo v stransko kapelo, dokler se povrne težko pričakovani dan sv. Januvarija.

Jaz pa sem se zamislil in čital mnogo o tem čudežu. Ta meni tako, oni drugače. Meni pa so najbolj ugajale besede slavnega učenjaka S. J. Beissela, ki pravi doslovno o tej reči: «. . . Es bleibt nichts anderes übrig, als einzugestehn, dass Gott wirklich in wunderbarer Weise den Glauben und das Vertrauen des neapolitanischen Volkes belebt und belohnt. . .»

Večerne slike.

Spisal Bogdan.

Večerni mrak polega črez dolino in se bojuje s poslednjim bliščem zlate zarje. Žuborenje bistrega potoka se harmonično strinja s šepetom listja v bližnjem logu; takisto se ubira v prelepo harmonijo žvrgolenje krilatih pevcev, iščočih svoja bivališča, z milodonečim zvonjenjem vaškega zvona, ki vabi k molitvi in k počitku. Večer je, blažen večer! Na polju, kjer je črez dan gibalo delavno življenje, biva mir. Vse se zbira okrog domačega ognjišča, da uživa dobrodejni pomladanski večer. — Otroci se vrste okrog svoje matere, da skupno pozdravijo kraljico nebes ter združijo svoje prisrčne molitvice v prijeten šopek, kojega vonjava se dviga v sinje višave, kakor glas zvonjenja, razlegajočega se po dolini. Srečni otroci! Ljubezen do lastne matere polni njih srce, a ljubezen do Bogorodice dela to njihovo naravno ljubezen vzvišeno, plemenito; ta ljubezen objema vse njihovo bitje, prešinja vse njihovo življenje, ustvarja jim raj na zemlji.

Pomlad.

Luna je čarobno priplavala na nebeški svod. Valčki potokovi šumljajo venomer, lahni vetrc pihlja skozi veje, in njegovo skrivnostno šepetanje, razumljivo le Vilam, ki plavajo v ozračju ob potoku, spremlja potoka žuborenje. Lep prizor, govoreča podoba minljivosti!

Človeštvo je podobno valovom, ki se pode venomer naprej. Pomikajo se, rastejo, a naposled se razpršijo ob kamenju in pesku v — pene. Pa vedno novi valčki dvigajo svoje glavice, da bi se takisto razpršili v nič. Od kod prihajajo, kam begajo? Vsi iz istega vira, vsi v isti vir nazaj. Tudi človeški rodovi pridejo in izginejo. Pridejo iz božje roke in se vračajo spet tja nazaj. Bog je vsega vir in konec. In kakor luna obseva valčke potokove, tako sije tudi milost božja na menjajoče se rodove. — V svitu brezmejne sreče teko tudi dnevi mladosti, in kakor žvrgolenje drobnih ptic ob solnčnem zatonu, tako milo doni odmev iz nedolžnih otroških src, luč nebeška pa, Bog gleda na ta nadepolni cvet svojega stvarstva. Gorje pa, če ga omadežuje in zastrupi vpliv brezbožne vzgoje! Iz te se rodi vedno večje gorje, ki preplavi in popustoši sčasoma ves rod.

Ob robu potoka raste cvetlica. Večerna rosa krije nje duhteči cvet in se v mesečnem svitu blešči, kakor biseri na dnu morja. Listi na cvetličnem stebelu se treso, a zakaj? Širijo se, kakor prsi bolnika, ki poželi svežega zraka. Podoba hrepenenja po vzoru! Mladina kaj rada hrepeni po vzorih. Zakaj bi tudi ne? Saj so ti vzori tako mikavni, lepi in vzvišeni, ko bi se jim le bilo lažje približati! A kolikokrat pri tem hrepenenju po vzorih pokrijejo cvetoča lica lesketajoči se biseri — solze, ker mladostni upi preradi varajo. Brez žalosti ni veselja, in tudi mladost jo mora okusiti. Pa kratka je taka žalost, le za trenotek se zberejo na videz

pogubonosni oblaki nad glavami, in že zopet prisije solnce sreče in veselja tem gorkejši in milejši. Srečna mladina, ki ima toliko upov, in blagor ji, če se ji spolnijo v prid!

* * *

Vse tiho. — Angelj spanja je razgrnil svoja krila čez naravo. Le luna, obkrožena od nebrojnih zvezdic, čuje nad zemljo. Sveta noč. — Pogled v te zvezde, pogled v luno vzbuja v prsih resnega opazovalca slovesna čustva, in poraja se v njem neka tiha, srečna zadovoljnost.

Luna, ki tako veličastno na jasnem nebu plava, je naša mati Slava, a zvezde, ki se okrog nje druga za drugo prižigajo v neštevilni broj, so nje otroci, zaslužni sinovi svoje domovine, ki slušajo klic svoje matere, sinovi, ki so si vcepili že v mladosti v srce kal svete ljubezni do domovine in žrtvujejo vse svoje moči njej v prid. — Treba je človeku neprestanega boja, v katerem se mu krepijo njegove moči, blažijo njegove čednosti, dokler ne postane kolikor toliko popoln. Življenje ni vedno tako sanjavo in lahko, kakor se pojavlja v cvetnem majniku mladosti, ampak če se v pravi luči pogleda, je velikanska resna borba na nenavadnem borišču, pred očmi mnogobrojnih gledalcev, borba za vsekakor vzvišeno plačilo — borba pred Bogom, angelji in ljudmi.

Po delu je sladko počivati. Prilezla bo starost ob palici; tedaj pa bo spomin na mladost in dela polne ure moškega življenja ter zavest, da so vsi tisti srčni upi mladosti spolnjeni, pomlajala dušo. In kakor se cvetlica, katero je nočni mraz upognil, drhteč ozre v jutranje solnce in v njegovih blagodejnih žarkih na novo oživi, tako bo tudi človeku napočilo onkraj groba po dolgem, dolgem spanju jutro novega življenja, jutro — večnosti.

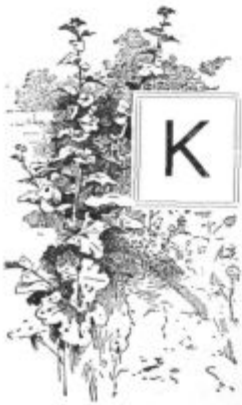

Stana.

Spisal Igo Kaš.

I.

K

akor ognjena krogla je zahajalo solnce za gostimi pinijami lokrumskega otoka. Močno obzidje južne trdnjave dubrovniške se je svetilo v večernem žaru. Lahna sapica pripihlja od širnega morja, se igra z leskečimi valovi, šepetaje pretresa mirte, katere rasto po obrežju, in skrivnostno šumi po visokih palmah, ki stoje osamele

blizu starega samostana Svetega Jakoba, kot da bi sanjale o daljnem solnčnem jugu, kjer njih rodovitne sestre oživljajo puščavo.

Pri majhni hišici, ki se zakriva pod smokvami in oljkami, sedi na nizkem sedežu lepa, mlada devojka in zre koprneče na morje.

Prekrasen je razgled na modro, v senci otokovi kipeče morje in na blesteče valovje, ki se sveti nad Dubrovnikom in Lokrumom! Čarobna je slika orjaškega, v večernem solncu žarečega zidovja starega mesta.

Zamolklo žubore valčki na produ, zdaj pa zdaj se čuje glasen krik hudournikov, — drugod pa vlada nema tišina;

samo s ceste, kjer se kvišku vzpenjajo visoka cvetna stebila ameriškanskih agav izmed velikanskih trnjevih listov, se sliši kak glas posameznega potnika, ki svoje tovore priganja k brzji hoji. . .

Ali vse to ne miče one mlade devojke Stane. Dasi njen pogled pohaja črez morje, vender ne uzre krasote večernega morja, kajti njen duh se bavi z drugimi rečmi. Težko vzdahne in otožno reče: «O Mijo, zakaj se ne vrneš k svoji Stani? Koliko časa že pričakujem tvojega prihoda, — a nobenega pozdrava ni od tebe, nobenega poročila o tvoji vrnitvi!» —

— «Stana!» se začuje zdajci moški glas za njo, — «Stana, kaj spet sanjariš?» —

Prestrašena skoči pokonci. Žarna rdečica polije nje ljubeznivi obraz.

«Enrik, ti si? Kako si me prestrašil! Ali kaj te vodi k nam? Hočeš s teto govoriti? — Pojdi v sobo!» In to izreki, se obrne proti hiši.

«Ne, Stana! Ostani! S tabo mi je govoriti,» reče mladi mož visoke postave s prosečim glasom, pristopi k njej in seže po njeni roki.

Ona se umakne, in lice ji obledi:

«Enrik, ti znaš». . .

«Znam, da še vedno nimaš prijaznega pogleda za mene, vem, da se še vedno spominjaš onega, ki te je mlado zaročenko ostavil doma in zdaj Bog ve kje po svetu potuje, ne misleč na tebe, ne spominjaje se morda tebe bolj, kakor nežnega cveta, kateri ga je nekdanj razveseljeval v domačiji!» — govori Enrik osorno.

«Ne besedi tako o njem, kateremu sem se zaročila, na katerega me veže dana beseda; lahko bi ti zamerila. In zdaj pojdi! Ne smem te dalje poslušati.»

«Nasprotno, Stana! Poslušaj me, potem govori, potem sodi. Hočeš-li tukaj čakati, da te starost obide? Hočeš-li

osamela in samotna čuvati tetino hišo? — In glej, kako krasno ti uredim jaz bodočnost! Ozri se gori, kjer modri oboki kitijo ono hišo! Kako ljubo se trta ovija belih soh, kako senčne so smokve, in kako mirno objemajo oljke pohišstvo! Tam notri imaš ti stanovati, gospodinja vsega, kar imam jaz, gospodarica vseh zakladov, kar jih moje ladje prinašajo iz tujih krajev! . . . In jaz bi te nikdar ne zapustil! Z okna bi gledala na morje, kadar odjadra moja »Zvezda dubrovniška«, ali moj neukročni »Oroslav« iz pristanišča tja v daljnji svet; na produ bi ju pričakovala, kadar se vračata polna raznega blaga! Pa ako bi te ne veselilo tu, stanovala bi v gradu, kjer se na visokem vrtu svetijo žolte pomaranče in se razvija cvetje vsega sveta. — Stana! — Toda ti me ne poslušáš? Tvoj pogled pohaja proti otoku, in tvoj duh ne pazi na moj govor!»

«O Enrik, sorodnik si mi, a vender me toliko žalostiš! Sladkemu spominu naj se izneverim, najlepši nadeji naj se umaknem?!»

«A, kaj še upaš? Ni-li Mijo že čez štirinajst mesecev na tujem? Ti je neki pisal kdaj? In ako se vrne, kaj imata potem? Ti-li more prirediti to, kar ti radostno daruje moja ljubezen? Glej, namesto puhlih nadej ti podajam gotovost, namesto spominov na prošlost ti ponujam krasno sedanost in srečno bodočnost! Stana, moreš res še premišljevat, ko ti je znano, kako pristrčno te ljubim?»

«Enrik, prijatelj, — ne morem drugače. Vse moje misli so pri zaročencu moje mladosti, — in zdaj me zapusti! Mišlila bodem, da nisem čula ničesar; žal bi mi bilo drugače.»

«Nočem te siliti; prišel bode čas, ko boš govorila drugače. Do tedaj z Bogom, Stana! Ako kdaj želiš zvedeti, kje sem, pojdi k materi moji. Povedala ti bode. Z Bogom!»

Ponosno mu plamti v očeh, ko odhaja. «Nestavno je žensko srce!» mrmlja zadovoljen in krene pod palmami na pot k svojemu posestvu.

Pri hišici pa zre Stana na temno morje in plače: «O Mijo, pridi skoro! Koliko moram žalovati po tebi!» — In otožno se zamisli.

Noč se je storila. Svetle zvezde se zablišče na modrem nebu; žuboreči valovi pevajo mirno pesen svojo.

Zdaj se odpro dveri, in postarna žena se prikaže pred hišo. Ko ugleda Stano, jo prijazno pokliče: «Ali se ne moreš ločiti od morja? Si morebiti spet pela valovom večerno žalostno pesen?»

«Nisem pela, draga teta, premišljevala sem samo.»

«Ti preveč premišljuješ, dete moje. Ni ti zdravo ne za srce, ne za um. Otresi se vender tožnih misli.»

«Poslušaj, teta!» de Stana resno. «Enrik je bil pri meni.»

«In — kaj ti je govoril?» vpraša starka. Stežka je prikrivala nekako veselje; kajti dobro je opazila, kdo je bil pred hišo, znala je tudi, kaj ji je imel povedati; toda ni hotela, da bi Stana o tem kaj slutila. — «Kaj ti je rekel?»

«Pripovedoval mi je, kako je imovit, kako lepo bo imela pri njem žena, govoril je, kako bo živel z njo in — —»

«In? Kaj?»

«In me je zahteval za soprogo!»

«In ti?» izprašuje teta dalje.

«Jaz? Kaj sem mogla početi? Odrekla sem mu.»

«Noričica ti, moškim se ne sme tako hitro odreči!»

«Kako, teta?» Deklica ji stopi bliže. «Kaj si rekla?»

«Boš že sama o tem premišljevala. — Pojdi zdaj v hišo in skoro k počitku. Vender nisi bila stroga proti njemu?»

«Kako bi to mogla? Saj mi je v rodu.»

«Prav tako, dete moje! Bodi vselej prijazna, posebno Enriku!» — —

Jasno svetijo nebeške zvezdice, odsev mestnih svetilnic se ziblje nad Dubrovnikom. Tajno šepče sapica v palmovih vrhovih, z gore se glasi skovikanje pečevnega čuka, zamolklo žubore valovi ob bregu.

Zamišljena sledi Stana teti v hišo. —

II.

Ob istem času je sedelo v neki gostilnici južnoamerikanskega, Dalmatincem zelo priljubljenega mesta Buenos-Aires «Pri mornarju» (Al Marinaio) nekoliko mož zagorelega lica, pogovarjajočih se v laščini in v nekem ondu nepoznanem jeziku.

«Kaj pa dela moj sorodnik Enrik Kopinić? Neče-li sam nikdar pojadrati v svet?» vpraša mlad mornar.

«Ne, zemljo više ceni od morja» odgovarja drugi. «Ko sem se z «Oroslanom» odpravljaj od Dubrovnika, mi je rekel: «Žal, da ne utegnem z vami jadrati; ali mene pridržujejo opravlki v deželi, in še misliti ne morem, da bi kedaj prišel na morje.»

«Menim, da je že dosta obogatel. Zakaj bi si nakopal nevarnosti?» de prvi. «In se je oženil?»

«Še ne; pa kakor so mi pravili, ne bo več dolgo samec. Ima neko ubožno sorodnico, lepo, dobro dekle, ki živi pri svoji teti, pri tisti stari Pačevoli pri Sv. Jakobu . . . saj poznaš hišico poleg samostana!»

«Ni mogoče!» se razjari mladič.

«Kaj? Zakaj ne bi bilo mogoče?»

«Ker — ker ona ga ne vzame nikdar!» odvrne odločno prvi.

Oni se lokavo namuzne: «Ah, tako je reč! Le ne vzbujaj se, želim ti sto sreč! — In zdaj se vračaš domov?»

«Da, čim preje, tem boljše. Toliko sem si prihranil, da se morem oženiti.»

«Iz Montevideja pojde prihodnji teden ladja v Lisbono in Genovo. Lahko bi vzel službo na nji, saj si čvrst mornar!»

«Dobro bi bilo, — in za ono kar si prihranim, prinesem nevesti nekoliko darov! Pa še cel teden čakati!»

«Cel teden? Samo štiri do pet dni! Pojutranjem odpotujeva od todi; kajti tudi jaz se želim prevesti v Evropo, in morebiti potrebujejo vestnega mornarja. — No, trči, prijatelj, na dobro srečo!»

Kupici zazvenita, da vsi drugi zvedavo pogledajo na nju. Zadovoljnost se je videla obema na obrazu.

«Dobro tedaj, pojutranjem. Med tem uredim svoje stvari,» poreče Mijo.

«In jaz svoje», odvrne drug, a težko je prikrival neki vražji posmeh.

«Jutri rano pridem k tebi, da se natančneje pogovoriva, kajti moram se na deželi posloviti od sorodnikov.»

«Saj veš, kje stanujem», reče Mijo. Poda mu roko — in odrine.

Ko je Mijo odšel, zahteva tovariš še vina in pri sebi govori: «Enrik, ti boš z mano zadovoljen; saj novcev je dovolj, nekoliko zlatov pa še privržeš.»

Tri dni pozneje sta sedela rojaka na površju parobroda, ki vozi med Buenos-Airesi in Montevidejem.

«Na najlepši način prideva tako v domovino» — konča Mijev drug svoje razloge. «Ti si prvi krmar in jaz navaden mornar. Kakor hitro prideva v pristan, nastopiva službo na Conchi (Konči). Na morju bodeva imela dovolj časa za razgovor o domovini. V treh tednih bova v Marsiliji. Drugo sem že uredil. Predaš samo svoje stvari in popotnico, in vse je gotovo.»

«Kako ti čem povrniti prijaznost in tvoj trud?» reče Mijo ginjen.

«Ne govori o tem; saj sva rojaka!» — — In veselo pluje ladja čez široko Laplato na levi breg. — —

«Kje je neki Mate?» se vpraša Mijo, stoječ pri krmilnem kolesu Conche, ter krene po besedi zapovednikovi na-

ravnost mimo Cvetnega otoka (Isla Flores). «Najbrže ima posla kje v ladji. Na večer, ko se bomo menjali, ga gotovo najdem. — — Štiri tedne še, Stana, pa bom pri tebi!» vzdahne, in misli se mu vtope v sanje. Še zapazil ni, da je za njim kopnina izginila, in da še vedno krmi naravnost. Naposled se temu nekoliko čudi, ali misli: «Zapovednik hoče morebiti na južno črto kreniti, da se izogne nasprotnemu vetru, ka-li?»

Prišel je večer. Na Mijevo mesto je stopil drugi krmar, in sluga, ki mu je davi prevzel prtljago, mu pokaže sobico njegovo.

Mijo povpraša po mornarju Mateju. — Sluga mu zvedavo gleda v lice.

«Mate? — Ne vem, je-li kateri tega imena na ladji. Hočem pozvedeti.»

V tem času se ustanovi Mijo v ozki svoji kabini.

Zdaj se vrne sluga in reče, da Mateja nobenega ni na ladji.

«Nobenega Mateja? Nobenega mornarja Mateja? Kako to?» vzklikne Mijo.

Želi se predstaviti zapovedniku. On je v službi. Tedaj namestniku njegovemu.

Sluga ga vodi k drugemu poročniku.

Ko ga ta ugleda, ga prijazno ogovori.

«Vaša pisma so v redu. Prejemali boste dogovorjeno plačo. Ali kaj vas je napotilo, da ste volili službo krmarja, ko bi vendar mogli biti poročnik! In v indijske pokrajine! Vožnja bode poldrugo leto in še — dalje trajala.»

Mijo misli, da ni dobro čul. Vse se mu je zmetlo v glavi. — Naposled reče brezglasno:

»Poldrugo leto?»

«Najmanje.»

«In v Indijo?»

«V Indijo, na otoke Južnega morja in v Hongkong! Saj ste sami naredili pogodbo.»

«Jaz, — pogodbo?» odvrne Mijo ves pobit.

«Tako je. Pogodba leži pri kapetanu. In krmarju, s katerim ste v zadnjem trenutku menjali, ste dali petdeset zlatov, da si poišče druge službe . . . », dopolni poročnik.

«To je zmota!»

«Ni mogoče! Predvčerajšnjim na jutro se je pogodil neki mornar iz Buenos-Airesov v vašem imenu ter vse dogljal do konca. Saj je bila vaša želja, da prejmete takoj službo. Pa kaj to mene miče, zakaj? Z Bogom! V knjigo imam mnogo vpisati — oprostite!» reče Miju, ki v svoji zadregi niti besedice več ni mogel izpregovoriti.

Kakor brez zavesti tava do svoje kabine, kjer se obupno vrže na ozko posteljico.

«Prodan! Na dve leti prodan!» žalostno kliče — in grozna otožnost mu krči srce!

Ko se zave, ne pomore mu nobena prošnja. Zapovednik, ki se je jako začudil, ko je novico zvedel, se ni mogel vrniti. Mijo mora ostati na ladji, in kapetan mu ne more dati dosta nadeje, da bi se skoro oprostil. Sicer bodo postali v Capstadtu, mu reče, ali tam se redko nahajajo praznujoči krmarji, da bi ga mogli odpustiti. Iz Afrike pa pojde pot ravno v Calcutto in dalje po predpisani smeri. Naj se potolaži in vestno opravlja svoj posel; morebiti se mu oproščenje posreči kje v Indiji.

Kolike muke so Miju trle srce! «Kaj je neki vzrok temu vražjemu zlodejstvu?» premišljuje, a se ne more umiriti. — «In kaj bo mislila Stana, kateri sem pisal, da bom v štirih tednih pri njej? Uboga Stana! Katera podla duša mi je nakopala to nezgodo?»

V tistem času, ko je Mijo spoznal, da je prekanjen in prodan, vzprejme Enrik kratko brzojavko iz južne Amerike: »Trojambornik na dve leti odrinil! Za blago je še plačati sto zlatov. Pričakujem tu. — Mate.»

Skoro je od veselja na glas vzkliknil, ko je brzojavni listič prečital. »Dobil sem!» viče. »Prokleti dečko, dobro si jo iztaknil! Vrli Mate! Odmah ti pošljem verno zaslužene novce! — In jaz se moram podvzitati, posebno da Stana ne prejme nikakega pisma. Vse bo šlo!»

* * *

Ne dolgo potem sedi Stana nekega večera s teto Pačevolo pred hišo. O marsičem sta se pogovarjali in naposled tudi o Miju.

Starka ga je obirala, da ne piše, da se ne ozre več po nevesti svoji, sploh se zelo huduje nanj, češ: mladost ji je pokvaril, samo je ostavil v najlepši življenja dobi. In Stana misli še vedno nanj! Hoče-li ostati samica? Je-li Mijo take požrtvovalnosti vreden? Koliko srečne so sosede vse; samo ona medli v samotni žalosti vzlic svoje mladosti! In Mijo ne ceni, še ne pozna žrtve, katero mu to blago srce, to prevarjeno srce daruje!

Molče jo posluša Stana in molče utrinja solze, ki se ji silijo v oko.

Ali dan za dnevom je čula isti govor, s početka zakrito, s časom pa prav odkrito. Tudi Enrika večkrat spomni teta. In v duši zapuščene Stane se vzbudi tajna samnjivost, povzdigne dvom svoj glas, in bridek čut proti zaročencu ji polni srce. Saj ni znala, kolika nezgoda ga je zadela!

Temnel je od dne do dne spomin, v katerem je živela slika Mijeva, in podoba Enrikova se je prikazovala vedno živahneje, — naposled se je udala, da poda Enriku roko, posebno ker sta ji prigovarjali teta in Enrikova mati, ki

nista prenehali hvaliti ljubljenca svojega, povzdigovati njegovega dobrega srca in naštevati njegovih kreposti.

In nekega večera konča Stana svoje premišljevanje s tem-le odlokom: «Mijo je daleko, daleko! — In ako se vrne kedaj, kaj mi more pripraviti? Teta je resnico govorila: Enrik je ves drugačen, je vrl mož!»

III.

Dvakrat je posevalo poletno solnce na bleščečo morsko planoto in na brežne pečine, dvakrat so hruli zimski viharji po ljutem valovju penečega morja.

Zdaj so se razburjene sape pomirile. Lahno žubore valovi in poskakujejo na strmo obrežje, kakor jagnjeta, ki se veselo igrajo po ledini.

Davno je potrosilo pomladno cvetje nežne svoje lističe; mirte se blišče v beli krasoti, semtertja vzplamti goreči cvet granatovega drevesca sredi zelenega listja.

Stana je zelo premenjena.

Bila je Enrikova nevesta. Samotna deklica nekdanj, je postala s časom koprneča, veselja željna deva, kakor v mlačni pomladni noči vzcvete goreča roža iz zelenolistne zibel. Postajala je več pri Enrikovi materi, s katero je stopila na strani ženinovi v svetovno družbo. Vsepovsodi se ji uklanjajo, vsepovsodi hrepene po njenej krasoti občudovalcev mnoga krdela. Moški in ženske postajajo, kadar se prikaže Stana z Enrikom na glavnem trgu ali na Pilah, kjer pohajajo Dubrovničani. Glasni žubor občudovanja gre od ust do ust po množici, vsi se združujejo povzdigovati krasoto «Rože župske», kakor so jo po pomoti imenovali.

Stani — seveda ni ostal prikrit ljudski govor. S početka si ga ni mogla pojasniti; ali brzo se mu je privadila, in naposled, rekel bi, zahtevala nemo in vender toliko jasno vesoljno občudovanje prijateljev in znancev Enrikovih.

Sladki ta strup je srkala zdaj v sebe, tako da jo je celo Enrik dostikrat zasledoval s sumnjivimi pogledi.

In tako sta minili dve leti — in ves ta čas ni zbok radovanja našla prilike, da bi z Enrikom stopila pred oltar. Vedno je odlagala ženitbo; kar najbolje ji je prijalo prosto, veselja polno življenje, a mrzelo ji je mirno, strogo življenje pridne pospodinje.

Nekega popoldne — morje se blišči v jasnem solnčnem soju — izvesla majhna ladja iz pristanišča dubrovniškega proti Sv. Jakobu. Dva mornarja rjavih lic in krepkih rok gonita vesla, in mlad, čvrst mož, kojemu je hrepenenje sijalo iz oči, hrepenenje in nevolja, sedi pri krmilu in vodi ladjo.

Bil je Mijo, ki se je po dolgi, mučni vožnji vrnil v domovino.

Pozabil je vse nezgode, katere je zdaj srečno prebil, pozabil je srčne muke, ki so mu polnile dušo; ena misel edina mu plamti v srcu: Stana!

V burni svoji hitrosti izvadi mornarju veslo in s toliko silo udarja v valovje, da se čolnič počne sukati, ker drugi mornar je po navadi leno veslal.

«Gospod, kaj delate?» vpraša prestrašen barkar.

«Brzaj! drag mi je čas. Žuri roke, da se dalje vozimo!»

In brzo šine barka po modri planoti.

V daljnem srednjem veku je baje po strašni burji takoj došel na kopnino mogočen vladar. Ime mu je kazalo, da ima krepostno srce, srce kakor lev. Ali mnoge toge ga pričakujejo na kopnini! Mornar, ubogi mornar, čuvaj se, čuvaj se! Obrežje je neprijazno, tudi zemlja krije lažnjive gade!

Proti večeru je bilo. Kakor nepremerna trdnjava z gorečim obzidjem in plamtečimi stolpi se vzdigujejo oblaki okolo zahajajočega solnca. Krasno se odseva večerni svit

po morskem površju. Orjaško obzidje grada Dubrovnika se blešči od žoltega odseva.

Nedaleč od visokih palm sedi na pečini — Stana. Pred njo stoji bledega obraza — Mijo, enak potopljencu, ki je izgubil vse svoje imenje v nenasitnem žrelu besnečega morja.

Čudno je videti veselo se smejoče lice Stanino nasproti temnemu obrazu krepkega mladeniča.

Vidi se, da sta se že dalje časa pogovarjala. Neka razburjenost se je lotila obeh.

Zdaj se čuje Stanin glas.

«Pomilujem, ako še misliš, da te ljubim! Rečem ti, da tvoja biti ne morem nikdar!»

On povzdigne glavo. Strastna bolest mu sije z lica, ko spregovori:

«Dobro, Stana, dobro! Ne besedice ti ne rečem več, saj je vse pri kraju, vse izgubljeno! Razbila si mi svetišče moje ljubezni, — naj bo! Naj te vest ne kazni nikdar, da si zvesto srce žrtvovala praznemu blešču! Z Bogom.»

In kakor da bi ga podile peklenske pošasti, dirja proti morju. Skoči v čoln, da voda pluskne izpod njega, in odrine z veslom od brega s tako silo, da mornarja, ki sta mirno spavala, prestrašena zaječita in mislita, da je Mijo zblaznel. . .

Ali zdaj se oddali čoln brzo od brega.

Na vrhu pa stoji Stana in gleda na morje. . Smeje govori:

«Ubogi siromak! Nisem mislila, da mu srce toliko ranim. Ali kaj morem jaz za to!» — A tu gre teta! Moram ji povedati, kaj se je dogodilo. In potem v mesto! . . . Godba, godba! Kako se bom radovala!

IV.

Južna burja tuli po gorskih dolinah in divja po snežnih klancih in ledenih votlinah! . . Bobneči potoki drve z bregovja in vale po strugi velikanske kose razdrtih pečin. Strašanska je sila ljutih voda. . Zemlja se trese, klanci se udirajo, kamenje in drevje se ruši, jok in stok se širi po doleh. Prestrašeni prebivalci hite branit in ohranit, kar jim je moči. Pa kaj je človeška moč proti grozni sili naravni? — Ali pa si kedaj videl gospodarja Jadranskega morja v svoji ljutosti? Kako pridrvi na grebenih belih pen, na širokih divjih valovih? Kako kopiči bregove kipečih voda ter jih zopet pobija z vso silo, da se pena razletava do temnih oblakov?

Kakor grom po gorskih soteskah in dragah, rohni valovje ob pečevitih stenah morskega obrežja. Z orjaškimi penečimi panogami obseza razpoke pečine in skače in se plazi po stenah, češ, da potegne in pogoltne kopno zemljo v razlučeno žrelo!

Ljudje, ki so vajeni takih prizorov, govorijo mirno: «Jug je!» — Ali gorje ladji, ki pluje sredi tega divjega valovja! Gorje barki, ki se trudi pregaziti grozeči boj pomorskih sil! Obdajejo jo brezna in žrela, iz katerih pohlepno zeva morska votlina; peneči in rohneči bregovi srditih valov ji prete, da jo razbijejo ali potope! Kakor ranjenega morskega soma jo vzdigujejo in pretresajo mogočne gore nakopičenega vodovja in jo v isti hipec zopet pogreznejo v bobneče brezno!

In nad morsko višino se pode temni oblaki na mokrih krilih južnega vetra in polegajo na vodo, češ, da posrkajo v sebe morje, ali da si nalove plena, kakor gladni galebi, ki se v divjem letu gonijo nad morsko planoto!

Pred «Pilami», pred orjaškim obzidjem starega Dubrovnika, kjer se peneče valovje srdito zaganja v pečine trdnjavnice Svetega Lorenca, kjer pena škropi do visokih lin starega

stolpa, kjer se grom besnečega morja spaja z vriščem razbitih valov in s tuljenjem razlučenega juga, se je zbrala velika množica radovednih ljudi. Tamkaj sredi morja se bojuje parobrod z visokimi valovi! Boj je na življenje in smrt. In gledalci vičejo od občudovanja ali od strahu, kadar se ladja povzdigne čez ljute valove, ali kadar se pogrezne v peneče razpokline. . . . vičejo in se posvetujejo, kako naj se vedejo mornarji, da priplujejo v varno пристanišče. In marsikdo kliče na glas: «Krmu desno! . . . desno!» ali «Prednje jadro doli!» . . . misleč, da ga čujejo oni, ki se vozijo na ladji. — Mnogi obžalujejo nesrečo znancev in prijateljev, ki so morda na ladji; vseh pa se je polastila neizrečena obupnost. Ali visoko skakaje, pregazi parobrod peneče ohlipe razburjenih voda! . . .

Na vrhu ladje stoji krepak mož: Mijo Vlahosić. Oko mu brez strahu zre na divje morje, pogum in zadovoljnost mo obigravata lice. . .

Pri vходу do kabin sedi sključen neki popotnik, katerega vidno mučijo vse bolesti, koje povzročuje nemilo morje. Lice mu je rumeno, ustnice blede, oko mrklo; samo kadar pogleda na Mija, se mu užge nekak ogenj, in nema hvaležnost sije iz njegovih pogledov.

Bil je — Enrik, Enrik Kopinić.

Ko so se vozili mimo Visa v svitu mladega jutra, se je resno razgovarjal s poveljnikom ladji, Vlahosićem. Razodel mu je vse krivde in vse sramotne napade, s katerimi ga je oddalil od domovine, da si pridobi srce in roko Stanino. On sam je s pomočjo tete Pačevole ugrabljajl pisma, ki so prihajala Stani, on je uredil s svojim zlatom, da je Mijo bil prodan na Conchi, on mu je izneveril nevesto. . .

Presenečen je poslušal Mijo te razodeve, to izpoved prepoznega kesanja. Strašanski boj mu pretresa srce in um; ali skoro se ojači in mirno govori:

«Kaj sem ti bil zlega storil, da si mi nakopal toliko toge, toliko bol?»

«Oprosti mi, Mijo!» odgovarja Enrik; «ne morem se opravičiti pred tabo, ali, ako mi veruješ, vse je zakrivila strastna moja ljubezen do Stane. Vem, da to tvojemu srcu ni vredno oproščenje; znam, da ti je ostuden mož, ki se na tak način hoče opravičiti; ali morebiti ti omeči v prsih boj, ako čuješ, kaj je meni zgoda ukrenila potem! — Petnajst let je prošlo, kar si bil zadnjikrat tukaj. Petnajst let! — Kako kratek čas, ako ga osvetljuje sreča; pa kako pusta večnost meni v srčnih mukah! Slušaj: Stana je bila moja nevesta. Mislil sem, da mi je iz srca udana; ona sama je isto mislila. Ali, ko si ti tako nenadno izginil iz Dubrovnika, sem opazoval, da se me vedno bolj izogiblje. Prosil sem jo, rotil se ji, naj konča dvomljivo stanje; a ni mi hotela slediti pred oltar. Od dne do dne je odlagala ženitbo. Neki čut, ki si ga nisem mogel pojasniti, ali ki mi je kakor leden oklep stiskal prsi, me je prehajal, kadar sem občeval s Stano. Nekaj nepoznanega se je uselilo med nama, da se skoro nisva več spoznala. Nekdanja veselost Stanina se je premenila v otožnost, namesto prejšnje ljubeznivosti sem nahajal pri njej mrzlo resnost, ki me je podila od nje. — Ali kaj čem govoriti o tem? Dve leti še sem brez uspeha snubil, potem sem poprodal vse svoje imetje in živel sem po svetu odslej kar največ divje in strastno. . .

Nedavno sem zvedel, da je Stana na smrt bolna. Ne vem, kaj me je gnalo, da jo še enkrat vidim. Zdaj vem! Ko sem tebe spoznal, uvidel sem tvoje stanje. Neizmerno mnogo imam povrniti i tebi i Stani! Mijo, vzprejmi polovico mojega bogastva — po moji smrti bo vse tvoje — preskrbi ti Stano, tolaži jo, ker jaz nimam poguma stopiti pred njo!»

Kratek je bil odgovor Mijev: «Hvala ti, Enrik, na tvoji izpovedi; zdaj mi je moči odpustiti tudi Stani! Tvojega imetja ne potrebujem; daj je Stani, ako je vzprejme. Pojdem k njej

in vse ti sporočim. Še enkrat moja srčno hvalo; ti si mi vrnil najlepše, kar je nekdanj živelo in cvelo v mojem srcu; vse drugo je pozabljeno, odpuščeno!» — Nemo si podasta roke, in Mijo odide na svoje mesto.

Ves dan ni zapustil Enrik nekdanjega tekmeca svojega, in ako ni mogel biti pri njem, je njegovo oko toliko hvaležnejše zrlo nanj.

Kaj mu je bil zdaj ljuti vihar, ki besni okolo ladje ter jo preti razbiti ob bližnjih pečinah! V prsih mu je ponehal strastni boj razljučene vesti; saj mu je Mijo prijazno podal roko!

Burja vihra in valovje divja venomer; ali ladja orje po penečih valovih, kakor divji jezdec na brzem konjiču leti po visoki trati neizmernih ravnin. . . In končno krene okolo zadnje pečine in pluje v mirno zavetje južnega пристanišča, kjer nebrojna množica pozdravi Mija, rešitelja svojih prijateljev in znancev. . . .

Drugo jutro, ko je Mijo oskrbel svoje delo na ladji, je krenil iz pristanišča na pot, ki vodi proti Sv. Jakobu.

Pred mestnimi vrati, na Pločah, ga pričakuje — Enrik.

«Mijo, govori ji,» prosi Enrik, «da vzprejme vsaj toliko, kar ji je treba, in sporoči mi, da mi je odpustila!»

«Storil bom, kar morem, moj dragi! Pričakuj me na večer na moji ladji!»

* * *

Težkega srca koraka Mijo po ozki stezi proti obrežju in potem ob morju proti jugu.

Bliža se mu trenotek, ko bo videl ono, ki mu je bila nekdanj solnce in življenje, njo, ki mu je bila obljubljena nevesta, njo, ki se mu je izneverila ter ga toliko žalila! — In — morebiti je vse obžalovala, morebiti je želela popraviti vse neblago, kar mu je povzročila. Morebiti! — — — Take misli mu roje po glavi, in končno vzklikne: «In jaz sem bil

toliko daleč, šel sem od nje, preklinjajoč njo in svoje življenje, preklinjajoč jo v razbitem srcu svojem!» — — —

Obžalovanja vreden je, kdor plače na grobu ljubih svojih, a nekaj ga teši: mila otožnost ga obhaja! Gorje pa onemu, ki joče na gomili, v kateri leži srce, koje je žalil v življenju, srce, ki se je ločilo brez pomirja, brez tolažila od sveta, gorje njemu! Kako se mu krčijo prsi, kako prosi samo ene besede odpuščenja! Vse zaman! Le čut pekočega kesanja mu razbada duh! . . . Ali kdor potuje k srcu, ki je bilo nekdanj polno ljubezni na njegovih prsah, ki pa se je njemu na videz izneverilo, zapeljano po drugih, a je zmoto svojo pokorilo skozi leta in leta, k srcu, ki je prosilo zastonj odpuščenja, k temu nesrečnemu srcu, ki morebiti samo še bije, pričakujoč odpustilne besede, da potem otrpne: oj, kaka tožnost mora njega dušo polniti, ako je še količkaj zmožen človeških čutov!

Tako se približuje Mijo hišici, v kateri je živela Stana mirno in tiho ter pokorila zmoto svojega srca.

Morje je danes mirno. Lahni vali skakljajo v solnčnem svitu in igraje obskakujejo brežne pečine. V palmah šepče blaga sapica, ki veje niz golo gorovje.

Mijo zdaj krene okolo malega zida, ki obdaja zeleni vrtič. Pred njim mu stoji znana hišica. Na pragu zapazi staro, sivo babico, ki trudno lazi na dan. — Ko pa ugleda prišleca, zre vanj, kakor okamnena, se strese in vikne:

«Moj Bog, moj Bog! Mijo, je-li tvoj duh, ali si ti sam?»

«Ne straši se, teta, jaz sem, jaz sam . . . Kaj počne Stana?»

«Pojdi gospod, pojdi Mijo, ako te stara kukavica sme tako zvati. Pojdi in prepričaj se sam!»

Boječe skoro stopi Mijo za starko v mračno sobo. Oko mu poletava na okno, kjer je s Stano tolikokrat sanjal o prihodnji sreči. Tamkaj je bilo prazno. Ali na naslanjaču,

zavita v težke odeje, sedi bleda, bolestna deva, ki vprašaje upira svoje oči zdaj v došleca, zdaj v teto.

Kar se strese — spoznala ga je — nje telo, oči se zatisnejo, sladko smehljanje ji obigrava blede ustnice, ki šepčejo, kakor lahna večerna sapica: «Mijo! Oj Mijo!» . . .

Vsa neskončna bolest uničenega srca je vela iz tega vzklika; vso togo in kes mu je kazalo nje velo lice!

Mijo ne more pregovoriti besedice. Nemo stopi k njej, nemo prime nje mrzlo roko.

Naposled se le ojači ter ji milo govori: «Uboga mi Stana! mislil sem, da si srečna, in najdem te takšno! Na strani drugega nisem hotel gledati tvoje sreče, in v tem sem se zakasnil, da bi te tolažil v bedi! Jaz te moram prositi odpuščenja, uboga, mučena duša moja!»

«Pusti to, Mijo! Jaz sama sem vse to zakrivila! Ali pokorila sem se, in da si prišel, da mi odpustiš, to mi je zadnje tolažilo pred smrtjo. . . Zdaj rada preminem, ker sem še enkrat videla tvoje milo oko, še enkrat spoznala blago srce tvoje.»

«Stana, ne govori mi o tem!» ginjen govori Mijo. «Ozdravela boš; življenje moraš še okusiti! Smem-li nekaj pregovoriti o — njem —?»

«O njem, o Enriku? Kaj hoče? Še pred smrtjo se vriva v moj dušni mir?»

«Ne, Stana, odpusti mu! Vse mi je razodel. Obžaloval je svoje zvijače in zlobe, in jaz sem mu odpustil. Odpusti mu tedaj tudi ti; zato te prosi in — želi, da vzprejmeš od njegovega imetja, kolikor hočeš, kolikor želiš!»

«Jaz? — njegovih novcev? — S katerimi je plačati hotel mojo srečo in — tvojo? Oj, človeška sreča, kaj je? Mirno umreti! — Vse mu odpuščam! —

Trudno je govorila, in zdajci zatisne oči; videlo se je, kakor da bi spala. Ali skoro spet pogleda in govori:

«Še nekaj želim, Mijo. Pokopljite me tukaj pri samostanu; težko se ločim od tega kraja. . .»

Mijo jo tolaži. Govori ji, kakor v mladostnih časih, in ona posluša njegove mile besede, ki kakor blaga rosa oživljajo nje ubogo srce.

Dolgo ji je prigovarjal, — potem pa ona na tiho vpraša, kažoč na prstan na njegovi roki:

«Kaj znači ta prstan, Mijo?»

«Ga ne poznaš, Stana? Isti je, katerega si mi dala nekdanj pri slovesu.»

«Torej nisi druge pritisnil na svoje srce? Se nisi oženil?»

«Kako sem mogel, ker sem tebi posvetil večno zvestobo?»

«O Mijo, veruj mi, to mi je bila največja boleost, kadar sem mislila, da si vzel drugo. Kako sem sebična, ne? Ali nisem si mogla drugače; in vendar sem morala vedeti, da tvojemu srcu ne prinesem nikdar več sreče! In zdaj . . . sem-li tega vredna? — Zaradi mene — sam!»

Neskončno hvaležno upre svoje oči nanj in mu poda roko, in solze stopijo njemu v oči, ko vidi, kako jo zapuščajo moči. . .

Spanec jo prevlada. Ali v spanju se ji smehljajo ustnice, kakor srečnemu otroku, ki sanja o zlatih livadah, polnih dišečih cvetic in svetlih metuljev!

Ko je solnce stalo nad hišico, zapusti Mijo potrtega srca ta kraj, kjer je nekdanj užival toliko sreče, kjer so mu vzkile sladke nade svetle bodočnosti. Mučno mu je bilo, ko se poslovi; pač je čutil, da ne bo več žive videl Stane.

Proti večeru tretjega dne se je zbrala velika množica pri Sv. Jakobu.

Tožni glas zvonov se je vzpenjal izmed visokih palm. Od samostana se čuje pogrebno petje: Zagrebajo na večni počitek Stano, ki je še na zemlji prejela odpuščenje in spoznala silo verne ljubezni!

Dva moža ostaneta, ko se drugi pogrebci oddale, pri odprtem grobu: Mijo in Enrik.

Nemo si podasta roke, in solze zaigrajo obema v očeh, solze kesanja, solze pomirja.

Liki goreča krogla tone solnce v morje.

Velika Moravska in staroslovenski jezik.

Slabo in neenakomerno vladanje avarsko
čez podvržene narode se je začelo dro-
biti, in avarska moč ni bila več tako
strašna. Ker so se Avari zvezali z Ba-
varci, jih je Karl I. 788. naklestil in za-
podil nazaj do Rabe. Kmalu potem raz-
pade njihova moč (795—798). K razpadu avarske države
je pripomogla največ grozovita kuga.¹⁾ Nestor pravi: »Vsi
so pomrli, noben Avar ni ostal živ; zato velja v Rusiji pre-
govor: Izginili so kakor Avari.» Nekateri so zbežali čez Tiso k
Bolgarom.²⁾ Ostali pa so se udali na milost in nemilost Karlu
in se dali krstiti. Karl jim je odkazal zemljo med Petronelom
in Ogersko Sobotico, kjer so životarili do druge polovice
IX. stoletja poleg Slovanov.³⁾

Dediči avarske države so postali Franki, večinoma pa
Bolgari. Donava jih je delila. Že ko so si Bolgari osvojili
Mezijo, je prišel četrti sin Kubratov z oddelkom bolgarskega

¹⁾ Šafařík, II. 60. — ²⁾ »Hunis trans Tizam fugatis«, Eginhard a. 796.

— ³⁾ Ann. Salisburg. za leto 873.

naroda na Ogersko in se naselil ob Tisi in Maroši. Bržkone so se isti Bolgari pokorili Avarom, po razpadu avarske sile pa se združili z mezijskimi brati in razširili svojo oblast čez vso Dacijo med Karpati in Donavo do severnega pogorja Matra. Solne doline ob Marmaroši so bile še 922. l. bolgarske.¹⁾ Severno od Donave ležeči bolgarski kraji so dobili ime: «Bulgaria trans Danuvium, trans Istrum». Ker pa je bilo (poleg ondotnih Slovencev) še premalo stanovnikov, je bolgarski kan 813. l. nalovil ponajveč Slovencev po Trakiji in Macedoniji ter jih naselil po ogerskih planjavah. To se je vršilo v srednji Oggerski, torej v središču nekdanje avarske sile.²⁾

Južno od tod, v Bački in Banatu, so živeli že prej slovenski Bodrici.³⁾ Vender pa niso segali čez Donavo, kakor napačno meni Šafařík.⁴⁾ Monakovski zemljepisec navaja namreč Bodrice «in septentrionali plaga Danubii» ter jih zove Osterabtrezi (Oster-Abtrezi, vzhodni Bodrici). Pravi, da žive v več nego sto mestih. Od Bodricev izvaja ime Bodroška stolica ali župa. Morda je tudi Milokse t. j. Milčane, Milce, Milkovce iskati v Banatu ali na Sedmograškem, ker jih monakovski zemljepisec našteva takoj za Osterabtrezi. Šafařík jih stavi ob reki Milkov na meji vlaški in sedmograški.⁵⁾

Bodrici, videč mogočno državo Karlovo, so želeli tudi sami priti v frankovsko varstvo, ker so se najbrž naveličali bolgarskega jarma. V to svrho so pošiljali l. 822. in 824. poslanca k Ludoviku Pobožnemu.⁶⁾ Njegova moč pa je bila na vzhodu preslaba, zato jim ni mogel ustreči. Bolgari pa so vse sile napeli, da bi kaznovali nepokorneže. Timočani (ali vsaj en del) so se namreč tudi izselili od porečja Timoka in

¹⁾ Annales Fuldenses za leto 892. — ²⁾ Šafařík, II. 174. — ³⁾ Einhard jih omenja l. 818., 822., 824.: Abodriti, qui vulgo Praedenecenti vocantur et contermini Bolgaris Daciam Danubio adiacentem incolunt. — ⁴⁾ O. c. II. 207 sq. — Zeuss pg. 601. — ⁵⁾ Šafařík, II. 203. — ⁶⁾ Einhard ad a. 822, 824.

se podvrgli frankovski oblasti.¹⁾ Naselili so se najbrže v dolnji Panoniji in morebiti ravno v Sirmiju. Tu se je zvezal z njimi kmalu potem Ludovik zoper Franke.

Radi nujnih razporov pošljejo Bolgari 824. l. poslanca k Ludoviku. Ko to ni imelo uspeha, so poslali 825 l. in 826. l. zopet poslance, ki so pa že oblastneje nastopali in zahtevali določitev meje. Sedaj pa poide Bolgarom vsa potrpežljivost, in se lotijo dela. Ob vojski med Hrvati in Franki (825—830) gredo Bolgari čez Donavo, vdero v posavsko Panonijo, vzamejo Sirmij, ki se je le imenoma klanjal Frankom, in prisilijo bržkone tudi Timočane, da jih smatrajo zopet za gospodarje. S tem še nezadovoljni, prebredejo še Dravo, preplavijo doleno Panonijo, prepode frankovske vojskovode in postavijo lastne namestnike. Potem pustošijo po gornji Panoniji (828). V istem letu se jim ustavi Ludovik Nemški, pa nič ne opravi. Bolgari pustošijo naslednje leto znova. Ludovik Nemški jim mora prepustiti vse osvojene dežele brez vsake trajne mirovne pogodbe.²⁾ Po smrti Ludovikovi v Sisku so imeli Bolgari vso zemljo med Savo in Dravo,³⁾ pa tudi med Donavo in Dravo tja do Blatnega jezera. V tej posesti jih skoro nihče ni več motil do prihoda Madjarov.

¹⁾ Einhard ad 818: Erant ibi et aliarum nationum legati, Abderitorum videlicet, ac Bornae ducis Guduscanorum (Gacka); et Timocianorum, qui nuper a Bulgarorum societate desciverant et ad nostros fines se contulerant. (Pertz M. G. I. 205). »Timocianorum« spada torej k »legati«, kakor je že Zeuss pg. 614 pogodil, ne pa k »Bornae ducis«, kakor je napačno trdil Šafařík II. 207, iz česar je potem nastal neki knez Timočanov in Kučanov. (Prim. Dümmler Archiv f. oest. Geschq. X. pg. 25). Nadalje se razvidi iz citata, da so se le Timočani umaknili Bolgarom, ne pa tudi Bodrici, kakor zopet menj Šafařík. Besede: a societate B. desciverant et ad nostros fines se contulerant kažejo, da so Timočani res zapustili prejšnja domovanja in se ustavili v Sirmiju, kjer so se lahko zvezali z Ludovikom, saj so bili istega naroda. — ²⁾ Dümmler, Archiv f. oest. Geschq. X. pg. 29. — ³⁾ Gfrörer-Weiss., o. c. pg. 59.

Sredi teh zmešnjav nastane pa nova država na obeh straneh Donave med Dunajem in Vacovom. Početek njen je neznan. Prvi krepki ustanovnik je modri knez Mojmir (820—840). On prežene nitranskega kneza Pribino in se polasti njegove dežele l. 830. Pribina zbeži k mejnemu grofu avarske marke Ratbodu, ki ga priporoči cesarju Ludoviku in po čigar posredovanju se Pribina da krstiti pri Traismaueru. Kmalu se pa spre z Ratbodom ter zbeži s svojim sinom Koceljem (Hecilo) k Bolgarom, od tod pa k Ratimiru, nekemu panonskemu knezu, bržkone nasledniku Ludovikovemu.¹⁾ Ratimir se upre Frankom ter premagan zbeži najbrže k Bolgarom. Pribina pa se napravi k nemškemu mejnemu grofu Salachu ob Savi,²⁾ gospodarju vzhodne Kranjske in južne Štirске.³⁾ On ga zopet sprijazni z Ludovikom, in po prigo-varjanju nekaterih frankovskih kronskih vazalov podeli cesar Pribini en del Panonije ob Sali med Blatnim jezerom in Rabo l. 840. Pribina si je pa moral deželo še z mečem zavarovati pred Bolgari in Mojmirom. Pri izlivu Sale v Blatno jezero si je sezidal Blatograd (Mosburg) in cerkev, ki jo je posvetil salcburški škof Luipram l. 850. Skrbel je tudi za razširjanje krščanstva po salcburških duhovnikih, zidal mnogo cerkva in se toliko Frankom prikupil, da mu je Ludovik Nemški deželo prepustil v popolno last.⁴⁾

Kmalu se je Pribina čutil dovolj varnega in močnega. Ko je torej hotel svojo moč razširiti, je zadel ob Rastislava, vnuka in naslednika Mojmirovega. Ludovik je namreč l. 846. Mojmira potolkel in odstavil. Rastislav se zveže z najstarejšim sinom Ludovikovim Karlmanom, vojvodo koroškim, zoper Pribino, ga premaga in usmrti. Kljub temu je bila Pribinova moč tolika v Panoniji, da je njegov sin Kocelj brez resnih

¹⁾ Dümmler, *ibidem*. — ²⁾ L. 895. imenuje se neka «*marchia iuxta Souvam*». — ³⁾ Dümmler o. c. pg. 32. — ⁴⁾ Anonimus Salisburgensis, *Libellus de conversione Bagoarorum et Carant.*, Kopitar Glagolita pg. LXXIV.

ovir zasel očetov prestol.¹⁾ Rastislav je skušal deželo utrditi in se otresti vsakega nemškega vpliva. V to svrho se je zvezal z Bolgari in udaril z njimi v frankovsko državo; pa so ga odbili.²⁾ Pa tudi Ludoviku se ni nič bolje godilo, ko je hotel l. 855. Rastislava krotiti. Tako se je Rastislav postavil na lastne noge, in v njegovi državi so iskali pribežališča celo preganjani Nemci (n. pr. sinovi Ludovikovi, ki so vedno rovali zoper očeta, česar se je seveda Rastislav vedel okoriščati). Nemci pa še niso hoteli pripoznati neodvisnosti Rastislavove, zato so si ga večkrat skušali pokoriti. Tako se je dvignil Ludovik l. 864. zoper njega in z večjimi trumami 868—69. Kar je uničil in opleni, je bila vsa škoda, ki jo je napravil. Ko Nemci vidijo, da nič ne opravijo, sklenejo sramoten mir in odidejo. Tako je stal Rastislav l. 870. na vrhuncu svoje moči in slave, nadejoč se, da obrne krvavo pridobljeni mir v blagor in srečo svojega naroda.

Kje pa je bila država Rastislavova, in kdo so bili državljani? — Viri zapadnih dežel povedo le to, da je dežela cvetla pod Mojmirom, Rastislavom in Svetopolkom ter si priborila neodvisnost od Nemcev. Toda meje Moravanov, prvič v frankovskih analih navedenih l. 822., niso niti približno opisane. Zvemo jih le po primerjanju takratnih dogodkov. Po istih se da Velika Moravska omejiti z Moravo, Dravo in Savo.³⁾

Ime Velike Moravske izvira gotovo od Morave (March, Marus). Imamo pa dve Moravi, eno v sedanji Moravski, drugo pa v Srbiji. Vsled tega moramo ločiti pravo, zgornjo ali Veliko Moravsko od male bolgarske ali Nižje Moravske (Nižnjaja Morava) na jugu od Donave ob srbski Moravi. Morda se je zadnje ime raztezalo tudi na Sirmij in Bačko, ki sta se pokorila Bolgarom.⁴⁾ Južna Moravska je tudi zgo-

¹⁾ Dümmler, o. c. pg. 42. — ²⁾ Ann. Bertin, za leto 853., Pertz I. 448.

— ³⁾ Prim. Krones, Gesch. Oesterreichs, I. 280. — ⁴⁾ Šafařík, II. 212.

dovinsko dokazana po monakovskem zemljepiscu. V svojem pregledu slovanskih narodov našteva za Čehi «Marcharii» (severne Moravce), potem Bolgare (Vulgarii) in zopet Marchani.¹⁾ In Konstantin pripoveduje, da so grški cesarji povelja dajali (κελευσις) knezom Moravske, Srbije in Hrvaške, česar bi gotovo ne storili Mojmiru, Rastislavu ali Svetopolku.²⁾

Velika Moravska, pravi Konstantin³⁾, se pričenja onkraj Sirmija: «Inde magna Moravia baptismo carens, quam Turcae (Hungari) devastarunt, cuiusque princeps olim fuit Sphendopolcus». Madjari so torej zaseli in si podjarmili Veliko Moravsko. Isto poročajo tudi druga mesta stega pisatelja: «Magna Moravia sive Sphendopolci regio, quae omnino a Turcis vastata est et ab ipsis iam continetur.»⁴⁾ Ali: «Et habitant quidem trans Danubium flumen Turcae, in terra Moravia, atque etiam ulterius Danubium et Sabam fluvios». ⁵⁾ Med rekami, katere našteva⁶⁾ v Veliki Moravski, sedaj od Madjarov posedeni, se nahajajo samo ogerske.

Po Konstantinu je torej ležala Velika Moravska v sedanjosti Ogerski in morebiti še v onem delu Nižje Avstrijske, katero so Madjari imeli po razpadu velikomoravske države pa do bitke pri Liki. Sedanjo Moravsko pa so imeli Madjari samo nekaj časa v oblasti, četudi se ostanki njihovi zasledujejo do l. 1030. celo na izvirih Morave.⁷⁾

Življenjepisec škofa Klementa iz X. stoletja piše o neki panonski Moravski: Μόραβος τῆς Παωνίας in fuldski letopis imenuje l. 901. Panonijo ali vzhodno mejo Korotana kar naravnost južni del Moravske države: «Interdum vero Ungari australem partem regni illorum (i. e. Moravorum), Carantanum, devastando invaserunt». Z njim se strinja annonymus

¹⁾ Est populus, quem vocant Marchanos; ipsi habent civitates XXX.

— ²⁾ Prim. Šafařík, II. 213—14. — ³⁾ De adm. imp. ed. Bonn. pg. 173.

— ⁴⁾ De adm. cp. 13. ed. Bonn. III. 81. — ⁵⁾ Ibidem, cp. 42. pg. 177. —

⁶⁾ Ibidem, cp. 40. pg. 174. — ⁷⁾ Prim. Czörnig, Ethnographie, pg. 29.

Salisburgensis Belae regis notarius:¹⁾ «Carinthinorum Morouanensium (Moroua = Morava, ne pa Mura) fines». Da celo Helmold pravi:²⁾ «Toda južno obrežje (baltskega morja) imajo Slovani, katerih prvi na vzhodu so Rusi, potem Poljaki, ki se na severu dotikajo Prusov; na jugu so Čehi in tako zvani Moravci ali Korošci (Carinthe), ki segajo do Bavarske in so zelo pobožni, in pa Sorabi.»

Tukaj se torej vežejo Moravci s Korošči. Torej so gotovo Moravci stanovali vzhodno od Koroške v severni Panoniji. Viri pa zopet pravijo, da je Moravska ležala tudi severno od Donave, in ime je moglo nastati le tam, kjer teče istoimenska reka. Pribina je bil moravski knez s stolico v Nitri. Anonymus Salisburgensis imenuje Mojmira kneza Moravcev severno od Donave. Šafařík³⁾ je tedaj pravo pogodil, da se loči Velika Moravska po Donavi v dva dela. V slovanskih virih nahajamo tudi izraz «wyšni Morawě» (dvojina) t. j. obe zgornji Moravski. Početek velikomoravski državi je torej iskati severno od Donave ob izlivu Morave.

Razen navedenih zgodovinskih prič o središču Velike Moravske ob izlivih Morave, Rabe in Vage, ne pa v sedanjosti Moravski, imamo pa še nekatere razloge, ki izvirajo iz narave same. Kako bi se bila mogla Velika Moravska spreti s frankovsko državo, ko bi bila vendar ob gorenji Moravi predaleč od frankovske moči, vrhu tega pa še zavarovana od sosednjih Čehov. Frankovski viri slikajo pristop v velikomoravsko državo jako lahek, kar je le mogoče ob Donavi, ali pa iz Koroške ob Rabi.

Velika Moravska je ležala v nadškofiji salcburški. Ko je namreč l. 829. nastal prepir med Pasovom in Salcburgom radi meje, je odločil kralj Ludovik, da spada dežela severnovzhodno od dunajskega Golovca Pasovu, južnovzhodno od tod pa

¹⁾ Endlicher, Gesta Hungar. VIII. 134, 186. — ²⁾ Chronicon Sclavorum cp. I. — ³⁾ O. c. II. 494 sq.

Salcburgu.¹⁾ Ko bi bila ležala Rastislavova država v sedanji Moravski, gotovo bi se bil pritožil škof pasovski v Rimu zoper Cirila in Metoda, ne pa salcburški, kar se je v resnici zgodilo.

Omenili smo tudi že, da so se Madjari po l. 905. smatrali za naslednike Velikomoravcev. V sedanji Moravski so Ogri le nekaj časa gospodarili, in tamkaj bi gotovo ne bili izginili Velikomoravci tako popolnoma, marveč se ohranili ostanki tako mogočne države še v pozna leta. Ker pa je ležala ravno na potu, ki je vodil Madjare v srce Nemčije, so jo mogli docela uničiti.

Prava Velika Moravska je ležala torej med dunajskim lesom, moravskimi Karpati, pogorjem Matra in Blatnim jezerom. Na vzhodu je segala morda še do Torise in Hernada, južno od tod pa komaj čez Donavo med Pešto in Osekom. Iz Konstantinovih besedi o pomadjarjenju Velike Moravske sklepajo nekateri, da se je raztezala Svetopolkova država še po ogerski nižini, da celo čez bolgarsko ali Nižjo Moravsko, in da so ondotni Bolgari pripoznali Svetopolka vsaj za vrhovnega gospodarja.²⁾ Tega nam pa ne pove noben istodobni vir. Nasprotno pa je znano, da so bili velikomoravski vojvode z bolgarskimi kralji prijatelji, in na osvojitve bolgarske zemlje s strani Velikomoravcev ni misliti.

Isto velja tudi o trikotu med Donavo, Dravo in Blatnim jezerom, preko katerega pač ni segala Velika Moravska.

O vladanju Svetopolka Češki, Mišenski in Luzici, delu Šlezije in Mali Poljski³⁾ itd. zgodovina ne ve nič natančnega. Res se mu posreči l. 871. z ženitvijo s češko princezino Čehe pridobiti za se, pa ta rahla zveza je prenehala z njegovo smrtjo l. 895. Češki knezi se obrnejo k vzhodni frankovski državi, se poklonijo kralju Arnulfu ter ga zaprosijo

¹⁾ Prim. Weiss, Weltgesch. II. 627. — ²⁾ Czörnig, Ethnographie III. 43. — ³⁾ Šafařík, II. 496.

jeseni l. 897. v Ratisboni pomoči zoper moravske nasprotnike.¹⁾ Trajno gospodstvo nad Čehi tudi ni bilo mogoče, ker so imeli oni več neodvisnih lastnih knezov, ki so se le preradi še med sabo prepirali, dokler se ni Spitignevu posrečilo krščanstva proglasiti za državno vero in razkosane dežele zediniti pod skupnim žezlom.²⁾

Splošno so Čehi smatrali Moravce za svoje nasprotnike. (Dümmler poudarja tudi različnost obeh ustavov.³⁾ Tako je tudi Svetopolk le malo gledal na sever in severozapad ter pomikal središče svoje države na jug. Iz tega se da sklepati, da so Moravci in Čehi različne narodnosti, in da so se Moravci bolje razumeli z južnimi rojaki. Poglavje o razširjanju «Sclavenov» svedoči, da pripadajo prebivalci ob Donavi med Dunajem in Vacovom ter tudi ob izlivih Grane, Nitre, Vage in Morave v dunajski kotlini tudi k «Sclavenom». Bili so torej najbližji sorodniki bolgarskih in korotanskih Slovencev. Miklošič trdi celo,⁴⁾ da so Slovenci posedli sedanjo Moravsko, kar pa nikakor ni verjetno.

Kakor smo že prej omenili, so stikali kaj radi Moravce s koroškimi Slovenci (n. pr. Helmold). Oba naroda sta spadala torej enemu plemenu in se po jeziku le malo ali nič razlikovala. Da so bili panonski (velikomoravski) Slovenci rojaki Korotanov, poudarja že Anonymus Salisburgensis, ki v letu 803. Karantanijo in doleno Panonijo zove Sclavonia: «Arno undique mittens presbyteros in Sclavoniam, in partes quarantanos atque inferiores Pannoniae».

Kar smo tu posneli iz zgodovine, so skušali nekateri tudi na jezikovnem polju overiti in pojasniti, tako n. pr. Kopitar⁵⁾

¹⁾ Ann. Fuld. za leto 898. — ²⁾ Dümmler, *pannonische Legende*, pg. 175—76. — ³⁾ Ibidem. — ⁴⁾ *Altsloven. Formenlehre* pg. III. — ⁵⁾ *Glagolita Clozianus* pg. IX., XXXIII.; *Začetek slovanske liturgije v Panoniji* (bei Chmel, *oest. Gesch.-Forscher* I. 3. pg. 508 sq.). *Hesychii glossographi epiglos*. pg. 48; *Wiener Jahrbücher* XIII, 69; Miklošič, *Sl. Bibl.* 69.

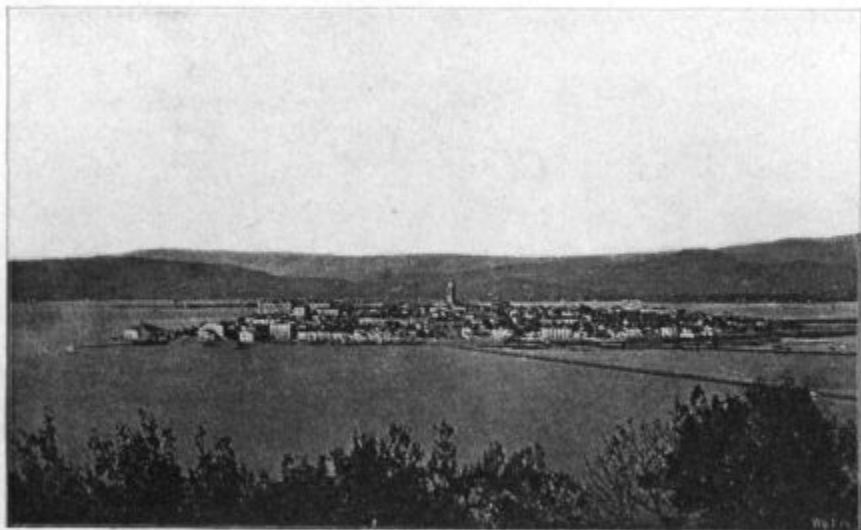
in Miklošič.¹⁾ Brez vseh pomislekov poudarjajo celokupnost bolgarskih in panonskih Slovencev tudi še Dümmler,²⁾ Roesler³⁾ in Krek.⁴⁾

Prednikom sedanjih Moravcev si ni treba misliti Slovence, kakor sta to storila Dümmler⁵⁾ in Miklošič. Saj smo že pojasnili, da je velikomoravska država le malo ali nič segala v južni rob sedanje Moravske. Početek Velike Moravske je ležal ob izlivu Morave, ne pa ob srednjem teku reke, kakor je Šafařík trdil.⁶⁾

Lege stolnega mesta moravskih vojvod, ki je zove fuldski letopis «illam ineffabilem Rastici munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem»,⁷⁾ si ne upa Dümmler določiti, ker so mu dokazi preslabi.⁸⁾ Šafařík išče⁹⁾ stolico v sedanjem Velehradu v bližini Ungarisch-Hradisch in se sklicuje na neki jako pozen vir in na neko mesto zelo sumljivega pisanja, ki se podtika možu po imenu Hildegardus Gradičensis.¹⁰⁾ V letu 864. stoji v fuldskem letopisu Rastislavovo mesto «Dowina (Děvin) id est puella». ¹¹⁾

Šafařík je seveda takoj hotel najti mesto Děwino na Moravskem.¹²⁾ In vender ni treba prav nič dolgih dokazov, da je ležala stolica velikomoravska v sedanjem Thebena pri Požunu. Tam prodira Donava v ožini med Karpati in litvanskim pogorjem granitno kamenje. Na istem mestu sta se zadevali v predzgodovinski dobi helvetogermansko in panonsko deblo. Na griču za Thebenom je stal najbrže Velegrad. Morda je tudi Višegrad (nemški Plintenburg) iz velikomoravske dobe, kajti tukaj je dala narava najugodnejšo posto-

¹⁾ Vergleichende Grammatik VII—VIII; Altslovenische Formenlehre. Uvod in zlasti pg. I. III. — ²⁾ Aelteste Gesch. d. Sl. in Dalm. Sitzungsber. XX. 361—65. — ³⁾ Zeitpunkt d. slav. Ansiedlung 11—14. — ⁴⁾ Einleitung in d. slav. Literaturg. pg. 81. — ⁵⁾ Panonska legenda, Archiv XIII. pg. 174. — ⁶⁾ O. c. II. 461. — ⁷⁾ Ann. Fuld. za leto 869., 871. — ⁸⁾ Panon. legenda, pg. 193. — ⁹⁾ O. c. II. 461. Opomba 2., in 474 opomba 3. — ¹⁰⁾ Boczek, Codex dipl. Moraviae I. 113. — ¹¹⁾ Pertz, M. G. I. 378. — ¹²⁾ O. c. II. 461.

Koper v Istriji.

janko, od koder se je strahovala dolina med Grano in Vavcovom. V tem nas potrjuje velika važnost gradu pri Madjarih, naslednikih velikomoravskih, kjer so kraljeva znamenja hranili.¹⁾

Razen politične svobode je želel Rastislav tudi cerkveno oblast očistiti nemških pritikin. Vsled omenjene določbe Ludovikove l. 829. je spadala Velika Moravska metropoli salcburški. To pa je Rastislava peklo, ker so na ta način Nemci vplivali na njegovo državo. Vedel je tudi, da narod ni nič kaj prijazen latinskim obredom, ki so mu jih tuji duhovniki tako rekoč vsiljevali, in da so le neradi plačevali desetino nevljudnim tujcem. V tem ga je še podkuril grški dvor, ki je iz zavisti porabil vsako priliko, da bi le udušil nadležni frankovski vpliv.

Torej se ni čuditi, da si je Rastislav domislil grških menihov misijonarjev, da bi z njihovo pomočjo uredil cerkev v svoji državi. Tako sta prišla po misijonskem delovanju v Chazarih in Bolgarih znana slovanska brata Konstantin (Kyrillos = Ciril) in Metod iz Soluna l. 863. Da bi uspešneje delovala, sta pričela svete knjige predstavljati na slovenski jezik. Bolgarski menih Chrabr pripisuje iznajdbo slovanske abecede leta 855. Konstantinu. Po najnovejših raziskavanjih se je pisava zvala glagolica, ker je na vsak način starejša od cirilice. Glagolico je popravil in prikrojil v cirilico prvi bolgarski škof v Achridi Klement († 916).²⁾ Pravzaprav pa ni govora o iznajdbi glagolice ali cirilice, ker sta se bržkone obe razvili iz grške pisave. Iznajdba se pripisuje sv. apostoloma, ker sta se prva poslužila nove pisave v večji meri pri prestavi sv. pisma. Z gotovostjo se pa sme trditi, da prihaja glagolica iz balkanskega polotoka od mezijskih,

¹⁾ Prim. Krones, *Gesch. Oesterreichs*, I. 499. — ²⁾ Dalmatinci pripisujejo iznajdbo glagolice sv. Jeronimu v Stridonu (329—420), da se označi častitljivost njena. — ³⁾ Prim. Hanuš, *Der bulg. Mönch Chrabr*, *Archiv f. oest. Geschq.* XXIII.

traških in macedonskih Slovencev, ki so prvi prišli v dotiko z grškim omikanim svetom. Dümmler pa pravi na podlagi panonske legende, da je verjetnejše, da sta Ciril in Metod novo pisavo iznašla, na kar ju je navodila želja Moravcev, sv. pismo bolje in natančneje spoznavati.¹⁾

Zadnje misli se drži tudi Jagić²⁾ ter pravi, da sta Ciril in Metod prinesla pismo in jezik v Panonijo, kakor se je to pozneje zgodilo s slovansko liturgijo na Hrvaškem in Ruskem. Iz tega sklepa, da je bil cerkveni slovenski jezik starobolgarski, ne pa staroslovenski.

Prepir za starobolgarski in staroslovenski jezik je postal med slovanskimi jezikoslovci že hud in žgoč. Dobrowsky, Wostokow in Šafařík³⁾ so skušali dokazati, da sta sv. apostola že na Bolgarskem začela predstavljati sv. pismo. Sv. Metod naj bi bil namreč bolgarskega kralja Bogorisa (Borisa) že leta 861. krstil in potem še njegov narod izpreobrnil. Dümmler pa je dokazal, da se je dal Bogoris krstiti šele koncem l. 864. ali pa v začetku l. 865., torej takrat, ko sta sv. slovanska brata delovala na Moravskem. Da preidemo hitro tudi vprašanje, koliko je znana slika sodnega dneva pripomogla k izpreobrnitvi kralja Bogorisa, omenimo le to, da je ustno sporočilo že jako pozno postavilo na mesto slikarja Metoda istoimenskega slovanskega apostola.⁴⁾ Delovanje Cirila in Metoda med grškimi Slovani je ravno tako negotovo, kakor sv. Andreja v Rusih. Bolgarov pa nista izpreobrnila niti oba, niti eden od njiju.⁵⁾

Iz jezika samega (kakor se je trudil Šafařík) pač ni moči dokazati bolgarskega izvira slovanske liturgije, ker sta si bili bolgarsko-slovensko in panonsko — (velikomoravsko) slovensko jako sorodni narečji, nikakor pa dva različna jezika.

¹⁾ Panon. legenda, Archiv XIII. 168. — ²⁾ Slavisches Archiv I. 443 sq. — ³⁾ O. c. II. 477. sq. — Legenda o prenašanju svetih ostankov Klementovih (Acta Sanctorum, ed. Bolandi Martii II. 19.) — ⁴⁾ Krek, Volos, Veles, Blasius, Jagić Archiv, I. 141. — ⁵⁾ Miklošič, altslov. Formenlehre pg. V,

Nemške (ali od Nemcev zanesene latinske) besede, ki se nahajajo v slovanskem cerkvenem jeziku, pač niso nastale pri solunskih stanovnikih ali Bolgarih, marveč v Nemcem sosednji deželi, koje prebivalci so že iz Nemčije prejeli krst in krščansko terminologijo. Panonija in sosednji severni obdonavski kraji so se že pred Metodom seznanili s katoliško vero po salcburških duhovnikih. Takrat pa se še ni čulo o izpreobrnitvi sedanje Moravske, saj so še Nemcem bližji Čehi šele pod Spitignevom se dali krstiti. Slovanska cerkvena terminologija, kakeršna je, torej ni mogla nastati na Moravskem severno od Taje, torej tudi slovanska liturgija ne in slovenske knjige ne, ampak edino le v Panoniji.

Umestna je opomba Moritza Haupta:¹⁾ »Da bi bila slovanska apostola že v Macedoniji sv. pismo pričela predstavljati, ni niti dokazano, niti verjetno. . . . Kolikor je meni znano, niso začeli v srednjem veku izpreobračati ljudi s prestavo sv. pisma, kakor dandanes; in vse govori za to, da sta Ciril in Metod šele v Panoniji, čije prebivalci so, že utrjeni v sv. veri, bili dovolj zreli za tako darilo, začela prestavo. Zraven pa se nista poslužila bolgarskega narečja, marveč pannonskega (sicer skoro istega), za katero sta jo pisala». — Niti z Dümmlerjem ni treba potegniti, češ, da je Ciril začel prestavo pred odhodom v Panonijo, kakor govori njegov starosrbski življenjepis. Krščeni Slovani balkanskega polotoka so rabili pri sv. maši grški jezik, vsled tega niso potrebovali slovanskih liturgičnih knjig. Rastislav pa je iz političnih ozirov vpeljal slovansko liturgijo,²⁾ da bi se otrešel Nemcev.

V ohranjenem staroslovenskem novem zakonu je mnogo napačnih prestav grškega izvirnika, kakeršnih ne napravi noben Grk, še manj pa tako učen mož »modrijan» Konstantin. Že Kopitar sklepa iz tega, da sta sv. brata le zasnovala in

¹⁾ Panon. legenda pg. 171. — ²⁾ Prim. Miklošič, Formenlehre V—VI.

naročila prestavo pri neučenih prestavljalcih. Prestavljalce si je vzgojil Metod sam v Panoniji, ne pa v Bolgariji.¹⁾ Takih pomagačev in učencev sta nabrala apostola seveda v isti deželi, kateri je vse delo veljalo.²⁾

Nazadnje je Šafařík umaknil svojo hipotezo o bolgarsko-slovenski liturgiji, in tudi Wostokov jo je opustil, ko se je bolje seznanil z bolgarščino in mislil na macedonske Slovane, kojih jezik se v ohranjenih pesnicah le malo razlikuje od bolgarskega. Nazadnje je imenoval staroslovenski cerkveni jezik «moravskopanonskomacedonski», Dubrovsky pa «starosrbskobolgarskomacedonsko narečje».³⁾

Tako vidimo po zdravi pameti in po zgodovinskih pričah, da je staroslovenski cerkveni jezik nastal v Panoniji,⁴⁾ in da je ime panonskoslovenski jezik pravo. Ko se je namreč številni narod «Sclavenov» razširil, se je razcepil naravno v narečja, kojih ločimo troje. Prvo je bolgarsko-slovensko (z macedonsko-slovenskim vred), ki se je po vplivu neslovanskega bolgarskega jezika bistveno pretvoril; potem panonsko-slovensko in korotansko-slovensko narečje. Razlike teh treh narečij omenja Miklosič.⁵⁾ Meja med korotanskimi in panonskimi Slovenci se da slediti še sedaj in se krije popolnoma z nekdanjo mejo med Korotanom in Panonijo. Drži pa od Hochecka proti jugu Mure nekoliko zapadno od Cmureka, potem čez Slovenske gorice, pri sv. Martinu ob Dravi čez ptujsko polje pri Pragarskem, čez Monsberg do Rogaške gore in od tod proti jugu ob Sotli. Tudi že po obleki se ločijo Slovenci vzhodno od te črte od onih na zapadu.⁶⁾

Z narodnostjo Velikomoravcev tesno spojeno je vprašanje o Slovaki. Že Kopitar je dokazal, da obstoji med panonskimi Slovenci in sedanjimi severnoogerskimi Slovaki tesna zveza.⁷⁾ To kažejo Slovaki sami, ki se razen korotan-

¹⁾ Ibidem, pg. XIII. — ²⁾ Dümmler, l. c. — ³⁾ Miklosič, *Altslov. Formenl.* XXXI. — ⁴⁾ Isti, pg. XXIX in XXXII. — ⁵⁾ Isti, pg. VIII—X. — ⁶⁾ Rud. Puff, *Carinthia* 1413, št. 2 & 3. — ⁷⁾ Glag. Cloz, pg. LXX.

skih Slovencev edini še zovejo Slovence.¹⁾ Šafařík nanaša neko listino Ludovika I. iz l. 860: «Ultra Salam fluvium usque in Slougenzin (Slovenščina) marchani»²⁾ na sedanjo slovaško zemljo, po kateri so že takrat Slovaki zvali svojo deželo Slovenščino t. j. slovensko zemljo.

Madjari so Slovake odcepili od južnih rojakovin jih pritisnili k moravskim Čehom, da so se vedno bolj odtujili Slovincem in se bližali Čehom. Največ so zakrivile pogoste češke naselbine v srednjem veku po severni Ogerski. Za vladbe Bele III. in Andreja III. (1291) so že prišli do Churnoka. Pod Štefanom III. so dobili Čehi pokrajino Obon. Češki bratje so zahajali večkrat v zgornjo Ogersko iskat plena. Važnejši so napadi po smrti kralja Adalberta l. 1439. Ivan Giskra iz Brandeisa je strahoval s češkimi najemniki vso zemljo od reke Grane do Košic. Priseljenci pa niso samo ropali, mnogi so se popolnoma udomačili v deželi (1440—1458), se poženili med ondrotnimi prebivalci, zidali hiše in vasi in pozabili na odhod. Novogradski in gemezerski komitat sta bila polna Čehov.⁴⁾ Ni čuda, da so imeli Slovaki preje pismeni jezik češki.

Da niso bili moravski Slovani prvi sorodniki panonskih Slovencev — kakor meni Miklošič — se razvidi že iz tega, ker so se tam le redki ostanki ohranili o Cirilu in Metodu, in kar govore češko-moravski viri o njih, je iz poznejših časov. Pri južnih Slovanih in Rusih pa se nahaja mnogo poročil.⁵⁾

Oglejmo si še nekoliko razpad velikomoravske države. — Svetopolk je utrdil moč in veljavo Velike Moravske po pogodbi v Königstettenu pri Tulnu l. 884. in v Omuntesbergu l. 890. in dobil državno samostojnost. Kmalu pa je šlo zopet navzdol. Njegov najhujši sovražnik Arnulf se zveže že l. 892.

¹⁾ Šafařík, II. 32 — ²⁾ Isti, II. 498. — ³⁾ Monumenta Boica XI. 119, št. 13. — ⁴⁾ Natančnejše v Czörnigovi Ethnographie III. 148-51. — ⁵⁾ Krones, Gesch. Oesterreichs, I. pg. 286.

z njegovim tekmečem Braslavom, slovenskim knezom med Savo in Dravo, in kmalu potem tudi z Madjari, z zadnjim navalom ob selitvi narodov na zapadnih zemljah. Četudi je morebiti Madjare že sama vroča kri gnala v boj zoper Svetopolka in so se njih namere slučajno strinjale z Arnulfom, vendar je bila ta prikazen tako čudna, da so mogli Velikomoravci sumiti: Nemci in Madjari so se naravnost zvezali, da ugonobe Svetopolka.¹⁾

Do smrti Svetopolkove se država še ni dala omajati. Tedaj pa nastane usodni prepir med njegovima sinovoma Mojmirom II. in Svetopolkom II. Zadnjega je podpiral zviti Arnulf zoper njegovega brata. Braslav je dobil za izkazano uslugo vso dolenoj Panonijo in pa kneževino Pribine (894). In tedaj napoči usodni dan Veliki Moravski. V letih 900—905. jo preplavi madjarska povodenj. Madjarski naval smatra Palacky²⁾ za najusodnejši dogodek v evropski zgodovini in za največjo nesrečo Slovanov v teku tisočletij, kajti razcepili so jih na vedno. Večino velikomoravskih Slovencev so pomadjarili, v dunajski kotlini pa ponemčili, ko se je začela po bitki pri Liki bavarska «kultura» širiti na vzhod. Le nekaj slovanskih vasic na moravskem polju in ob izlivu Litve spominjajo na nekdanjo slovansko domovino.

Z velikomoravsko državo je izginila tudi slovanska liturgija. Metodovi učenci (Gorazd, Klement, Naum, Angelik) so bežali k južnoslovanskim bratom, Bolgarom, in prinesli svoje knjige tja, od koder so se razširile med Srbe in Ruse. Tudi pri prvotnih slovanskih čakovcih je našla slovanska liturgija z glagolico varno zavetje. Popolnoma pa je izginila po krajih, po katerih so gospodarili Nemci. Tako je minila prva kulturna doba slovanska.

Spisal *) S. Ruter.

¹⁾ Krones, *Gesch. Oesterreichs*, I. pg. 286. — ²⁾ *Gesch. Böhmens* I., pg. 195.

*) Nadaljevanje iz prejšnjih treh letnikov.

Šah Nuširvan.

Perzijski zložil Saadi, na ruski jezik preložil V. Vjeličko.

Pred šaha modrega, Hozroja Nuširvana —
Pravičen bil in blag je slavljen svoje dni —
Vizir velikega njegovega divana
Pristopi ves vesel, takó mu govori:

«Čestitam ti, o luč na krasnem našem vstoku,
Namestnik svetemu na zemlji ti preroku!
Oh, rãdost razvedrí ti čelo carsko naj,
Prinesel vest prijetno rob ti tvoj je zdaj!

Ubít je v boji jeden tvojih zlih vragóv!
Takó je rekel . . . čakal, da ga šah objame,
Da konja podarí mu, visok dá naslów,
Alj prstan zlat v nagrado mu sí s prsta sname.

Drugače bilo je! Prijetna ní mu bila,
Ní šaha blagega tá vest razveselila . . .
«Kakó, vizír, ti meniš, tó me veseli,
Če moj sovražnik mrtev v krvi tam leží?!

Sramúj, prijatelj, mislij takšnih se, sramúj!
Kaj naju pa nemara smrt ne vrže v jamo?!
Ne, če umrl sovrag je — tega se radúj,
Radúj se, če umrlo bí sovraštvo sámó!»

Iz ruščine preložil A. Aškerc.

Potres na Slovenskem.

Mej najstrašnejše prirodne prikazni smemo šteti zemeljske potrese. Z neizmerno silo včasih tak potres podere poslopja in pokonča na stotine ali pa tudi na tisočine ljudi. Zgodovina poroča o več tacihi strašnih potresih. Posebno strašen je bil potres dne 1. novembra 1755., kateri je razrušil mesto Lizbona na Portugalskem.

To mesto je bilo tedaj jedno najlepših na svetu. Njega cerkve so se mogle primerjati rimskim, cvetela je trgovina in obrtnija in štelu je okrog pol milijona ljudi. Streslo se je zjutraj, ko so bili ljudje po cerkvah. Hiše in cerkve so se kar poridale in polegale na tisoče ljudi. Prebivalci, kateri so mogli, bežali so iz mesta; nekateri na novo narejen morski nasip. Čez nekaj časa se je vdružil streslo, valovje morja in reke Taje je prestopilo bregove, morski pristan, na katerem je bilo mnogo ljudi, se je pogreznil globoko v morje. Potopilo se je tudi večina ladij, ki so bile v pristanišči. Jedno holandsko ladijo je valovje vrglo daleč na suho, a nov val jo je zopet odnesel v morje. Zvečer je pa po mestu nastal požar, ki je uničil, kar je potres še pustil. Ostale so le razvaline.

Nekatere napol podrte hiše so razstrelili s topovi, ker sicer bi ne bilo varno iti v mesto. Pri tem groznem potresu je nad 60.000 ljudi izgubilo življenje, na milijone vrednega blaga je bilo pokončanega.

Nič manj strašen je bil potres 1783. leta v Kalabriji, ki je vse podrl v obsegu $5\frac{1}{2}$ štirijaške milje. Ta potres je bil zaradi tega tako strašen, ker so se stresljaji ponavljali celih

Špitalske ulice v Ljubljani po potresu.

devet mesecev. Prvi potres je bil dne 5. februarja opoldne; napravil je takoj grozno škodo. Dne 1. marcija in dne 28. marcija se je pa zopet blizu tako močno treslo, kakor prvi pot. Morje v mesinski ožini je bilo jako nemirno. Naglo se je umaknilo daleč od obrežja, a čez malo časa se je povrnil s tako hitrostjo morski val, da je odnesel vse ljudi, ki so bili bežali iz podirajočih se hiš na morsko obrežje. Ta potres je jako premenil površino zemlji. Dobila je po več krajih globoke razpoke, po brdih se je na več mestih utrgala in zdrčala v doline. S tem je zaprlo doline, in nastala so majhna jezera. V nekaterih krajih so se z zemljo premaknila cela drevesa, ne da bi se

bila podrta. Vseh skupaj je pri tem velikem potresu nad 20.000 ljudij izgubilo življenje.

Posebno močen potres je razrušil dne 26. marcija 1812. l. mesto Caracas v Ameriki. Bilo je ravno na veliki četrtek, in veliko prebivalstva je bilo po cerkvah. Ob 4. uri 7 minut popoldne se je prvič stresla zemlja. Sunek je bil tako silen, da so po zvonikih zazvonili zvonovi. Kmalu nato se je jela znova tresti zemlja. Vzdigovala se je, kakor voda, kadar vre. Pod zemljo se je slišalo votlo bobnenje. Nato je nekaj napvičnih sunkov mesto kar razrušilo. Vse mesto je bila razvalina. Kacih dvanajst tisoč ljudij je pokopalo pod razvalinami. Nad 4000 ljudij je bilo mrtvih po cerkvah, kajti imela je biti ondu ta dan običajna procesija. Eden polk vojakov je stal z orožjem, da se pridruži procesiji. Vsi so poginili pod razvalinami vojašnice poleg cerkve sv. Trojice. Hiše, katere se niso podrle, so tako razpokale, da si nihče ni upal v njih ostati. Strašna je bila noč do petka. Potres se ni več ponavljal. Luna je svetila, a se je jedva videla, ker je gost prah pokrival mestne razvaline. Ljudje so jokajoč begali po mestu, iskali starišev, bratov, sester, hčera, ki so se ponesrečili. Ranjenci pod razvalinami so klicali na pomoč, in še po noči so jih izvlekli nad 2000. Beda je bila nepopisna. Manjkalo je orodja za razkopavanje razvalin, morali so še živeče kar z rokami izgrebati. Pod razvalinami je bil zakopan ves živež, in vode je manjkalo, ker so popokale vodovodne cevi, vodnjaki in studenci pa so bili zasuti. Po vodo so morali v reko Guayre. Posod tudi niso imeli. Mrličev ni bilo moči pokopati. Ker se je bilo bati kuge, so med razvalinami napravili veliko grmado in jih sežgali.

Ta potres je imel tudi velik nraven vpliv. Več ljudij, ki so poprej brez vere živeli, se je cerkveno poročilo; otroci so našli stariše, ki so jih bili zatajili; povračevali so škodo ljudje, katerih ni nihče imel za tatove in goljufe; sprijaznile so se rodovine, ki so poprej živele v najhujšem sovraštvu.

Ta potres pa ni bil omejen le na Caracas, temveč se je čutil po vsej državi Venezueli, četudi ne povsod enako močno. V Guayri in v Villa de San Felipe je ta potres tudi najmanj 5000 ljudij pokončal. V Valecillu je zemlja počila, in nastal je nov potok.

Osemnajst ur po potresu je zemlja mirovala, potem je pa zopet se tresla. Prebivalci glavnega mesta so se razkropili v razne kraje. Tudi še pozneje se je potres ponavljal in je zlasti dne 5. aprila bil blizu tako hud kakor prvi.

Gorati kraji v južni in srednji Ameriki trpe jako veliko od potresov. Malih potresov so ljudje ondu že tako vajeni, kakor pri nas grmenja. Strah napravljajo le še veliki potresi. Hud potres je bil v Peru-u dne 28. oktobra l. 1724. Razrušil je popolnoma mesto Limo. Primorsko mesto Callao je pa poplaval 80 črevljev visok val. Skoro vse hiše je podrl in skoro vse ljudi pokončal. V pristanišču je bilo 23 ladij, katerih se jih je 19 potopilo. Eno ladjo je zanesel val eno uro daleč od obrežja, in tam je obtičala na suhem.

Dne 20. febr. 1835. l. je bil velik potres v čilski državi in je razrušil mesto Concepcion in Talcahuano. Kako je potres te dve mesti razdejal, se ne da popisati. Morje je bilo prestopilo bregove, in njega valovje je vse uničilo.

Mesto San Salvador v srednji Ameriki je v 150 letih potres razrušil osemkrat. Ljudje so že resno premišljali, da ne bi več mesta na tem kraju zidali.

V Evropi so potresi posebno pogosto v deželah blizu Sredozemskega morja, dočim je v središču Rusije skoro popolnoma neznan pojav. Izmed potresov v Italiji sta bila posebno huda dva potresa na otoku Ischia. Dne 4. marcija 1881. l. so čutili močen potres po vsem otoku. Selo Casamicciollo je močno razdejal. 128 ljudij je bilo mrtvih, nad 70 pa ranjenih. Navpični sunek je bil tako hud, da je vse na mah razrušil. Ljudje po hišah so ravno obedovali. U ti ni bilo mogoče. Na

srečo je bil potres po dnevi, ko mnogo ljudi ni bilo doma. Da je bil po noči, bi bilo vse mrtvo.

Mnogo hujši, kakor ta, je pa bil na Ischii potres leta 1883. Dne 28. julija je potres popolnoma uničil Casamicciollo in več drugih krajev. 2278 hiš se je tedaj podrlo. Po uradnih poročilih je bilo 2313 ljudi mrtvih in 722 hudo poškodovanih. Potres je bil po noči, ko so ljudje spali in se zatorej niso mogli rešiti.

Med strašne potrese je prištevati tudi potres, ki je 1870. leta opustošil grško pokrajino Phokis in je potem trajal $3\frac{1}{2}$ leta. Dne 29. in 30. julija se je bil močno stresel otok Lisa, in ob enem se je začelo tresti po Grškem. Dne

Sv. Petra cesta v Ljubljani po potresu.

31. julija je bil potres močnejši, a ljudje se niso dosti zmenili, ker so po teh krajih potresi jako pogosti. Tedaj je bila velika vročina, in ljudje so spali pod milim nebom; to je bilo vzrok, da se jih ni več ponesrečilo. Malo pred

tremi zjutraj dne 1. avgusta se je zemlja močno stresla, in Itea, Ksiropigadi, Krisso, Delfi in več drugih krajev je bilo popolnoma porušenih. O polu dveh popoldne se je ponovil potres in je razrušil, kar je zjutraj še ostalo. V gorah so se utrgale velikanske skale in se privalile v dolino. Potres se je ponavljal potem slednji dan. Posamični stresljaji so pa bili slabši, in ljudje so popravljali razdrte hiše. Dne 25. oktobra je pa zopet silen potres bil po vsem Grškem in po mnogih

turških pokrajinah. Razrušil je vse, kar so bili sezidali po prvem potresu. Mesto Amfisa, ki je potres dne 1. avgusta bilo dobro prestalo, je popolnoma porušil. Koliko ljudi je ta potres pokončal, se ni nikdar točno določilo; gotovo nad sto. Ljudje so vso zimo prebili po lesenih barakah in se še drugo leto niso upali bivati po zidanih hišah.

Potres dne 29. junija 1873. leta je hudo poškodoval mesto Belluno na Laškem. Od 508 hiš jih je potres 8 razrušil, 110 pa tako poškodoval, da so jih morali podreti. Nadalje je bilo še 139 hiš hudo poškodovanih, pa so se še vender dale popraviti. V predmestju pa potres ni bil tako hud in je od 242 hiš le 2 razrušil, 21 jih pa huje poškodoval. Potres je hudo poškodoval nekatere sosednje kraje. Najhujše je bilo v vasi San Pietro, kjer se je med drugim podrla cerkev in so 76 mrtvih izvlekli izpod razvalin. Čudno je pa, da nekateri kraji niso bili prav nič poškodovani. Tako je vasica Cadola ostala popolnoma nepoškodovana, četudi so sosednje vasi bile skoro popolnoma razrušene.

Dne 28. februarja in 11. aprila 1855. leta so imeli strašen potres v Brusi v Mali Aziji. Dne 28. febr. je potres v mestu podrl mnogo hiš in pokončal nad 300 ljudi. Hudo je potres uničeval po sosednjih vash. Seveda točnih poročil o škodi ni, ker v Turčiji niso navadne uradne preiskave o tacihi stvareh. Še hujši je bil potres dne 11. aprila zvečer, ko je med potresom v Brusi tudi začelo goreti. Potres je vse razrušil in 1500 ljudi pokončal.

Strašen potres je bil v aprilu 1880. l. na otoku Kiosu ob maloazijskem obrežju. Prvi potres je bil dne 3. aprila in je hudo poškodoval mesto. Naslednje dni se je potres ponavljal in dne 11. aprila je podrl, kar je še bilo ostalo v mestu Kiosu. Od 17.000 hiš jih je 14.000 razrušil, in nad 3500 ljudi je bilo ubitih in nad 1100 ranjenih. Več ljudi je od strahu zbolelo, mnogi so zblazneli.

Sedaj moramo izpregovoriti še o lanskem potresu v Carigradu. V turški prestolnici potresi sploh niso redka prikazen. Tako pripoveduje zgodovina o velikem potresu, ki je bil v krajih, kjer stoji sedaj Carigrad, leta 93. po Kr. Ta potres je bil zelo obsežen in je razrušil cvetoče mesto Cicik (Cycicus). V oktobru 350. leta je velik potres razdejal mesto Nicomedia blizu sedanjega Carigrada. Mnogo ljudij je bilo ubitih pod mestnimi razvalinami. Enaka nesreča se je ponovila 358. leta, ko je bil silen potres po celem Balkanskem polotoku in po Mali Aziji. Leta 395. je bil rimski cesar zaradi potresov prisiljen ostaviti Carigrad. Potresi so bili potem v Carigradu v letih 412., 437. in 446. Leta 478. je potres v Carigradu podrl več cerkva in hiš. Tudi več utrdeb je razrušil. Tudi v 6. stoletju je bilo v Carigradu več potresov. Leta 558. je močen potres velik del mesta premenil v razvalino. Dne 26. oktobra l. 741. je v Carigradu velik potres podrl mnogo hiš, cerkva, spomenikov in utrdeb. Bilo je podsutih in ubitih mnogo ljudij. Pa tudi naslednja leta so se ponavljali potresi. V 990. letu je velik potres podrl del cerkve sv. Sofije in dne 23. septembra leta 1063. je podrl to cerkev in carsko palačo. Strašen potres je bil v Carigradu dne 14. septembra 1509. leta. Podrl je 1070 hiš in 109 mošej, ter je 13.000 ljudij bilo ubitih. Potres 1767. l. je v Carigradu podrl 7 stolpov in mnogo hiš. Leta 1802. je potres v Carigradu tudi podrl več mošej, cerkev, hiš in dve sultanovi palači. Od tistega časa pa do 1894. leta v Carigradu ni bilo večjih potresov, manjših se pa ni manjkalo.

Lani (1894. l.) dne 10. julija malo čez poldne se je grozno stresla zemlja in se je gibala kakor valovito morje. Med potresom so se ljudje jedva obdržali na nogah, in vrtelo se je jim v glavi. Med prebivalci je zavladal velik strah. Vse je bežalo iz hiš, a po ozkih ulicah je bilo še nevarnejše, nego v hišah. Ob razvalinah so se ljudje zajezili in niso mogli

dalje. Mnogo so jih v gneči pohodili in zmečkali, mnogo so jih pobile podirajoče se hiše. Mnogo stolpov in minaretov se je podrlo. Kupola Irenske mošeje je počila. Hudo je potres poškodoval poslopje ministerstva vnanjih stvari, ravnateljsko poslopje anatolske železnice, zdravstveni, brzojavni in carinski urad. Brzojavno postajo so za nekaj časa morali prenesti na neko ladjo. Ravnokar zgrajeni nasipi ob Bosporu so se potopili v morje. Najhuje je potres razsajal na velikem sejmišču, kjer je bilo v prodajalnicah zbranih dragocenosti vrednih več milijonov. Vsa zgradba se je razrušila in na tisoče ljudij je podsulo pod razvalinami. Lahko si predstavimo, kakšna je bila nesreča, če pomislimo, da je bilo tukaj vedno nad 5000 kupovalcev, pa še veliko drugih ljudij, zlasti tudi beračev. Skoro vsi so pa bili ubiti, le malokateri je odnesel življenje.

Ta potres je pa tudi več drugih krajev poškodoval. Pri Sv. Štefanu poleg Carigrada se je podrl kupucinski samostan, pa katoliška cerkev in 250 hiš. Ubilo je 11 ljudij. Morje je močno naraslo in vrglo dve ladji na suho. Vas Galaterijo je potres popolnoma razrušil. V Čataldži je potres poškodoval vse hiše in več ljudij pokopal pod razvaline. V Makrikoeju se je bilo podrlo 40 hiš. Hudo se je čutil ta potres na Prinčevih otocih ob azijskem obrežju. Na Kalkiju je podrl potres trgovsko šolo, mornarsko akademijo, grško semenišče in grško cerkev in pokončal mnogo ljudij. Na dolgo je bila zemlja počila. Na Prinkiposu je potres poškodoval vse hiše. Na Antigoniji je potres podrl 20 hiš in cerkev, in podsulo je bilo mnogo ljudij. Nesrečo je pa še to povekšalo, da je jelo goreti. Tudi zemlja je že v več krajih počila. Pa tudi na azijski celini je ta potres hudo razdeval. V Malteppu je poslopje železniške postaje pretrgalo na štiri dele. Cerkev se je podrla, in več hiš in ljudij je bilo poškodovanih. V Ismidu je potres podrl več poslopij, v Adabazaru je porušil 100 hiš in pobil mnogo ljudij.

Koliko je ta potres pokončal ljudij, in koliko je napravil škode, to se ne boče nikdar zvedelo.

Najstrašnejši potres, ki je bil kdaj na Slovenskem, je bil gotovo 1348. leta, ko se je velik del Dobrača vsled potresa udril, podsul dva trga in sedemnajst vasi, ter zajezil vodo v Zilski dolini, da so ji le s težavo napravili odtok. Ta potres se je čutil tudi na Furlanskem, kjer je podrl več gradov, in v Benetkah, kjer je napravil mnogo škode. Na Koroškem je ta potres pokončal na tisoče ljudij.

Na Kranjskem je bil velik potres leta 1511., o katerem se pripoveduje, da je podrl več cerkev in gradov po deželi. Hud potres je bil na pustni dan 1870. leta v Klani na Krasu, kjer je poškodoval vse hiše tako, da so jih morali podreti. Leta 1880. je pa v novembru potres napravil mnogo škode v Zagrebu, kar gotovo čitatelji še pomnijo.

Potres, ki je zadel letos velikonočno nedeljo Ljubljano in se je čutil po vseh nekdanj slovenskih pokrajinah, potem dalje do Florence v Italiji in daleč v Bosno in Hercegovino, se sicer ne more primerjati najhujšim omenjenim potresom, a napravil je vender na milijone škode, in se njegovi sledovi ne bodo zlepa zbrisali. V živem spominu pa ostane vsakemu, ki ga je doživel.

Lep dan smo imeli in se radovali vstajenja Gospodovega. Vse je hitelo pod milo nebo, uživati tudi pomladno lepoto in toploto vse stvarstvo oživljajočega solnca. Hvalili smo Boga, da nam je dal tako lepe velikonočne praznike. To veselje se je pa kmalu premenilo v žalost. Malo pred enajsto uro, ko so bili nekateri ljudje že šli k počitku, drugi pa se še po gostilnicah pri vinu radovali velikonočnih praznikov, se je začulo neko podzemeljsko bobnenje, in zemlja se je stresla. Kmalu se je ponovil potres.

Strah, ki je nastal zlasti v Ljubljani, kjer je bil potres jako hud, se ne da popisati. Dimniki so se podirali, opeka je letela s streh, zidovi so pokali, ljudje so bežali iz hiš na plano napol oblečeni. Vse je hitelo na večje prostore v mestu, kjer je množica ljudstva pobožno molila in prosila, naj Bog odvrne daljšo nesrečo. Po noči se je pa potres ponavljal in do zjutraj so našteali nad 30 močnejših in slabjših sunkov.

Gradišče po potresu v Ljubljani.

hudo bolni so klicali na pomoč. Usmiljene sestre so pa z angeljsko dobrotljivostjo in nenavadno požrtvovalnostjo nosile bolnike iz poškodovanega poslopja na vrt. Oddelek za blazne ni bil tako poškodovan, zato je blaznencev ni bilo potreba po noči premeščevati. Prestrašno je pa bilo, kako so ti uboščki kričali in tulili med potresom.

V kaznilnici na Gradu in v jetnišnici na Zabjaku so kaznjenci, ko se je jelo tresti, kakor divji razsajali. Stresali so omrežje pri oknih, tolkli po vratih ter klicali na pomoč. Ko je došla vojaška straža, so jih spustili na dvorišče, kjer so prenočili. — Nezgod se v Ljubljani ni veliko pripetilo. Bilo bi se jih mnogo več, da je potres bil malo poprej, ko

Srce pretresajoči prizori so bili v deželni bolnici. Zidovi tega starega poslopja so tako razpokali, da se je videlo iz sobe v sobo, od strehe in zidovja je letel omet. Lahko ranjeni in okrevajoči bolniki so bežali na vse strani,

je bilo še polno ljudi na ulicah. Tako so pa dimniki že ležali na tleh, ko so ljudje pribežali iz hiš. Stavec Ivan Paschek je tisti večer sedel v gostilni v Židovskih ulicah. Ko je prišel iz gostilne, mu je priletela s strehe opeka na glavo in ga tako poškodovala, da je drugi dan umrl. Na Karolinski zemlji se je pa pri neki hiši udrl strop, in podsulo je osemnajstletno šiviljo Frančiško Škrjanec, katero so potem izvlekli mrtvo. Soprogo deželnega glavarja Detele je podsul odpadli omet v postelji, a po sreči jo je le neznatno poškodoval. Ranjenih je bilo več ljudi.

Škoda, ki jo je potres napravil, se je pokazala šele drugi dan. Vse hiše po mestu so bile bolj ali manj razpokane, desetina je bilo tako poškodovanih, da jih morajo podreti. Skoro vse cerkve v Ljubljani so močno trpele, in morali so dolgo časa po potresu božjo službo opravljati na javnih trgih, ker so se morale cerkve zaradi varnosti zapreti. V Trnovem, pri sv. Jakobu, pri frančiškanih in pri nunah so zvoniki tako poškodovani, da jih morajo podreti.

Kaznilnica na Gradu je bila tako poškodovana, da so morali kaznjence premestiti v Maribor in Gradec. Poslopje deželne vlade in pa deželni dvorec sta tudi tako poškodovana, da so se iz njiju morali preseliti državni, oziroma deželni uradi. Ravno tako je Zatiški dvorec moralo ostaviti deželno sodišče. Obe vojašnici v Trnovem, v katerih so bili topničarji, sta bili tako poškodovani, da so vojaki morali v šatore in se je vsled tega potem topničarski polk preselil iz Ljubljane. Vojaško bolnico je tudi tako razrušilo, da se mora podreti. Deželni muzej je bil strašansko poškodovan, zidovje je vse razpokalo. Omet je odletel od stropa. Svetilnici na velicih kandelabrih sta popadali na tla. Ena podoba na pročelju je izgubila glavo. Tudi zbirke so bile hudo poškodovane in vse razmetane. Precej poškodovano je bilo tudi šele pred tremi leti zgrajeno gledališče. Delo v tobačni tovarni, ki je ena največjih v Avstriji, se je moralo ustaviti za

nekaj časa, ker je bilo treba več popravit. Stopnice so se bile udale, zidovi so bili razpokani. Še bolj kot javna, so pa trpela zasebna poslopja. Škoda samo v Ljubljani znaša kacic pet milijonov.

Prenočišče v jahalnici.

Po potrebu si ljudje niso upali bivati v hišah, mnogi pa tudi niso mogli, ker je njih stanovanje bilo poškodovano.

Spali so mnogi pod

milim nebom. Trgovci z zeljem v Trnovskem predmestju so dali na razpolaganje kadi in sode, da so ljudje v njih spali, kakor svoje dni slavní grški modrijan Dijogen. Vojaška uprava je dala na razpolago več šatorov, da so ljudje stanovali v njih. Sčasoma pa so naredili barake, in ljudje so se v njih nastanili, tisti pa, katerih stanovanja niso bila hudo razdejana, pa so se povrnili v hiše, ko je minil prvi strah. Železnici sta dali vagone za dlje časa na razpolago, da so ljudje spali v njih.

Stavbinske komisije so pregledale vse hiše in določile, katere se imajo podreti, katere popraviti in kako. Nato so pa začeli zidarji in tesarji podpirati poškodovane hiše od zunaj in znotraj, da se ne poderó. Predno se je to delo dovršilo, so se morale zaradi varnosti zapreti nekatere ulice, in promet v Ljubljani je bil ustavljen, kar je hudo zadelo obrtnike in

trgovce. Ko so pa bile hiše podprte, je bila vožnja po mnogih ulicah onemogočena.

Dne 7. maja je presvetli cesar obiskal nesrečno mesto in potolažil prebivalstvo, ko je poprej že daroval znatno vsoto za ponesrečence. Prepričal se je, da je nesreča v Ljubljani hujša, nego se je mislilo, in obljubil državno pomoč. Ta pomoč je tudi prišla v obliki brezobrestnega posojila in nepovračljive podpore, in sedaj se pa po mestu že popravlja. Marsikatera zgodovinsko važna hiša v Ljubljani bode sedaj izginila, in zamenilo jo bode novodobno poslopje. Upamo, da čez par let se Ljubljana povzdigne lepša iz sedanjih razvalin.

V težavnih dneh, ki so zadeli ljubljansko mesto in deželo, sta si pa deželni predsednik baron Hein in njegova soproga rojena grofinja Apraksin vedno prizadevala, da se olajša beda prebivalstva. Na Dunaj je deželni predsednik poslal temeljito poročilo o bedi, ki je bila prve dni po potresu zavladala v Ljubljani. Nato je bilo poslalo finančno ministerstvo 25.000 gld., ki so se porabili za prvo podporo poleg cesarjevega daru. Z Dunaja je poslala na prošnjo deželnega predsednika »Freiwillige Rettungsgesellschaft« tri kuhinjske vozove s potrebnim osebjem. To je bilo potrebno, ker je tedaj v Ljubljani vladala beda, in ker ljudje zaradi podrlih dimnikov niso nikjer mogli kuhati.

Po deželi potres ni napravil toliko škode, kakor v Ljubljani, to zaradi tega, ker ljudje nimajo toliko vrednosti po hišah. Bil je pa po nekaterih krajih ravno tako hud ali pa še hujši, kakor v Ljubljani. V Šiški pri Ljubljani je potres zahteval tri človeške žrtve. V gostilni pri »Slepem Janezu« se je udrl obok v spalnici, in je ubilo gospodarja in gospodinjo, za katerima žaluje devet nepreskrbljenih otrok. V hiši sedemdesetletnega trgovca Žagarja se je udrl obok v sobi, kjer je gospodar spal, in ga je ubilo. Potres je močno poškodoval cerkev in več hiš.

Kakor v Šiški, tako so trpela poslopja tudi v Št. Vidu. Hiše je bilo tako zrahljalo, da so se jele kar podirati. Oboki so se največ sesuli posebno v hlevih. K sreči se ljudem in živini ni nič žalega zgodilo. Cerkev je potres tako poškodoval, da se je morala nekaj časa božja služba zunaj opravljati. Zaradi poškodovanega šolskega poslopja je moral prenehati šolski pouk.

Kuhinja za silo.

Pri Devici Mariji v Polju je potres hudo poškodoval cerkev, zlasti zvonik, pa tudi zasebne hiše. V Vevčah je pa potres tako razrušil popirnico, da je komisija spoznala, da se mora podreti glavno poslopje. V Bizoviku se je podrl obok, pod katerim sta spala gospodar in gospodinja. Gospodar se je brž skril pod postelj, ko je slišal podiranje, in je ostal živ, ženo je pa ubilo. Vse druge hiše v vasi je pa potres močno poškodoval. Na Ježici je potres skoro popolnoma porušil cerkev in poškodoval skoro vsa poslopja. Udrlo se je zlasti več obokov. Enega moža je tako poškodovalo, da je umrl, eno žensko je od strahu zadel mrtvoud. Še huje je pa bilo na Črnučah, kjer so v noči od velikonočne

nedelje na ponedeljek zvonovi trikrat zapeli. Ubilo je neko dekle, dva moška pa hudo poškodovalo. Cerkev, šola pa tudi druge hiše so bile močno poškodovane. — V Sostrem je cerkev razdejalo, da so jo morali podreti.

Po vaseh na ljubljanskem barju je med potresom voda izstopila iz jarkov in poškodovala vse hiše. Sploh se je opazovalo, da je na mehkih tleh bil potres mnogo hujši, nego na trdih. Zaradi tega morajo na barju v nekaterih krajih skoro vse hiše podreti. Strah med barjani je bil posebno velik, ker se je razširjala novica, da se potopi vse barje. V Rudniku se je tudi močno treslo, in se je pri neki hiši podrla stena in ubila enega otroka.

Potres pa tudi ni prizanašal drugim krajem po ljubljanski okolici. Tako je hudo zadel tudi dobrovsko župnijo. Posebno so hudo prizadeți Kozarji in pa Stranska Vas, koder so se podirali oboki po hlevih in kletih. Pri Močniku v Stranski Vasi se je podrl obok v hlevu in pokopal vso živino, pastirja in dva druga mladeniča. Živino so nepoškodovano izkopali iz razvalin, tudi pastirju se ni nič zgodilo. Enemu mladeniču je pa strlo nogo pod kolenom, drugemu spahnilo roko. Strah je bil povsod nepopisljiv. V polhograjski župniji je potres tudi bil močan. Zvonik v Polhovem Gradcu se je majal, kakor smreka ob hudem viharju.

V Dolu je potres poškodoval vse hiše in druga zidana poslopja. Posebno so trpeli oboki, ki so se vsi podrli, ali pa tako razpokali, da jih morajo podreti; v Ihanu je hudo poškodovalo cerkev, še huje pa župnišče, katero mora podreti. Druge hiše so pa tudi brez izjeme dobile hude sledove po potresu. Ravno tako so trpele tudi vse hiše v Zalogu pod Ljubljano, in je zlasti hudo poškodovana cerkev sv. Andreja v Kašlju.

V Medvodah so tudi imeli strašno noč. Nekatere hiše je tako zrahljalo, da si ljudje niso upali vanje. Kakor drugod, prebili so noč pod milim nebom. V Preski je cerkev tako

poškodovalo, da so jo morali podreti. V Zgornjih Pirničah je nekega moža tako pobilo, da so ga morali obhajati.

V Smledniku je cerkev poškodovana, še bolj pa grad barona Lazarinija, v katerem se je bil udrl strop. V Šmartnem pod Šmarno Goro je med potresom ubilo neko deklico. Šmarna Gora se je to noč grozno majala. Cerkev Matere Božje na gori je seveda poškodovana, z gore se je pa po noči valilo debelo kamenje, in je le sreča, da ni ubilo kacega človeka.

V Sori cerkev ni toliko trpela, bolj pa župnišče in šola. Druge hiše so tudi vse bile bolj ali manj poškodovane. Ravno tako tudi druge vasi proti Loki.

V Škofji in Stari Loki je potres napravil mnogo škode. Prebivalstvo je prestrašeno zbežalo iz hiš in drlo na Kamenitnik, kjer so zakurili ognje in okrog njih posedli in se gredli ter z gorečo molitvijo prosili Boga, naj odvrne daljšo nesrečo. Cerkve in hiše v Loki in okolici so močno poškodovane.

Potres je segel potem v Poljansko in Selško dolino, kjer pa vendar ni bil več tako močan, četudi je poškodoval nekatera poslopja in prebivalstvo močno prestrašil.

V Kranju, ki stoji na trdni skali, potres ni bil tako hud, kakor v drugih krajih, samo omet je odletel po nekaterih hišah. V Majdičevem mlinu je med potresom ugasnila električna luč in se sama užgala po potresu. Zvonili so vsi električni zvonci, ki so v zvezi z zemljo.

V Šent Jurju pri Kranju se je tako treslo, da je zapel zvon. Pri cerkvi je obok tako razpokal, da ga morajo podreti. Goved je med potresom strašno tulila in se hotela odtrgati. Dimniki so se podirali. Posebno sta trpeli župnišče in kaplanija. Revnemu kočarju se je v hlevu udrl obok. Konj in krava, ki sta se bila stisnila k zidu, sta ostala nepoškodovana. Hudo so trpele podružnične cerkve šentjurske župnije. V Vogljah je močno odstopil zvonik od cerkve,

obok cerkveni je počil. Pri hiši gospoda beneficijata v Vogljah se je udril obok. Poškodovane so cerkve na Prebačevem, Visokem in več drugih.

Ravno tako močan, kakor v Šent Jurju, je bil potres v Cerkljah, kjer so se po noči zvonovi oglasili petkrat. Poškodovalo je cerkev, župnišče in druge hiše. Zvezdo z zvonika je snelo, da je padla na tla.

Strašen potres so imeli sploh na ravnem polju med Kranjem in Kamnikom, koder je rahla prodnata zemlja; na takih tleh je potres najhujši. Središče razdejanju so bile Vodice, katere so po mnenju nekaternikov bile središče potresa, kar pa ni povse gotovo, ker potres se je tukaj le zaradi tega tako močno čutil, ker so zanj ugodna tla. Samo v tej vasi je potres razrušil skoro popolnoma cerkev, farovž, šolo in kacic 30 hiš. Oboki so se seveda vsi podrli. Posebno hudo je bil tudi na bližnji Mlaki, kjer je podrlo sedem hiš. Trpela niso le poslopja, temveč celo sadno drevje. Pripogibalo se je, kakor ob hudem viharju, in kjer je gosto, so se veje močno drgnile med seboj in se je mnogo mladik polomilo. Pri tem je pa seveda bil grozni šum združen s podzemeljskim bobnjenjem, da so ljudem strahu vstajali lasje. Na Klancu je podrlo Gmajnarjev mlin. Odraslo domačo hčer je hudo poškodovalo. V Repnjah je poškodovalo najbolj nekdanjo misijonsko hišo, v kateri so nekdanj bivali očetje jezuitje.

Na Vrhovju in v Viševcu je podrlo dve hiši; v Sidroži se je pri neki hiši udril strop in skoro ubil dve dekleti. S Št. Urške Gore je bilo videti okrog cele vrste kresov, kakor na kresni večer. Ljudje, ki so bežali iz hiš, so zakurili, da so se grel v hladni pomladanski noči.

V komendski župniji je ni hiše, ki bi ne bila poškodovana. V Komendi je podrlo nekaj hlevov, porušilo več hiš in cerkev močno poškodovalo. Hud je bil potres tudi v Mengšu. Ni je hiše, da bi ne bila nič trpela. Več hiš se je

pa tako razrahljalo, da so jih morali podreti. Udril se je del oboka v hiši, v kateri so spali pivovarnarja Stareta hlapci. K sreči ni nobenega poškodovalo, le pri nogah jim je strlo postelje. Seveda na spanje tisto noč niso več mislili. Vstali so hitro in kmalu potem so isti hlapci rešili nekaj ljudij, katere je podsulo v drugi hiši.

Cesar v Ljubljani.

kov in 40 obokov ter razrušilo kacij 20 hiš. — Enako se je treslo tudi v Rodici, kjer je ubilo nekega otroka, stariše pa hudo poškodovalo, nadalje v Stobu, v Viru, na Jaršah in na Homcu, v Suhem Dolu, Mostah, Šmarci, Ježah, Mekinjah, Tunjicah i. t. d.

V Kamniku so tudi čutili močan potres, in ljudje so bežali iz hiš, škode pa vendar ni take napravil, kakor v ravno imenovanih krajih. Nekaj dimnikov je padlo, pa tudi nekateri zidovi so razpokali.

Tudi okrog Moravč in Krašnje se je močno treslo. V Tustanskem gradu se je udrl strop. Več hiš je močno poškodovalo.

V Domžalah, ki so daleč znane po svetu po svojih slamnikih, je potres hudo poškodoval vse tri tovarne za slamnike in seveda razrahljal tudi druge hiše. Dimnik ni ostal na nobeni hiši. Vseh skupaj je v domžalski občini porlo 130 dimni-

Čutil se je precej močan potres tudi nad Kranjem in dalje, škode posebne pa ni napravil. Semtrtja se je prevrnil kak dimnik, ali pa je kaj ometa padlo od zida.

Prizadeta po potresu je pa bila tudi dolenjska stran, posebno litijski okraj. V Litiji in Šmartinu je letel omet od hiš, in tudi dimniki so padali. Huje je bilo na Vačah, kjer je letela opeka s streh in se je več dimnikov podrlo. V Hotiču je hudo poškodovana cerkev, župnišče pa popolnoma uničeno. Nepoškodovana ni nobena hiša. V cerkvi na Slemšku se je podrl obok, v Kandršah je pa vse podobe pometalo z oltarja.

V Ribnici in Kočevju je tudi potres metal s streh opeko in tudi pri cerkvah naredil nekaj škode. V Kočevju so morali cerkev zapreti. V Višnji Gori je letela opeka s streh. Križ na župni cerkvi se je obrnil na stran. Od razvaline Auerspergove se je odkrušil velik kos zidu.

V Novem mestu potresa niso hudo čutili, ker stoji na trdni zemlji. Hujši je bil potres okrog Št. Jarneja, Leskovca in Št. Janža, koder je zlasti cerkve nekoliko poškodoval.

Treslo se je tudi po vsej Notranjski. V Idriji se je posebno v jami čutil potres in nekaj prepih. Škode pa potres v Idriji ni posebne napravil. V Kosezah pri Ilirski Bistrici je razrušil najboljše hiše. V Podolnici pri Horjulu je neko dekle, ko se je podiral strop, skočilo skozi okno in si pohabilo roko. V Zaklancu je v cerkvi z oltarjev pometalo svečnike, dvema posestnikoma podrlo hleve. Ravno tako se je potres čutil tudi po vipavski dolini in zlasti v Budanjah napravil precej škode.

Pa tudi druge slovenske dežele so čutile potres, zlasti je na Štajerskem potres poškodoval več cerkva. V Celju je več hiš bilo poškodovanih, in se je podrl stolp protestantske cerkve. Ljudje so pobegnili iz hiš in noč prebili pod milim nebom.

Pri Novi Štiti in v Gornjem Gradu je potres tako poškodoval šoli, da ju morajo podreti. V Gornjem Gradu je tudi v sodniškem poslopju potres napravil nekaj škode, in je bil okrajni sodnik odredil, da so jetnike izpustili na dvorišče. Poškodovane so cerkve v Radmirju, Bočni, Skalah in več drugih. V Skalah je potres s cerkvenega pročelja vrgel meter dolg in nekaj centov težek obelisk. Grad v Podsredi je potres poškodoval.

V Trstu so bili ljudje bežali med potresom iz hiš, druge nesreče pa ni bilo. Ravno tako so čutili potres po vsej Istri, v Gorici, na Koroškem. Posebne škode ni nikjer v teh krajih napravil, le ljudi je prestrašil. Seveda nekaj ometa od zidov je tudi odletelo, kaka opeka padla s strehe, ali pa kak zid malo razpokal.

V nekaterih krajih so pa še posebne okoliščine povečale strah. V Srednji Vasi v Bohinju so pri neki hiši čuvali mrliča; ko se je streslo, so ljudje mislili, da mrlič vstaja in so pobegnili iz hiše. Šele zunaj so se prepričali, kaj je. Enak dogodek so doživeli tudi v Spodnjem Brniku in v Kolovratu; v obeh krajih so ljudje od strahu bežali iz hiše, nekateri celo poskakali skozi okna, ko so videli, da se mrlič premika. V Kolovratu je bil strah tem večji, ko je bil potres pometal na tla svečnike. Mislili so, da se trese le v hiši, v kateri je mrlič. Ljudje, ki so pritekli iz drugih hiš, so jih prepričali, da se zemlja trese.

Celo zverinjad ni imela miru to nesrečno noč. Ko so šli k maši na velikonočni ponedeljek, so našli na gori Kolku pri Šturji na Vipavskem mrtvega zajca. Ubil ga je bil kamen, ki se je bil sprožil med potresom.

Pred in med potresom so se v nekaterih krajih videle razne prikazni. Tako se je videlo bliskanje in velika svetloba na nebu. Ob potresu so se pa vzdignili studenci; v vodnjakih na Sorškem polju je bila precej upadla voda.

Mnogo se je govorilo o tem, je-li potres v Ljubljani bil močnejši ali slabši, kakor 1880. leta v Zagrebu. Škode je več napravil, kakor v Zagrebu. V hrvaškem stolnem mestu se je bilo zrušilo tisti večer več kakor v Ljubljani, a je bilo ostalo nekaj poslopij popolnoma nepoškodovanih. V Ljubljani je pa potres zrahljal vse hiše. Učenjaki sodijo, da je glavni sunek v Zagrebu bil hujši, zato je pa več porušil, v Ljubljani se je pa tresenje večkrat ponavljalo in dalje trajalo, zato so pa vse hiše razrahljane.

Kaj je vzrok potresom, zlasti kaj je vzrok ljubljanskemu potresu, to še ni povsem pojasnjeno. Gospod prof. Vodušek je izrekel misel, da je vzrok temu potresu bilo deževje in debeli sneg po zimi. Voda je pomladi zlezla v veliki množini v zemljo in prišla v notranje zemeljske plasti, kjer je večja gorkota, in se je premenila v paro, kar je povzročilo potres.

Falb in še nekateri drugi učenjaki trdijo, da potrese napravljajo podzemeljski ognjeniki, in da jih pospešuje privlačevanje solnca in lune. Falb se posebno na to sklicuje, da je po njegovi teoriji mogoče pojasniti, zakaj je vselej prvi sunek najhujši, in zakaj da se takoj z začetka sunki hitro ponavljajo. Tudi pri tem potresu na Slovenskem smo videli, da je bil prvi sunek najhujši, in da so se le prvo noč sunki hitro ponavljali.

Večina učenjakov pa misli, da so taki potresi, kot je bil ljubljanski, v tesni zvezi z geologičnimi tvorbami. Zemlja je v sredi vroča, a to toploto vedno izgublja. Vsled tega se krči, in nastajajo praznine med notranjim jedrom in vnanno že strjeno skorjo. Naravna posledica temu je, da se vnanna plast nekoliko poniža, in pri tem ponižanju na milijone centov težke zemeljske plasti čutimo potres. To poniževanje se ne vrši povsod enakomerno, in vsled tega nastajajo pokotine v zemeljski plasti, doline in gore. Ob pokotinah so posebno navadni potresi. Taka pokotina drži od Trsta preko Postojine, Ljubljane, Litije do Celja. To je bila tudi nekaka

os tega velicega potresa. Reči pa moramo, da so to le mnenja, ki pa še niso dognana, ker vzroke podzemeljskih prikazni zasledovati je velika težava.

Mi pa končujemo ta spis z željo, da bi Bog v bodoče varoval Slovence podobnih nesreč, kot jih je bila zadela na velikonočno nedeljo.

Zgodovinska in kulturna črtica o čeških razstavah

s posebnim ozirom na jubilejno razstavo
l. 1891. in narodopisno razstavo l. 1895.
v Pragi.

Radoslav Knaflič.

V jubilejnem letu 1891. in v letu 1895. so bili pogledi vsega šestmilijonskega češkega naroda in vseh zavednih Slovanov obrnjeni k zlati materi stostolpi Pragi; kajti v teh letih se je v dveh prekrasnih razstavah (jubilejni in narodopisni) v zaščitnem njenem krilu zrcalilo v sijajnem zrcalu vse, kar je ona in ves narod v tem stoletju izvršil v svojem kulturnem in gospodarskem razvoju. Iz obeh razstav je odseval neverjetno trpežni in žilavi život naroda češkoslovanskega, njegova naobrazženost, pečanje, delo, zabava in umetnost. V bajnem zrcalu teh dveh razstav si razvnet v duhu zagledal veliko prihodnost milih nam severnih bratov.

V zgodovini kulturnega in gospodarskega razvoja naroda češkega sta leti 1891. in 1895. zapisani z zlatimi črkami. Po neštevilnih zaprekah, izvirajočih deloma iz novosti in obsežnosti velikega podjetja jubilejne razstave, deloma iz nasprotovanja svojih zavistnih sodeželjanov Nemcev, so dovršili Čehi v letu 1891. ogromno delo, s katerim se je začela nova doba v njih kulturnem životu. V imenovanem letu so nekdanji kraljevski zverinjak, t. j. del sedanje kraljevske drevesnice in nasadov, pretvorili v mesto palač in paviljonov, v katere se je prenesel plod češkega uma in čeških rok. Ondi si je lahko širna Evropa ogledala v čistem zrcalu vseobči napredek kraljestva češkega in videla, kako napreden, delaven in moralično močen je narod češki. Pronicujoči vpliv razstav na tvoritev in razvoj narodnogospodarskih razmer in odnošajev se splošno priznava v vseh narodih, a jubilejna razstava češka leta 1891. je imela četveren velik pomen, ki naj ga natančneje označimo.

I. Delo čeških rok se je do imenovanega leta izvažalo v tujino, odkoder se je dalje prodavalo kot nečeška roba, da, od tam se je celo vračalo v domovino za drag denar z imenom tujega izdelka. V premnogih slučajih je češki obrtnik v angleški in nemški robi spoznal presenečen svoje lastno delo; dobiček take trgovske špekulacije se je iztekal tujcem v žep. To zlorabo je odstranila zmagonosna jubilejna razstava. Češka delavnost in češka kultura, katero si je hotel nasprotnik z grabežljivostjo za svoj narod prisvojiti in jo za Čeha na grmadi plemenske zavisti uničiti, sta vzniknili iz gorečega plamena, kakor bojni feniks pred strmečo Evropo. Danes t. j. po preteku štirih let so Nemci primorani priznati češki obrt. Na letošnji narodopisni razstavi mi je neki trgovec iz Nemčije zatrjeval, da je češki obrt nadkrilil nemškega, in da so Nemci odslej nanj tako navezani, da jim bode brez njega težko izhajati.

II. Pomen jubilejne razstave tiči v oslavi 100letnega spomina prve obrtne češke razstave, katero so priredili leta 1791. v Pragi ob kronanju cesarja Leopolda II. za češkega kralja; vprav zato se je imenovala jubilejna.

III. Njen pomen je ta, da je bila prva češka obrtna razstava leta 1791. ob enem prva obrtna razstava v Evropi. Pomislimo li, kaj pomenja za češki narod kronanje Leopolda II. za češkega kralja po moreči centralizaciji njegovega prednjika Jožefa II., tedaj umemo, da je pomenila razstava v letu 1891. stoletni spomin vstajenja češkega naroda. V obče so vse češke razstave v taki tesni zvezi s politiko češkega naroda, da se je treba pri njih opisih ozirati tudi na vsakokratni njegov politični položaj.

Češki narod je v evropski zgodovini igral vedno znamenito ulogo; njegovi kralji, katerih kulturna dela še zdaj krasijo zlato Prago, so bili slavni. Po njih izumrtju so češki stanovi dne 24. vinotoka leta 1526. izvolili nadvojvodo Ferdinanda iz rodu habsburškega za svojega kralja; spojivši torej češko krono z rodом habsburškim, so položili temelj sedanji velmoči avstrijski. Avstrijski cesarji so odslej kot češki kralji stolovali z vsemi državnimi uradi na kraljevskih Hradčanih v Pragi. A v letu 1614. je cesar in kralj Matija storil korak, ki je bil usoden za ves češki narod; preselil se je namreč s svojim dvorom in vsemi državnimi uradi na Dunaj, pustivši vlado za dežele češke krone najvišjima deželnicoma Jaroslavu Bořiti iz Martinic in Viljemu Slavati. Ta dva sta jela proti protestantskim stanovom kruto postopati, zato so njiju in njenega pisarja Fabricija vrgli iz državne pisarnice skozi okno. S tem upornim činom je bilo dano geslo tridesetletni vojni, katera je po vsej srednji Evropi razsajala, a najstrašnejše je zadela češki narod. Po usodni bitki na Beli Gori leta 1620. je bil češki narod globoko ponižan. Takrat je 27 njegovih najboljših plemenitašev izkrvavelo za krivdo očetov na morišču,

Staro mesto Praga v praški razstavi.

mnogim drugim so vzeli plemstvo in posestva ter jih izgnali v tujino, a na njih mesto so drli Nemci; le oni, kateri so se bodisi v resnici, bodisi v sili navidezno izneverili načelom svojega naroda, so ostali nedotaknjeni. Tedaj so nastali za češki narod tako žalostni časi, da se mu je skoraj bližala zadnja ura. Zadremavši brez voditeljev v globoko duševno spanje, je mahoma izgubil svoje prvenstvo, katero je prej imel v Evropi. Zaostal je za drugimi v boljših razmerah živječimi in torej napredujočimi narodi, in ko se je zdel najslabši, so pohiteli njegovi nasprotniki, da bi mu z enim smrtonosnim udarcem storili konec ter mu zavalili na grob mrtvaški kamen. Cesar Jožef II., hoteč z dobrim svojim namenom ojačiti celotnost cesarstva, si je izvolil v nameravano svrho popolnoma krivo, nenemškimi narodom jako škodljivo sredstvo, namreč združitev vseh avstrijskih narodov s pomočjo enega državnega in sicer nemškega jezika. Nemščina se je kot sredstvo germanizacije in centralizacije uvedla v vse urade, ljudske, srednje, višje in druge šole, češčina in z njo vsi drugi slovanski jeziki pa so se potisnili iz mest in trgov v kmetijske hiše. Državnemu nemškemu jeziku na ljubo bi se morali vsi slovanski narodi ogrniti z mrtvaškim prtom. Kraljevo češko krono je dal cesar Jožef II. z vsemi drugimi kraljevskimi insignijami in dragocenostmi prepeljati na Dunaj; proglasivši krono za znamenito starožitnost, jo je dal shraniti v cesarski zakladnici, češki zbor bi se pa smel le tedaj sniti, kadar bi cesar to spoznal za posebno potrebno. Da bi se narodu vzele tudi one vidne svetinje, katere mu pričajo o slavni minolosti, je hotel Jožef II. najslavnejši kraljevski grad v Evropi, veličastne Hradčane, pretvoriti v navadno vojašnico. A v srcu čeških stanov, ki so se doslej uklanjali sili, ni še bil ugasnil plamen žarnega rodoljubja. »Hradčani so nedotakljiva lastnina našega naroda; mi jih čuvamo in vzdržujemo za svojega kralja in cesarja, državi jih ne pre-pustimo nikoli!« S to viteško odločnostjo si je jezika, krone

in vseh pravic oropani češki narod ohranil zadnjo svojo vidno narodno svetinjo. Ker se je proti koncu vladanja cesarja Jožefa II. pojavljala nezadovoljnost in so nastajali nemiri med vsemi avstrijskimi narodi, so se oglasili tudi Čehi za svoje stare pravice, zahtevajoč med drugim tudi svojo krono z vsemi kraljevskimi insignijami nazaj. To jim je naslednik cesar Leopold II. s svojim reskriptom z dne 17. maja 1791. l. ne samo dovolil, temveč tudi obljubil, da se da kronati za češkega kralja. V najsijajnejšem izprevodu so peljali češki stanovi svojo kraljevsko krono z Dunaja. Na češki meji jo je čakal neštevilni narod z duhovniki v cerkvenem oblačilu; po vseh deželah češke krone so zvonili zvonovi, pokali topiči in topi, a narod je od veselja jokal. A ko se je še istega leta češka krona zalesketala na glavi cesarja Leopolda II. in njegove soproge cesarice Marije Ludovike, in ko je novokronani kralj v kapeli sv. Vavčava in v katedrali sv. Vita na Hradčanih v Pragi s prisego pred narodom potrdil vse pravice narodove, je češki narod po svojem stosedemdesetletnem poniževanju, zatiranju in neizrečenem trpljenju znova zavriskal od nepopisne radosti; kajti zvezda lepše prihodnosti se mu je zopet prikazala s svojim osrečujočim sijajem.

Da bi češki stanovi svojega kronanega kralja Leopolda II. opozorili na izdelke češke pridnosti, na lastnosti in bogastvo češkega naroda, so mu priredili ob tem prigodku obrtno razstavo, ki je bila proti jubilejni sicer majhna, a bila je prva obrtna razstava v Evropi. To je torej tist važni politični in kulturni pomen jubilejne razstave leta 1891. Krute francoske vojne, ki so nastale pozneje za cesarja Franca I., so kmalu obrtni in gospodarski glas prve češke razstave, pa tudi češkega obrta sploh zadušile. Češki narod je sicer priredil še leta 1828., leta 1829., leta 1831. in leta 1836. ob kronanju cesarja Ferdinanda in cesarice Ane za češkega kralja v Pragi različne obrtne razstave, a te niso mogle več mnogo vplivati

na slavo češkega obrta; kajti vse narodne moči in sile, ki bi ga imele pred svetom širiti in poviševati, so se izrabljale v političkih bojih za narodne pravice. Na ta način se je na ono prvenstvo češkega obrta, katero se je vsled prirejenih razstav zdelo osigurano, ne samo skoro popolnoma pozabilo, temveč to prvenstvo se je celo zlorabilo tujcu na korist. Več kot pol stoletja je trajal politički boj za narodne pravice. V tem času bi si bil skoraj tujec češki obrt prisvojil za svoj imetek; k temu je pripomogla okolnost, da se je za mejami češkega naroda razširil glas o modernih razstavah drugih narodov. Ko so jeli v Nemčiji po vzoru prejšnjih čeških razstav prirejevati lastne razstave in so celo Madjari s svojim obrtom nižje vrste dosegli lep uspeh v veliki razstavi, se je tudi češka javnost vzdramila iz spanja s prepričanjem, da treba pred svetom odgrniti tančico, v katero sta zagrnena češki obrt in umetnost. To se je doseglo s prekrasno jubilejno razstavo leta 1891. S to razstavo sta stopila češki obrt in umetnost kot čarobna in dražestna vila pred strmečo Evropo, pozabljeni češki narod je stopil na pozorišče najvišje kulture ter žanje odtlej občudovanje pri bratih Slovanih, pri Francozih, Angležih in drugih, a zavist pri Nemcih in Madjarih.

IV. Odličen pomen jubilejne razstave je, da se je z njo ojačila narodna jakost in moč ter zaupanje v samega sebe povišalo. Pred letom 1891. češki narod niti vedel ni, kako močen in velik je zopet postal v kulturi, koliko premore njegova čebelna pridnost in vztrajna delavnost. Glej! razstava je postala Čehu narodno svetišče; saj je romalo k njej poltretji milijon njenih častilcev iz vseh dežel češke krone, gledat svojo moč in spoznavat samega sebe. Odtod so romali trumoma v posvečene prostore kraljevskega gradu, na Hradčane, kjer so se s čutečim srcem, z žalostno in veselo mislijo zazibali v svojo žalostno in veselo minolost. Obiskali so grobove svojih kraljev v katedrali sv. Vita ter

tudi kapelo sv. Václava, katera je bila že od nekdanj vsakemu Čehu najsvetejše mesto. Semkaj so bili pribežavali v največji sili, nevarnosti in bedi, proseč:

«Svatý Václave, vévodo české země,
Nedej zahynouti nam ni budoucím. . . .!»

Semkaj romajo tudi sedaj vsako leto, sosebn v mnogobrojnem številu pa ob razstavah. Češko učiteljstvo je vodilo nad 50 tisoč šolskih otrok na jubilejno razstavo in v zgodovinsko slavne prostore praškega gradu, razlagajoč jim slavno minolost Češke, a v katedrali sv. Vita je iz njih ust pred kapelo sv. Václava, nad katero se nahaja v skriti zakladnici kraljevska krona, a v bližini grobi kraljevi, zadel iz vsega grla veličastni češki koral, rekel bi, češka cerkvena in narodna himna: «Svatý Václave, vévodo české země» i. t. d. Ondi torej čitajo vsi svojo zgodovinsko knjigo, ki je pisana večkrat s krvavimi, a še večkrat z zlatimi črkami od časa kneginje Libuše do dandanes.

Jubilejna razstava se je razprostirala po razstavišču 360.000 m² obsežnem, s 137 palačami, poslopji in paviljoni razdeljena v sledeče skupine: 1.) Poljsko gospodarstvo. 2.) Gozdarstvo. 3.) Gospodarski, cukrarski, pivovarski, špirituozi in plodovni obrt kakor tudi živilski obrt. 4.) Kože in njeni izdelki, perje, ščetine. 5.) Izdelki iz lesa, kosti, plute, slame, perja, morske pene. 6.) Tekstilni in tapetni obrt. 7.) Krojaški in črevljarski obrt. 8.) Popirništvo in knjigarstvo. 9.) Poligrafiški obrt. 10.) Rudarstvo in gospodarstvo nerastlinskega sveta. 11.) Izdelki iz gline, stekla, porcelana in kamenja. 12.) Kemiški obrt. 13.) Plaveži. 14.) Železni in kovinski izdelki. 15.) Zlata in srebrna ruda. 16.) Stroj, orodje in priprave. 17.) Privozna sredstva. 18.) Gasilstvo. 19.) Inženerstvo in staviteljstvo. 20.) Pohištvo in dekorativna uredba stanovanj. 21.) Znanstveni stroji in ure. 22.) Godala. 23.) Šolstvo, učila in znanost. 24.) Umetnost. 25.) Retrospektivna

razstava. 26.) Zdravstvo in socialna ureditev. 27.) Pridružena razstava: iznajdbe, patenti, ohranjujoča sredstva i. t. d.

Znamenit kulturni posledek jubilejne razstave je bil ta, da se je v njenem krilu rodila nova krasna razstava v letu 1895., nazvana «narodopisna razstava». Franu Legu, ravnatelju meščanske šole v Jindřihovem Gradcu in bratu našega ljubljenca Jana Lega v Pragi, je prišlo na misel urediti znotranje prostore kmetiške hiše v jubilejni razstavi tako, da bi ustrezali resničnosti, ter je s pomočjo svojega krajnega odbora res oskrbel vse pohištvo, podobe, figure narodnega kroja, vzorce narodnega šivanja, kakršno je v navadi v vasi «Blatno» pri Jindřihovem Gradcu i. t. d. To se mu je posrečilo popolnoma; kajti njegove misli so se poprijeli takoj še drugi odlični narodni delavci, kateri so tudi vse ostale prostore kmetiške hiše uredili natančno po narodopisnih pravilih. Ta čedna kmetiška hiša se je s svojo zanimivo in bogato opravo vsem obiskovalcem tako dopadla, da se je v bistrih glavah čeških veljakov takoj porodila nova misel, namreč prirediti po vzoru te kmetiške hiše veliko narodopisno razstavo vsega češko-slovanskega naroda. Ravnatelj narodnega gledališča g. F. A. Šubert je v obširnem pozivu to misel priobčil vsem, ki se zanimajo za češki narodopis, naglašujoč, da bi se mogel iz take razstave ustanoviti stalen češki narodopisni muzej. Temu pozivu je sledil glasen odmev po vseh koncih češke domovine, in glej! predno se je zaključila bogata jubilejna razstava, je že sklenil občni zbor narodopiscev prirediti v Pragi l. 1893., veliko narodopisno razstavo. Toda brzo so uvideli, da treba za tako ogromno delo obrok podaljšati za dve leti t. j. do leta 1895. Po posameznih okrajih so se ustanovili odbori, kateri so na svoje stroške oskrbovali gradivo za osrednji razstaveni odbor v Pragi. Kar se tiče gmotnih sredstev, ki so uresničenje narodopisne razstave omogočila, treba naglašati sijajno požrtvovalnost, s katero se je češki narod kakor

v mnogih prejšnjih slučajih tako tudi sedaj izkazal. Občine, okrajni zastopi, različna društva in posamezniki so nabrali 40.000 gld. za subvencijski zaklad, razen tega so vpisali za poroštveni zaklad 140.000 gld.; deželni odbor je daroval 62.000 gld. ter posodil brezplačno razstavišče z vsemi glavnimi palačami. Država pa, ki dobiva iz dežel češke krone vsako leto 160 milijonov gld. dače, je zavrgla prošnjo državnih čeških poslancev za podporo 60.000 gld., kajti šlo je ravno za eminentno slovansko stvar. Ta primanjkljaj se je deloma založil s požrtvovalnostjo praške občine, katera je dala razstavnemu zakladu 31.000 gld., deloma z dobrodelnimi zbirkami.

Znamenita priprava za narodopisno razstavo je bila prireditev okrajnih razstav. Kar so posamezni okrajni odbori nabrali razstavnega gradiva, so razstavili po svojih okrajih. Takih okrajnih razstav je bilo od leta 1892. do 1895. nad 200. S tem načinom so se pokrivali stroški okrajnih odborov ter se je vzbujalo zanimanje za slovanski narodopis. Zastopniki razstavnega odbora so nabrali ogromno množino gradiva tudi iz Moravske in Šlezije, da, tudi z Ogerskega Slovaškega vkljub mnogovrstnim zaprekam madjarske vlade, in sicer so jih po ubogih okrajih, kateri niso mogli gradiva na svoje stroške skupljati, kupili. Vsi ti krasni in bogati predmeti, kakor veliko število slovaških krojev na figurah životne velikosti, krasna zbirka šivanja, izdelkov, fotografij, modelov, zelo tipično izvedenih narodnih iger i. t. d., so postali na ta način lastnina odbora, ki bo ustanovil stalen narodopisni muzej v Pragi. Niso bila minila niti štiri cela leta od zatvoritve jubilejne razstave, katera je imela sijajen finančni uspeh, dočim so velike razstave na Dunaju in v Budimpešti trpele občuten deficit, pa je otvoril češki narod dne 15. maja 1895. l. veliko narodopisno razstavo. Mesto Pariz si je namenilo prirediti vsako deseto leto veliko razstavo, a češki narod je izvršil to v štirih letih. Že ta kratki obrok nam

kaže veliko kulturno moč njegovo. Po težavnem, trudopolnem delu štirih let je češkoslovanski narod dokazal, kaj premore vkljub različnemu protivju in zaprekam složno delo požrtvovalnih posameznikov, koliko premore lastna sila brez tuje pomoči in podpore. Uresničena narodopisna razstava, kateri ni najti niti vrstnice, niti enake prednjice, je prese-nečala s svojo krasoto in bogastvom, se dopadala narodu, čigar je bila lastnina, vzbujala začudenje tujcev. V njej se kopičijo pred našimi pogledi zakladi češkega dela, kažočega jasni obraz života in stremljenja velikega naroda. Nad njenim sijajnim uspehom so se radovali oni, ki so s svojimi novci pri-spevali na uresničenje velikanskega dela, oni, ki so delovali bodisi v Pragi, bodisi zunaj nje organizovali ter z navdušenjem in bečelno pridnostjo znašali gradivo iz vseh blagoslovljenih dežel češkoslovanskega ljudstva.

Narodopisna razstava češkoslovanska je bila razvrščena po okrajih ne samo iz vseh treh dežel češke krone, temveč tudi z Ogerskega Slovaškega, dunajskih in ameriških Čehov. Bila je živa podoba življenja in stanja češkega naroda na sklonku 19. stoletja. V formalnem oziru je bila razdeljena razstava na pet velikih skupin, in sicer: V I. skupini so bili: 1.) zemljepisni, 2.) statistični, 3.) človekoznanstveni in 4.) jezi-kovni oddelek. V II. skupini je bilo nazorno poočitovano, kar je češkemu narodu lastnega, v čem se loči od drugih panog slovanskih in od tujih narodov. Zato smo videli v tej skupini vaško ljudstvo, in sicer v 1. oddelku stavbe in stanovališča naravne velikosti, v 2. ljudske kraje (ljudje narejeni iz voska ali druge tvarine), v 3. navade in običaje, v 4. kaj ljudstvo čita, piše in pripoveduje, v 5. narodno pesem, godbo in ples, v 6. posel ali pečanje vaškega ljudstva, in sicer *a*) gospodarske trge in semnje, *b*) poljedelstvo češko, moravsko in šlezko, *c*) čebelarstvo, *d*) vrtnarstvo, *e*) gozdarstvo in lov. V III. skupini so se nahajale karakteristične podobe, obrazi po-sameznih krajev z ozirom na mesto in deželo. Pri tem je

treba omeniti, da ni bila nazorno poočitovana samo vsa češkoslovanska domovina, temveč tudi vsak okraj z reliefnimi zemljevidi, da, posamezne vasi in mesta si videl v miniaturi. V tej skupini so bili sledeči deželni oddelki. 1.) Ogersko Slovaško, 2.) Moravsko Slovaško, 3.) Valaško, 4.) Opavsko in Tešinsko, 5.) Hano in Viškov, 6.) Brnsko, 7.) Horacko, 8.) Severnovzhodno Češko, 9.) Srednje Češko, 10.) Vzhodno Češko, 11.) Severnozapadno Češko, 12.) Plzensko, 13.) Hodsko, 14.) Pošumavo in 15.) Blatsko. S temi tremi skupinami je izčrpana prva naloga narodopisne razstave. Druga naloga, uprizoritev zgodovinskega razvoja prosvete in kulture češkega naroda, je bila izvršena v IV. skupini v kulturnohistorijskih oddelkih v tem redu: 1.) Prastari spominki. 2.) Češka književnost. 3.) Gledališče. 4.) Češka godba. 5.) Staviteljstvo in inženerstvo. 6.) Stara Praga. 7.) Dragi spominki plastičnih del. 8.) Trgovina. 9.) Društva. 10.) Šolstvo. 11.) Dijaštvo in visoke šole. 12.) Pravištvo. 13.) Vojstvo. 14.) Cerkve: a) katoliške, b) evangelijske. 15.) Čehi izven celokupne češkoslovanske domovine t. s. dunajski in ameriški Čehi. 16.) Češka žena. V V. skupini je bilo nakopičeno delo češkega naroda v področju novodobnega obrta sicer v manjši meri, nego ga je poočitovala jubilejna razstava v letu 1891., a vendar v velikem pregledu razvoja posameznih obrtnih strok. Zastopane so bile te: 1.) Cu-krarstvo. 2.) Živila in užitkovine. 3.) Kože, kožnati izdelki, ščetarstvo. 4.) Izdelki iz lesa, kosti, plute, slame, morske pene, lepenke i. t. d. 5.) Tekstilni obrt. 6.) Obutal in obleka. 7.) Knjigarstvo in popirnatil izdelki. 8.) Poligrafiški obrti. 9.) Obrtno in umetno izdelovanje gline, kamena, stekla in porcelana. 10.) Kemiški obrt. 11.) Železni in drugi kovinski izdelki. 12.) Zlata in srebrna roba. 13.) Stroji, orodja in pri-prave. 14.) Obratna sredstva. 15.) Pohištvo in tapete. 16.) Znanstveni stroji in ure. 17.) Godala. 18.) Sintetična razstava dunajskih Čehov. 19.) Potrebščine gasilstva, so-kolstva i. t. d. i. t. d.

Vsa ta razstava se je nahajala v 177 poslopih, deloma po palačah in paviljonih, deloma po hišah in kočah češkega ljudstva; semkaj so všteti vsi oni zasebni paviljoni, kateri so bili namenjeni ali okrepčevanju ali zabavi. Tu je bila torej nakopičena kultura, jakost in delo češkoslovanskega naroda. Solze so ti silile v oči, gledajočemu sijajno delo čeških rok; srce te je vleklo z nepremagljivo silo k temu narodu, da bi ga objel z bratovsko ljubeznijo. Kako mi je pač srce hrepenelo, da bi videl zraven krasnih palač tudi te lepe češke hiše in koč, ki so bile ondi postavljene z vsemi gospodarskimi poslopi! Saj ni manjkalo v razstavljeni vasi ni cerkve ni šole, ni mlina, ni žage, ni križa, ni drevesa, ni pokopališča, ni gostilne, ni kavarne i. t. d. Pri vsaki hiši so bila gospodarska poslopja, studenec, vrtec, nasadi, sredi vasi pa ribnik z ribičevo koč, in po teh hišah so stanovali ob razstavi v resnici ljudje dotičnih krajev ter izvrševali posel svojega poklica. Tu ni manjkalo niti godca, niti berača, niti cokljarja i. t. d. Nedaleč od češke vasi je stal del stare Prage, kakoršna je bila pred 300 leti. Ta del je imel 27 hiš in cerkev sv. Linharta; v njem so bile gostilne, prodajalnice i. t. d., urejene po razmerah tedanjega časa. Ves češki narod in z njim smo se tudi mi Slovenci veselili te krasne razstave, ki se je lesketala kot biser zraven zlate matere Prage! Da, Bog je blagoslovil češko narodopisno razstavo, dva milijona plačujočih obiskovalcev si jo je ogledalo, a vsakdor je ponesel v svojem srcu najlepše občutke za narod češki domov. Bog je blagoslovil to razstavo; kajti iz nje se ustanovi v Pragi stalen narodopisni muzej. Možje, ki so navdušenega srca, razvneti z žarkom ljubezni do svojega naroda, izvršili veliko razstavo, oni izvršijo tudi to kulturno delo, za katero se uporabi tudi čisti dobiček razstave. Ves narod donaša v to svrho svoje darove na oltar rodoljubja; v tem se posebno odlikuje grof Arnošt Sylva-Tarouca, kateri je za ta muzej že daroval celo vrsto dvoran v svoji palači. Neumorno

delavno češko učiteljstvo pa ustanovi iz šolskega razstavnega oddelka stalen pedagoški muzej, združen z muzejem Komenskega. Bog je blagoslovil narodopisno razstavo na korist vsega Slovanstva, ki crpi iz nje ne samo zlate nauke, navdušenost in moralično jakost, temveč tudi zavednost vzajemnosti, posnemanja in vztrajnega dela. S to razstavo se je pretrgala mreža laži, s katerimi je nemško in madjarsko novinarstvo Čeha in sploh Slovane opisavalo pred svetom kot nekulturen narod; odslej se bode moralo to novinarstvo bližati resnici. Francoski časopisi pišejo navdušeno o češki narodopisni razstavi. Časopisa «Soir» in «Télégramme» pravita, da so Čehi Francozom vzor, kar se tiče narodnega junaštva, vztrajnosti in močne organizacije. Največji dnevnik pariški «Journal des Débats» je pisal o tej razstavi s politiškega stališča s prepričanjem, da ne bi mogla nobena desetletna parlamentna doba tako velicega narodnega dela ustvariti, kakor je češka narodopisna razstava. Urednik g. Fournol, pisatelj tega članka, priznava končno, da je poznal doslej Čeha in Slovane sploh le po dunajskih informacijah, ter da je bil v Pragi na razstavi globoko užaljen nad surovimi izmišljenimi vestmi, katere širi dunajsko novinarstvo o Čehih. Enako se izražajo tudi časopisi drugih tujih narodov. Božji blagoslov spremlja narodopisno razstavo z vidnimi znamenji! Ni se še bila zaključila narodopisna razstava, že se je v Pragi z vso resnostjo razpravljalo vprašanje, kako prirediti tekom desetih let velikansko narodopisno razstavo vsega avstrijskega Slovanstva, v kateri bomo tudi mi Slovenci častno zastopani.

Slikajočemu na tesno mi odmerjenem prostoru zgodovinski in kulturni odnošaj čeških razstav, se mi zdi neogibno potrebno, da opozorim naš narod na odlični društveni značaj češkega naroda. Razstava je bila sleharnemu Čehu narodno sveetišče, kamor so romali skupno v slovesnih izprevodih kot na božjo pot. V to svrho si je izvolilo vsako mesto, trg, vas, ozi-

roma okraj svoj slavnostni dan, svoj narodni praznik, ko so morali počivati vsi stroji, tovarne i. t. d. in druga dela. Pripravljalni odbor je oskrbel za ta dan vse priprave in vzpored slavnostnega izprevida, ki se je v neštevilni vrsti pomikal na razstavo, nesoč s seboj dar «Matici šolski», oziroma za nameravani narodopisni muzej. V takem izprevodu so bili zastopani vsi stanovi in društva dotičnega mesta, kraja ali okraja. Od mnogih takih izprevodov, katere sem videl za svojega štirinajstdnevnega bivanja v Pragi, navajam v pojasnilo vzpored slavnostnega izprevida mesta Kraljevskih Vinogradov pri Pragi: 1.) Banderij z mestnim grbom. 2.) Okrašen voz s prirediteljskim odborom. 3.) Sokolska godba. 4.) Sokol. 5.) Meščanska beseda. 6.) Učiteljsko društvo. 7.) Okrajni odbor «Matice šolske». 8.) Krajni odbori drugih društev. 9.) Godba obrtnega društva. 10.) Trgovski gremij. 11.) Društvo različnih obrtnih strok. 12.) Društvo slug in postrežčkov. 13.) Črevljarsko društvo. 14.) Obrtna beseda. 15.) Društvo Ljudomil. 16.) Društvo vzajemno se podpirajočih obrtnikov ob bolezni in smrti. 17.) Alegorični voz, na katerem sedi pred visoko piramido ovenčana, belo oblečena gospodična, predstavljajoča Čehijo; krog piramide sede v narodni noši oblečeni dečki in deklice, predstavljajoč narod. Vrh piramide je pritrjena velika blagajnica z 1,200.000 vinarjev = 6000 gld. kot dar «Matici šolski». V voz je vpreženih 6 najlepših konj. 17.) Mestno starejšinstvo z odborom. 18.) uradniki. 19.) Okrajni odbor. 20.) Godba mesarjev. 21.) Društvo mesarjev, klobasarjev in trgovcev z mesom. 22.) Diletantsko društvo «Vavřin». 23.) Društvo «Kraužek Klicperův». 24.) Diletantsko društvo «Dobromil». 25.) Pevsko društvo «Harmonia». 26.) Klub citeristov. 27.) Beseda «Žorotin». 28.) Dvořakova godba. 29.) Društvo kolesarjev. 30.) Društvo mladeničev. 31.) Društvo sreče «Belle Vue». 32.) Društvo sreče «Nadeja». 33.) Društvo Samaritan. 34.) Društvo hišnikov. 35.) Društvo prostovoljnih gasilcev. 36.) Društvo vzajemno se podpirajočih

domobrancev, 37.) Godba dosluženih vojakov. 38.) Društvo vojaških doslužencev. 39.) Občinstvo peš z zastavami in znamenji. 40.) Privatni okrašeni vozovi. 41.) Dvesto okrašenih fijakarskih voz z občinstvom. 42.) Šestdeset okrašenih tramvajev z občinstvom. 43.) Godba. 44.) Društvo dimnikarjev. 45.) Društva peric, švilj, branjevk, delavcev iz različnih tovaren i. t. d. Pred vsakim tu naštetim oddelkom je stopal ali jezdil zastavonoša. Slavnostni izprevod se je pomikal skozi gosti špalir ljudstva, iz katerega mu je neprestano nasproti donelo «na zdar!» in «slava!», po praških ulicah na razstavišče. Pred portalom narodopisne palače, kjer je stal sredi velikanske dvorane paviljon s kipom češkega kralja sv. Václava, a njemu ob strani kipa sv. Cirila in Metoda, so jim difilirale na čast zastave vseh se mimo pomikajočih oddelkov slavnostnega izprevoda, a ko je došel krasni alegorični voz na to mesto, je postal ves izprevod, zastopniki posameznih oddelkov so stopili v palačo, orglje so zabučale s polnimi registri, a ves narod je zapel z enim glasom narodni češki koral: «Svatý Václave vévodo české země!» s takim občutkom, da si strmel razvnet v to narodno veličanstvo. Po končanem koralu sta se pozdravila razstavni odbor in izprevodni odbor, z alegoričnega voza pa so dvignili blagajnico, dajoč jo s primernim ogovorom kot dar «Šolski matici» v shrambo društvenemu blagajničarju. Po odsviranju češke himne «Kde domov můj» se je pomikal izprevod dalje po razstavišču. Tam so si v posameznih skupinah ogledali razstavo, nato pa so bile po različnih paviljonih in dvoranaх narodne zabave. Zvečer o pol 9. uri se je zbral ves narod pred fontaine iluminesse (razsvetljena fontena). To je precej velik, umetno zgrajen ribnik, na katerega koncu se je bil nasproti zadnjemu pročelju narodopisne palače dvigal visok, arhitektonično jako umetno zgrajen okrogel paviljon. Vse je čakalo nestrpljivo, upirajoč pozorno svoje poglede nanj. Kakor bi trenil, je siknilo vrhu strehe visoko v zrak na tisoče v različnih barvah

električno razsvetljenih vodenih curkov. Za njimi je siknila takoj z močnim šumom druga, tretja, četrta vrsta kvišku, tako da se je nahajal ves paviljon krog in krog od vrha do tal v sikajoči in šumeči vodi, ki je švigala kot stolp visoko v vsakoršnih živih barvah. Te barve so se po pet minut izpreminjale, kakor da bi bil kdo čaral pred teboj. Osobito lep je bil prizor v čeških, oziroma slovanskih barvah. Godba je svirala, a narod, katerega je bilo večkrat do 80 tisoč v razstavi, je pel s složnim glasom: »Kde domov můj« in pa »Hej Slovani«. Ko smo bili Slovenci v razstavi, je fontena nenadoma nam v počast zasijala v slovenskih barvah, godba je zasvirala našo »Naprej zastava slave«, in ves narod je pel to lepo pesem navdušeno z nami.

Iz manjših mest, trgov in vasi so prihajali razmerno manjši izprevodi, a vasi, katere niso mogle same takih slavnosti prirediti, so se združile v eno celoto; pri tem treba opomniti, da so alegorične vozove z vsemi potrebnimi dekoracijami poslali v Prago, kjer so izprevod uredili, ako se ni bil namreč v ta namen priredil poseben razstavni vlak. Ti izprevodi so se vršili v narodni noši, oziroma v društvenih kostumih, n. pr. mesarji so bili v beli obleki s sekirami na ramah, sodarji v usnjatih predpasnikih, dimnikarji v črni svoji paradi, perice v beli obleki z velikim manšetom, branjevke, t. j. prodajalke sadja, s šopki, narejenimi iz dotičnega sadja i. t. d. i. t. d. Ni ga bilo skoro dneva, v katerem bi ne bilo nobenega izprevoda, ako drugačnih ne, pa vsaj kacega iz daljnjih vasi, obstoječega iz cele vrste okrašenih »lojterskih voz«. Najsijajnejši in največji slavnostni izprevod je bil čeških »Sokolov« in pa mesta Vyšegrada pri Pragi, ki je bil tako velik, da takega Praga od kronanja cesarja Ferdinanda v letu 1836. do letos ni doživela. Prvi banderij tega slavnostnega izprevoda je dospel namreč že na razstavišče, a zadnji je bil še doma v Vyšegradu. Češki narod je pošiljal tudi svojo mladino v razstavo. Učitelji so vodili skupno vse razrede svoje šole bodisi v

narodnem, ali v navadnem kroju, gledat delo svojih očetov. V narodopisni palači so obkolili kip sv. Václava, pojoč zvonkim glasom: «Svatý Václave, vévodo české země» in pa «Kde domov můj». Slovenci, bivajoči nekoliko dni na razstavi, se nismo mogli, gineni do solz, dovolj načuditi niti razstavi, niti navdušenosti, tesni društveni organizaciji in jakosti češkega naroda. Nehote so mi stopale v spomin besede velikega češkega pedagoga, slavnega Jana A. Komenského: «Živi narod, ki si Bogu posvečen, ne izumri nikdar, kajti tvojih mož je brez števila veliko!» Da, češki narod je preživel največje bede, kot zmagovalec si je prekrčil pot skozi zidovje svoje ječe in danes stoji visoko nad nami kot naš učitelj in voditelj. Njih zlata Praga je postala tudi naša zlata mati, h kateri radi zahajamo ob vsaki slovesni priliki. Pragi se ne pravi zastonj «zlata», kajti 1.) ima prelepo lego, 2.) v njej je mnogo znamenitosti in bogastva in 3.) v njej in krog nje prebiva narod, ki ima «zlato srce». Čehi store namreč mnogo dobrih del za svojo narodnost. Ta jih je že stala mnogo in mnogo milijonov goldinarjev. Oni so si napravili brez državne podpore narodno gledališče, Rudolfinum t. j. dom umetnikov, kraljevski muzej, katedralo sv. Vita, slikarsko akademijo, jubilejno razstavo, narodopisno razstavo, narodopisni muzej, pedagogiški muzej in mnogo drugih zavodov. Na Dunaju zidajo krasne palače, deloma na državne stroške, a zlato češko srce ustvarja vse na svoje stroške ter še zraven tega plačuje na leto 160 milijonov goldinarjev dače v državno blagajnico.

Herbabny-ja nižje fosforno-kisli apneno-železni sirup.

Ta že 26 let vedno z dobrim vspehom rabljeni, od mnogih zdravnikov najboljši sojeni in pripotočni sirup za prsa odstrani železo, pomiri kašelj, pomažna znoj in upliva dobro na prsa. Nadalje upliva na slast in prebavljenje, pospešuje reditev in okrepičuje ter utrjuje život. V tem sirupu nahajajoče se železo, ki je v lahko prilijlivi obliki, je koristno za stvaritev krvi, raztopljuje fosforno-apnene soli pa posebno za utrđitev kosti pri slabotnih otrokih.

Ena steklenica Herbabny-jevega apneno-železnega sirupa stane 1 gld. 25 kr., po pošti 20 kr. več za zavitek. Manjših steklenic ni.

Stojčea od oblasti protokolirana varstvena znamka. Nikdo se naj ne da zapejati po nizki ceni ali po kakem drugem izgovoru, da bi taka posnemanja kupoval.

Svarilo! Mi svarimo pred posnemanjem našega že 26 let obstoječega nižje fosforno-kislega apneno-železnega sirupa, ki bi pod tem ali kakim drugim imenom se prikazal, ker je po sestavi in učinku od našega originalnega izdelka čisto različen. Zato prosimo, da se vedno odločno zahteva Herbabny-ja apneno-železni sirup in na to gleda, da je na vsaki steklenici zraven

Herbabny-ja blagodišeča esenca za protin (Neuroxylin) bolečine

olajšujoče mazilo. Učinek blagodišeče esence za protin se je izkazal v civilnih in vojaških bolnišnicah. Sodbe zdravnikov o nji jo pripočajo kot sredstvo, ki pomaga pri vseh boleznih (razen pri vnetji), ktere nastanejo zaradi prepaha ali prehlajenja v kosteh, sklepih in mišicah, in ktere so še le nastale ali se periodično ponavljajo. Te bolečine kakor tudi živčane bolezni olajšuje in ozdravi ta esenca, upliva pa tudi krepilno in oživljajoče na mišičje.

Cena: 1 steklenica 1 gld., po pošti za 1 do 3 steklenice 20 kr. več za zavitek.

Pristno le z zgornj stojčeo varstveno znamko.

Iščelovanje in glavna odposiljatev v dežele:

Lekarna „pri usmiljenju“ na Dunaji

VII., 1. Kaiserstrasse Nr. 78 in 76.

— Zaloge v mnogih lekarnah. —

Kristijan Mahlknecht

Št. Urh-Gröden, Tirolsko

se priporoča za izdelovanje in oskrbovanje

svetniških kipov,

Kristusovih teles, božjih grobov,

jaslic, reliqnih križevih potov,

altarjev

in vseh v to stroko spadajočih lesenih izdelkov.

Priporočilo.

Gospod Kristijan Mahlknecht v Št. Urhu-Gröden, Tirolsko, napravil je za župno cerkev Šent Ivana (Ogersko) v Pečuški škofiji 6 kipov v moški velikosti tako mojstersko in po ceni, da podpisaneec ne morem drugače, kakor da imenovanega go-

spoda Mahlknechta vsem velečastitim gospodom župnikom najtopleje priporočim. Izdelki so vzvišeni in pričajo, da jih je pravi mojster izdelal. Gospod Mahlknecht zasluži najodličnejše zanimanje.

Pečuh, 16. julija 1895.

Franc a Paula Troll mp., treh. škof in v. prost. pečuški.

Hotel „Pri Slonu“ v Ljubljani

Hotel prve vrste

sredi mesta, blizu poštnega in brzojavnega urada, ima 60 sob
z vsa ugodnostjo, salon, jedilnico in kavarno.

Hotelski omnibusi odhajajo k vsakemu vlaku.

Ekvipaže v liši. Tu je jedino

kopališče z ljubljanskimi železnimi in šotnimi kopeli

jednake Francovim kopelim, pod vódstvom g. vladnega svetnika
prof. dr. pl. Valente in

parne, kropilne in kopeli v banjah.

Antona Gnezde vdova, lastnica.

Trgovina špecerijskega blaga
Milan Hočevar

Celje, Glavni trg št. 10

— nasproti farni cerkvi —

Priporoča na debelo in drobno svojo veliko zalogo izvrstnega špecerijskega blaga, posebno pa: **Kavo**, razne vrste po glđ. 1.50 do glđ. 2.— kilo; riž italijanski in američanski 1.4 do 20 kr. kilo; sladkor rafinad v štokih in narezani, pristno svinjsko mast, špeh, maslo, strđ, banatsko parno pšenično moko in griž, južno sadje, čokolado, kakao, ženof, rum, čaj, sardele, sardine, arnike, kumare (murke) v vinskem kisu, švicarski sir, salame, fino namizno olje, rafinirano repšno olje, najfinejše kadilo za cerkve, vinski kis, pristno vinsko žganje, slivovec, brinjevec, najfinejši konjak, vino, štajersko in avstrijsko v buteljah, šampanjca, malaga, šeri, madejra, kislo radanjsko vodo, lečo, grah, proseni in ječmenov pšen, ptičji zdrob, mast, biks in lak za obuvala, kalodont, sveče, milo, rižev škrob, barvo za tla, prah za mrčese itd.

Ustanovljeno 1842

Ustanovljeno 1842

Brata Eberl

fabrikanta oljnatih barv, lakov, firnežev

napisna slikarja

pleskarja za stavbe in pohištvo

Pleskarska mojstra c. kr. državnih železnic in c. kr. priv.
južne železnice.

Zaloga orig. karbolineja. Masčoba za konjska kopita in usnje.

V Ljubljani

za frančiškansko cerkvijo v hiši l. Vilharja št. 4.

Oljnaté barve v ploščevinastih pušicah za prodajalce na drobno po 1 in pol kilo vsčbine, najceneje strte in po najnižji ceni. (Občno priznanje.)

Jantarjev lak za tla, v šestih barvanih tonih, najtrajnejša tvarina za tla.

Spirтни podsnovni in svetli lak za tla, ki se v jednem dnevu lakujejo in se zopet rabijo.

Angleški laki za kočije Harland & Sohn.

Preparacijski, zračni, damar-lak, lak za pohištvo, železo in usnje, mixtion terebin, Dunajsko-Novomeško terpentinovó olje.

Firnež le iz kranjskega olja, ki se ne sme zametnati z navadnim firnežem v trgovini.

Kemične barve za posodne in dekoracijske slikarje, prstene barve za zidarje itd.

Velika zaloga norimberških čopičev, priznana najbolje vrste, kakor vsch drugih v to stroko spadajočih predmetov.

Prporočava svoje pleskarstvo za stavbe in pohištvo. Zelo dobro in sl. občinstvu najtopejše, kajti ono zadošča vsem zahtevam v tej stroki. Najina dela so povsod priznana in nikdo ne more z nama tekmovali, bodisi glede solidnosti, ukusa ali sirke cene. Posebno prporočava pleskanje hišk z oljnato barvo, kateremu se mora dati prednost pred vsakim apnenim barvilom, kajti je trajnejše in neznatno dražje. Hiše, akvane napleskane z oljnato barvo, ne potrebujejo 20 do 30 let nikake poprave.

Opozarjava tudi častito občinstvo na predmete iz najine delavnice, razstavljene v obrtni razstavi deželnege muzeja „Rudolfinum“.

Ces. kralj. privilegirana

zavarovalna
družba

zavarovalna družba
za življenje

„AVSTR. PHONIX“

na Dunaji,

I., Riemergasse št. 2, v lastni hiši.

Polno uplačani deleži in druga jamčilna sredstva, uštevisi
letna zavarovalna uplačila družbe iznašajo.

čez 26 milijonov kron | čez 20 milijonov kron

Družba zavaruje:

proti škodi po ognju v vseh
mogočih slučajih, namreč, pre-
mičnino, poljske prideleke itd.,
proti škodi po toči, prevaževa-
nje blaga in proti telesnemu
poškodovanju.

V oddelku zavarovanja teles-
nega poškodovanja ima naša za-
varovalnica najnižje tarife. N. p.
bi plačali duhovniki, odvetniki,
notarji, trgovci, uradniki itd.
I. za slučaj smrti za 10.000 gl.
4 gl., II. za slučaj invaliditete
za 10.000 gl. 6 gl. III. za vsaki
goldinar dnevne odškodnine
v času bolezni 1 gl. 10 kr. na
leto. Ta zavarovalna trdka je
po vsej pravici jako priljubljena.

za slučaj smrti, ter izplača
tako po smrti zavarovanca opravi-
ciencem zavarovalno svoto.

Za slučaj smrti in doživetja
na poljubno dobo let.

Za slučaj smrti in pri pro-
tizavarovanji z oproščenjem
nadaljnjih uplačil premij ter
izplačuje dohodke v slučajih
onemoglosti, na doživetje pre-
skrbljenje dote za otroke in
za preskrbljenje v starosti.

Vsprejema tudi zavarova-
nja, ki zagotovijo dohodarino
(rento), penzijo vdovam in
vzgojilno rento otrokom, po
najkulantnejših in najnižjih po-
gostih.

Generalni zastop za Kranjsko v Ljubljani

pisarna: Kongresni trg št. 17.

KAROL VANIČ

trgovina manufakturnega blaga,
platna itd.

v Celji, Graška cesta (Grazerstrasse) št. 1

Povodom pomnožitve svoje trgovine z najraznovrstnejšim modernim blagom, kakor: fine štofe za moške in ženske obleke, velika zaloga platna vseh vrst, robce svilnate, volnene in pavolnate, porhat v vseh barvah in kvalitetah, koce za postelje in konje, vse potrebščine za krojače in šivilje itd. usujam si isto preč. duhovščini ter sl. občinstvu kar najtopleje priporočati.

Opiraje se na narodno naše gesto »Svoji k svojim« smelo pričakujem naklonjenosti velečasnih rodoljubov, zagotavljajoč sreči vedno le s solidnim blagom po najnižjih cenah.

JOSIPINA ŠUMI

v Ljubljani, Gradišče

sladčičarska obrt

priporoča p. n. trgovcem in slavn. občinstvu svojo veliko zalogo raznih sladčičarskih izdelkov, ter navaja nastopno: Čokolada v vsaki velikosti od 1—65 kr. Kakao prašek (Cacao-Pulver) zakuhano na mleku jako priljubljena pijača za male in odrasle. Malinovec (Himbeersaft) liter 80 kr., na debelo ceneje. Fine bonbone iz čokolade in druge. Roki in drops metinke in druge trgovske sladčice. Večno v zalogi cvetlice in rože za okrašenje tort v vsaki velikosti. Sadlin (zolzne) kilo 80 kr.

Za sv. Miklavža in Božič

vsakovrstne predmete za okrašenje božičnih dreves itd. Škatljice (Bonbonieur) jako fino izdelane, napolnjene s bonboni, lepo ter času primerno darilo po vsakej ceni male in velike.

Vsa v to stroko spadajoča naročila izvršujem točno ter po najnižji ceni. — Privatnim pošiljam le proti povzetju.

Hematin-pastile

po originalnem francoskem receptu prirejene iz pristnega Liebiškega mesnega ekstrakta v spojitvi s kemičnimi bistvi, so najbolj zanesljivo sredstvo zoper bledico in malokrvnost ter zoper bolezni, ki iz teh dveh nastanejo. One redijo ob enem tudi kri in so sploh redilne. Pri vseh znakovih pričenjajoče se bledice in malokrvnosti, ki se lahko spoznajo po lahkem opešanju in slabosti mišic, srčnem utripanju, težkem dihanju, motenju prebavljanja, želodčnem krču, omotici, trdovratnem glavobolu itd. dotičnega človeka, naj se ne zamudi, pravočasno ustavi nadaljevanje te bolezni. Zato naj vsak zaupno naroči Hematin-pastile, ki so jedino zanesljivo sredstvo zoper bledico in malokrvnost.

Hematin-pastile se za vsako naročilo sveže narede v lekarni »Angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.

Jedna škatljica velja 3 krone 40 vinarjev, za poštnino in zavitek 60 vinarjev več.

Vsaka škatljica mora imeti lastnoročni podpis izdelovalca.

Zagorijanski prsni sirup.

Jako prijetno okusno sredstvo za odraslene kakor tudi za otroke vsake starosti proti krčevitem in dušljivem kašlju, prsnem in pljučnem naboju, zasliženju, boleznem bivanjaju, prsnim boleznim, utešljivo in bolečine olajšujoče pri vseh tudi zastiranih boleznih na prsih in pljučih.

Mala steklenica stane 1 krono 20 vinarjev, velika 2 kroni 20 vinarjev. Za poštnino in zaboj 80 vinarjev več. — Na vsaki steklenici mora biti kovinska mošnica z okovano mojo firmo.

Izdeluje in dobiva se v kavarni »Angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.

Pristno angleška Tannochinin pomada za rastenje las.

Ona zadržuje zgnitev las, prerani izpadek in osivljenje las, je čisto neškodljiva in boljše kakor vsaka druga pomada te vrste. 1 lonček velja 2 kroni. Za poštnino in zabojček 80 vinarjev več.

Vsak lonček mora imeti na pokrogu vkovano firmo lekarna »Angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.

Pristno angleške Cascara-Sagrada-kri-čistilne kroglice.

1 škatljica 60 vinarjev, 1 zavitek s 6 škatljami 3 krone. Za poštnino in zabojček 60 vinarjev več.

Posebno priporočljive za pospeševanje potrebe, brez škodljivih nasledkov. Vsaka škatljica mora imeti lastnoročni podpis izdelovalca A. Thierry-ja.

Poštnim pošiljкам priložim inšince za glste, sladne bonbone, čokolado za glste itd. in vsa druga zaželjena domača zdravila.

Kjer ni zaloge mojih izdelkov, naj se naroči naravnost v lekarni »Angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.

ANTON KOLENC

trgovina specerijskega in mešanega blaga ter
deželnih pridelkov

Celje, Lju Ljanska cesta 10 (pred mitnico)

priporoča slav. občinstvu vedno sveže blago, od najbolj zanesljivih
tvrdk, kakor: kava, sladkor, svinjska mast, slanina, maslo, strd,
moko, sadje, čokolado, kakao, ženov, rum, čaj, sardele, sardine,
sir, salame, olje itd. itd. Častiti duhovščini priporočam najfineje
kadilo za cerkve. Velika zaloga najfinejših vin v buteljah, šam-
panca, malaga, šeri, madejra itd. Dobro vinsko žganje, brinovec,
slivovec, rum, konjak itd. vse po najnižjih cenah.

Czerny-ja orientalsko rožno mleko

napravi tako nežno, bliščeče belo **mladostno polt**, kakor nobeno
drugo ravno tako neškodljivo sredstvo. Izvrstno zoper pege, nelepno rde-
čino v obrazu, solnčno ožganje in vse nesnažnosti kože. Odpravi tudi vsako
rumeno ali rujavo polt. Stane à 1 gl'd. Balzamovo milo zraven 30 kr.

Czerny-ja tanningena je najboljša, garantirano neškodljivo in takoj koristno
sredstvo za **barvanje las** brez svinčene primesi.
Porabljivo za lase, brke in obrvi, ktere na najnavadnejši način, po samo
enkratni rabi čisto zanesljivo in gotovo tisto brezmadežno, leskeče rumen-
kasto, rujavkasto ali črno prirodno barvo zopet dobijo, ktero so imele,
predno so osivele, in ktere ne izgubijo po umivanju z milom ali v parni
kopeli. Cena 2 gl'd. 50 kr.

Postavno zavarovano, natančno preiskano in pristno se dobi pri

Antonu J. Czerny-ju na Dunaji.

Tovarna in naslov: XVIII., Carl Ludwigstrasse 6. Zaloga: I. Wallfischgasse 5 (poleg
c. kr. dvornega operskega gledališča). Pošilja se takoj pod poštnim povzetjem. Ceniki
na zahtevoje gratis in franko. Dobiva se tudi v lekarnah, v prodajalnicah parfema
in v frizerskih odločno pa se naj zahtevajo pripravki Czerny-ja in drugi se naj zavrnejo.

Najboljša sredstva za barvanje las in najboljše priprave za olepšanje polti napravljaja
sedaj brezdomno firma Antona J. Czerny-ja na Dunaji, I. Wallfischgasse 5. Tukaj
je vsakemu v resnici tako bistveno postreženo, da si ne moremo kaj, naše čitatelje
na to firmo opozoriti in jim jo najtopleje priporočati. Mnogoobsežen cenik te že mno-
gokrat z zlatimi in srebrnimi svetinjami odlikovane firme, kteri se na zahtevanje vsa-
kemu zastoj pošlje, je pač vreden, da si ga človek ogleda.

Točna postrežba.

Trgovina z manufakturnim blagom.

Anton Mlinerič

v Celji, Rotovška ulica (Rathausgasse) št. 5

priporoča svojo novo lepo zalogo vsakovrstnega suknenega, lanenega in pavolnatega blaga, za moška in ženska oblačila; židane, volnate in platnene robce (šacanetelne) za na glavo, srajce in zavratnike, rokavice, nogavice, dežnike, predpasnike, mižne prte, odeje za postelje in konje, židana in volnata sita za mlinarje, kakor tudi pripravo za krojače in šivilje itd. po prav nizki ceni.

Nizke cene!

IGNACIJ ŽARGI

v Ljubljani, Sv. Petra cesta šte. 4.

Izborna zaloga vsakovrstnega

drobnega, pletenega, pozamentijskega blaga.

Dalje zaloga različnega perila

sraje, ovratnikov, predpasnikov, modrecev, kravat i. t. d.

Najlejša izber vencev.

Velika izber vsakovrstnih zimskih potrebščin.

Na debelo in drobno!

Zaloga

izgotovljenih ženskih,

dekliških in

otroških oblek

ter neglge

za vsako dobo.

Velika izber

dežnih in zimskih

plaščev

K. Roessner

v Celji

Graška cesta (Grazerstr.)

št. 4.

Caps

in

žaketov za vsako

dobro.

Zimskih ogrinjal

s kozuhovino

ter brez nje.

Nj. Svetost papež Lev XIII.

sporočili so po svojem zdravniku
prof. dr. Lapponi-ju g. lekarnarju G. Pic-
coliu v Ljubljani

prisrčno zahvalo

za doposlane jim stekleničice

Tinkture za želodec

Imenovani zdravnik ter tudi mnogi
drugi sloviti profesorji in doktorji zapisujejo
bolehavim

Piccolijevo želodčno tinkturo

katera krepiča želodec, povečuje slast, pospe-
šuje prebavljanje in telesno odprtje.

Cena stekleničice 10 kr.

Kapljice za zobe

rabila je že večkrat z jako dobrim uspehom Njena
c. in kr. visokost, presvetla vdova prestolona-
slednica

Nadvojvodinja Štefanija.

(Tajniško pismo od 30. oktobra 1894.)

Privilegirane po vladi Njegovega
Velič. kralja belgijskega.

Mali povolen svalček napojen z nekoliko kapljicami
vtakne se v zobovo votlino in prečene bolečine.

Cena stekleničice 20 kr.

10 stekleničic fl. 1'50.

Naročila vsprejema in proti povzetju točno izvršuje

G. Piccoli,

lekarnar pri angelju v Ljubljani na Dunajski cest.

Jakob Križman strugarski mojster

v Celji, Gledališke ulice (Theatergasse) št. 9

Idejem vsa v to stroko spadajoča dela fino, okusno, po najnovejših vzorcih.

Prevzema vsa popravila, spadajoča v strugarsko obrt.

Priporoča se za obila naročila in zagotavlja, da bode storil vse, zadovoljiti cenjene naročnike hitro in po nizki ceni.

Kje se dobé najboljši klobuki, kožuhovina in potreščine za „Sokole“?

————— Na Kongresnem trgu
tik hiše »Matiče Slovenske« v Ljubljani pri

Ant. Krejči-ju

Tudi kupuje vsakovrstne kože ter jih kar najbolje plačuje

MIH. ALTZIEBLER

lončar v Celji

priporoča svojo bogato zalogo vsakovrstnih glinastih pečij
v vseh barvah, konzole za štedilna ognjišča, vrtno dekoracije,
raznovrstne vaze, kakor tudi vse v njegovo
stroko spadajoče predmete.

Moč in delovanje

jedino pravega angleškega čudotvornega balzama.

Izključno jedina in neposredna izdelovalnica in razpošiljateljica je lekarna „angelj varuh“ lekarja A. Thierry-a v Pregradi, Hrvatsko.

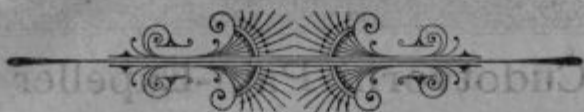
Najstareje, vsestransko priznано, dobro in tudi zelo ceno obće ljudsko domaće zdravilo za vse zunanje in notranje bolezni.

Sam pokus bode bolje poučil nego to oznanilo. Pravi in neponarejeni je ta balzam le tedaj, ako je vsaka steklenica s srebrnim zaporkom zaprta, v kateri je vtisnena moja tvrkā: Adolf Thierry lekarna pri „Angelju varuhu“ v Pregradi, ako ima vsaka steklenica rudeč listek in je zavita v navod o rabi, na katerem je ravno ista varstvena znamenka in z istim napisom kakor zgoraj. Vsi drugi balzami, ki niso zaprti z mojim zaporkom, in vsi balzami, ki nimajo teh zunanjih znamenj, so ponarejeni posnetki, ki imajo v sebi tudi prepovedane, škodljive in drastične tvarine, kakor «aloja» (lopatka) in drugo. Tak balzam naj vsak kar vrne. Ponarejalce in posnemalce mojega balzama ovadim po zakonit varstvenih znamk pri sodišču in ravno tako tudi prodaj

Ta balzam se rabi za zunan in znotraj. On je 1. Nedosegljivo zdravilo pri vseh plućnih in pranih boleznih, hladi katar in zabranjuje bljuvanje, odpravi hud kašelj in ozdravlja celo zastarane take bolezni. 2. Deluje posebno dobro pri vnetju grla, hripavosti, vseh vratnih boleznih itd. 3. Mrzlico prežene korenito. 4. Zdravi neverjetno hitro vse bolezni na jetrih, v želodcu in črevih, posebno želodčev krč, koliko in trganje po životu. 5. Ozdravi bol in odpravi zlato Milo in hemoroide. 6. Mehča prebavljanje in čisti kri, čisti ledvice, ozdravlja otočnost in polnost ter pospešuje tek in prebavljanje. 7. Služi dobro tudi pri zobobolu, otihi zobeh, gnjilobi v ustih in pri vseh zobnih in ustnih boleznih. 8. Dobro sredstvo zoper črva, trakuljo in omotico. 9. Za zunan se rabi kot čudotvorno zdravilo za vse rane, nove ali stare, sledove ran, pčeno, ošpice, cevovko, bradovice, opekline, ozeblino, hraste, garje in spuščaje, razpokane in raskave roke itd. itd. in ozdravlja glavobol, šumenje in trganje, protin, bolečine v ušesih itd., o čemer jasno pouči obširen navod o porabi. 10. Najboljše zdravilo, ki se rabi za zunan in znotraj z gotovim uspehom, je zanesljivo, ceno in nič ne škoduje, in brez katerega naj bi za prvo pomoč nobena družina ne bila, posebno ob hripi (influenca), koleri in drugih nalezljivih boleznih. En

jalce ponarejenih izdelkov. Razumniki visoke kraljeve vlade (št. 5782 B. 6108) so ga preiskali ter priznali, da moj izdelek nima v sebi prepovedanih ali zdravju škodljivih tvarin. Kjer ni nobene zaloge mojega balzama, naroči se naj naravnost na naslov: Lekarna „angelj varuh“ A. Thierry-a v Pregradi pri rogaški Slatini. — Do vseh poštних postaj avstro-ogerskih velja s frankirano pošiljato: 12 malih ali 6 velikih steklenic 4 krone, za Bosno in Hercegovino velja frankirana pošiljatev 12 malih ali 6 velikih steklenic 5 kron. Manj kot 12 malih ali 6 velikih steklenic se ne razpošilja. Razpošilja se samo za poslani denar ali s poštним povzajem.

Adolf Thierry, lekarnar v Pregradi pri rogaški Slatini.

Moč in delovanje pravega

Schutzengel-Apotheke

angleškega čudotvornega mazila

S tem zdravilom

se je ozdravila 14-letna bramorka (guitje kosti).

des A. THIERRY in
PREGRADA

Angleško čudotvorno mazilo pri najhujših, tudi zastarelih boleznih trpečega človeštva, rabljeno z najboljim vapchom, nedosegljivo pri zdravljenju ran, kakor tudi lažšanji bolečin je prav za prav le spojen je čudotvornih naravnih moči rudeče rože »rosa centifolia« v zvezi z drugimi radi svoje zdravilne moči znamenitimi snovmi.

Angleško čudotvorno mazilo se rabi pri razbolelih prsih otročnic in ako tem mleko po mečnicah zastane, ali prsa otrpnejo, pri pšenu; pri starih napakah, odprtih nogah, ranah, slanutoku, oteklih nogah, zbodenih, vrezanih in obstreljenih ranah in pretiskih; izvleče vse tujne stvari kakor: steklovino, tršice, preseki, trne itd.; pri vseh oteklinah, izrastkih, bulah, celo pri raku; pri črvi ali zanohtnici na prstu, mehurjih, ranjenih nogah, opeklinah vsake vrste, ozebljih udih, pri preležanih bolnikih, pri oteklini na vratu, pri otokih, ako iz ušes teče ali se otrokom odpre v ušesih itd. itd.

Angleško čudotvorno mazilo je kolikor stareje toliko izvrstneje pri vporabi!

Priporoča se tedaj družinam, da imajo vedno pri rokah to **edino preservativno sredstvo.**

Manj kot dve puščici se ne razpošilja; razpošilja se le za poslani denar ali s povzajem. Poština, vozni list, zavijanje, ter dva lončka velja 3 krone 40 vinarjev.

Mnogoštevilna spričevala na pregled!

Kupovalce svarim pred ničvrednim ponarejenim mazilom in prošim, naj vsakdo pazi na varstveno znamko vžgano vrhu lončka in trdko »Lekarna angelj varuh« A. Thierryja v Pregradi. Vsak lonček

mora biti zavrt v ravno takle navod o rabi z varstveno znamko. — Pomare-
jalci in posnemalci jedino mojega angleškega čudotvornega mazila se strogo
kaznujejo po zakonih o varstvenih znamkah; ravno tako tudi prodajalci po-
narejenih izdelkov.

Dobliva se v lekarni »angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri
rogaški Slatini.

Zaloga skoraj po vseh lekarnah. — Kjer ni zaloge, naj se naroči na-
ravnost pri lekarni »angelj varuh« A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.
Številka varstvene znamke za Avstro-Ogersko: 4524.

Čudotvorni Pain-Expeller le za zunajšno rabo

Presenečen je gotov učinek mazila zoper protin,
trganje po kosteh, hudo kostenico v sklepih, bolečine
v hrbtu in križu, vrtajoč tok, mrtevodnost, nihanje pre-
hlajenje, izvititev, otekline v udih, vnetje itd., kakor
tudi kot zunanje krepčilo po vseh naporih in kot ob-
varovanje proti vsem navedenim boleznim.

Pristno le z zgoraj stoječo firmo in varstveno
znamko ter s kovinsko-mošničnim zatvorom firme izde-
lovalčeve.

Manj kot dve steklenici se ne more pošiljati in
staneta franko na vsako pošto Avstro-Ogerskega in
Nemškega po poštne povzete ali za naprej poslani
denar 3 krone 40 vinarjev.

Lekarna pri »angelju varhu« A. Thierry
v Pregradi pri rogaški Slatini.

Pristna angleška pomada za obvarovanje kože.

ki nima v sebi nobenih škodljivih ali prepovedanih snovi, deluje hitro in
zanesljivo zoper vse kožne bolezni, obvaruje proti škodljivemu uplivu vre-
mena in solnčnih žarkov, odpravi čudežno vse nečistosti kože na licu in
telesu, kot pege, solnčne pike, zakažne črve itd., gube in trpkoto kože,
naredi grbaste in rudeče roke nežne in gladke in podeli po daljši rabi obrazu
mladostno živahnost in nežnost, koži pa splošno rožno obliko. Vsaki večer
se naj pred spanjem lice in tisti deli rahlo namažejo in naribljejo, ktere
hočemo pomladiti in nežne ohraniti. Na roke se naj denejo rokavice, in
tako se bo ponoči učinek zgodil. Zjutraj se je treba umiti s hladno mlačno
vodo in z dobrim milom (najbolje z mojim Boraks-milom).

Vsak lonček mora imeti na pokrovu vkovano firmo.

Lekarna »pri angelju varhu« A. Thierry v Pregradi pri
Jeden lonček pristne angleške čudotvorne pomade atane 1 krono 60
vinarjev, jedno Boraks-milo 80 vinarjev. Za pošunino in zaboj 80 vin. posebej.

Po originalu angleških receptov se izgotavlja v lekarni »Angelj varuh«
A. Thierry v Pregradi pri rogaški Slatini.

